

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DE YERALTI SULARI YÖNETİMİNİN YASAL VE
KURUMSAL GÖRÜNÜMÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa YILMAZ

Sivas

Temmuz 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DE YERALTI SULARI YÖNETİMİNİN YASAL VE
KURUMSAL GÖRÜNÜMÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa YILMAZ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Raci KILAVUZ

Sivas

Temmuz 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Türkiye’de Yeraltı Suları Yönetiminin Yasal ve Kurumsal Görünümü
Savunma Tarihi : 16.07.2019
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Raci KILAVUZ

Unvanı- Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Gülay ERCİNS

Üye : Doç. Dr. Fatih ERTUGAY

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Raci KILAVUZ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Mustafa YILMAZ tarafından hazırlanan Türkiye’de Yeraltı Suları Yönetiminin Yasal ve Kurumsal Görünümü başlıklı tez, kabul edilmiştir. 16/07/2019

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu,

2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi,

3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi,

4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam hâlinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

17.07.2019

Mustafa YILMAZ

ÖN SÖZ

Bu araştırmanın konusu, “Türkiye’de Yeraltı Suları Yönetiminin Yasal ve Kurumsal Görünümünü” incelemektir. Tez çalışmamın başından sonuna kadar olan süreçte yardımlarını esirgemeyen kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Raci KILAVUZ’a sonsuz teşekkür ederim. Çalışmayı yaptığım süreçte benden desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve kıymetli dostlarıma teşekkürü bir borç bilir, çalışmanın konuyla ilgilenenler için faydalı olmasını dilerim.

Sivas, 2019

Mustafa YILMAZ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ	3
I.SUYUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ	3
A.Su Hakkı	3
B.Su Hukuku	5
C.Su Yönetimi	7
D.Su Güvenliği	9
E.Su Kıtlığı	11
F.Sınır Aşan Sular.....	13
II. YERALTı SUYU	17
A.Yeraltı Suyunun Oluşumu	17
B.Yeraltı Suyunun Önemi	17
C.Yeraltı Suyu Kirliliği	18
III. DÜNYA'DA SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ	20
IV. TÜRKİYE'NİN BULUNDUĞU BÖLGEDE SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ	24
V. TÜRKİYE'DE SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ	27

VI. SU YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA.....	32
İKİNCİ BÖLÜM	35
SU YÖNETİMİNDE ROL OYNAYAN ULUSLARARASI KURULUŞLAR....	35
I. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER.....	35
II.OECD.....	38
III.DÜNYA SU KONSEYİ	39
A. Birinci Dünya Su Forumu	40
B. İkinci Dünya Su Forumu.....	40
C. Üçüncü Dünya Su Forumu.....	41
D. Dördüncü Dünya Su Forumu	41
E. Beşinci Dünya Su Forumu	42
F. Altıncı Dünya Su Forumu.....	42
G. Yedinci Dünya Su Forumu	42
H. Sekizinci Dünya Su Forumu	43
IV.KÜRESEL SU ORTAKLIĞI.....	44
V.DÜNYA BANKASI.....	45
VI.DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ	46
VII.AVRUPA BİRLİĞİ	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	53
TÜRKİYE’DE YERALTI SULARI İLE İLGİLİ KURUMSAL YAPILANMA VE YASAL DURUM	53
I.MERKEZÎ DÜZEYDE KURUM VE KURULUŞLAR.....	53
A.Tarım ve Orman Bakanlığı	53
1.Su Yönetimi Genel Müdürlüğü.....	54
2.Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	56

3.Türkiye Su Enstitüsü.....	59
B. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	60
C. İller Bankası	62
D. Sağlık Bakanlığı.....	62
E. Strateji ve Bütçe Başkanlığı	63
1.Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	63
2.İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	63
3.Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).....	64
4.Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	64
5.Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	64
6.Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	65
7.Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).....	65
8.Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	66
9.Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)	66
10.Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).....	67
II.YEREL DÜZEYDE ÖRGÜTLENEN KURUM VE KURULUŞLAR.....	68
A. Köyler	68
B. İl Özel İdareleri	69
C. Belediyeler	69
III.TÜRKİYE’DE YERALTI SU HUKUKU’NUN GENEL GÖRÜNÜMÜ.....	70
A.Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası	71
B.16/12/1960 Tarihli ve 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun.....	72
C.18/03/1924 Tarihli ve 442 Sayılı Köy Kanunu.....	73
D. 28/04/1926 Tarihli ve 831 Sayılı Sular Hakkında Kanun.....	74
E.24/04/1930 Tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu.....	75

F.09/05/1960 Tarihli ve 7478 Sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanun	76
G.09/05/1985 Tarihli ve 3202 Sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun	77
H.03/07/1968 Tarihli ve 1053 Sayılı Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun.....	78
İ.09/08/1983 Tarihli ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu.....	79
J.22/11/2001 Tarihli ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu	80
K.26/09/2004 Tarihli ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	81
L.20/07/1961 Tarihli Yeraltı Suları Tüzüğü.....	82
M.31/12/2004 Tarihli Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği	84
N.12/10/2013 Tarihli Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği	84
O.23/06/1972 Tarihli Dsi Yeraltı Suları Teknik Yönetmeliği.....	85
P.07/04/2012 Tarihli Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik	85
R.11/02/2014 Tarihli Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik.....	85
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA	93
ÖZ GEÇMİŞ.....	101

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirketi
AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
Ed	: Editör
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GWP	: Global Water Partnership
IMF	: International Monetary Fund
İMO	: İnşaat Mühendisleri Odası
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
s	: Sayfa
ss	: Sayfa sayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
USAID	: United States Agency International Development
vd	: Ve diğerleri
WRI	: World Resources Institute

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye'nin Sınır Aşan Suları	14
Tablo 2. Türkiye'nin Sınır Oluşturan Suları.....	15
Tablo 3. Yeraltı Suyu Kirliliğinin Kaynakları.....	19
Tablo 4. Ortadoğu Ülkeleri'nde Su Kaynakları (Milyon m ³ /yıl)	25
Tablo 5. Ortadoğu Ülkeleri'nde Su Kaynakları – Su Talebi (Milyon m ³ /yıl).....	26
Tablo 6. Türkiye'nin Su Kaynakları Potansiyeli.....	28
Tablo 7. Türkiye'nin Akarsu Havzaları.....	30
Tablo 8. Dünya Su Forumları.....	43
Tablo 9. Su Çerçeve Yönergesi Uygulama Takvimi.....	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ülkelere Göre Su Stresi	12
Şekil 2. Dünya’da Su Kaynaklarının Dağılımı	20
Şekil 3. Küresel Su Kullanımı	22
Şekil 4. Gelişmiş Ülkelerde Su Kullanımı.....	23
Şekil 6. Türkiye’de Suyun Sektörlere Göre Kullanımı.....	31
Şekil 7. Tarımda Kullanılan Su ve Sulama Yöntemleri.....	32
Şekil 8. Küresel Su Ortaklığı’nın Partnerleri.....	45

ÖZET

Hayat kaynağı olan suyun yerine başka bir kaynağın konulamaması, dünyanın varoluşundan beri bu kaynağı önemli kılmıştır. Toplumlar ve ekosistem için önemi büyük olan su, sürdürülebilir kalkınmanın da temelini oluşturmaktadır. Su kaynaklarının yenilenebilmesi için suyun iyi yönetilmesi son derece ehemmiyetli bir konu olmuştur. Su kaynaklarını iyi yönetebilen toplumlar daha iyi gelişerek refah içerisinde yaşayabilirler.

Görünmeyen su kaynağı olarak bilinen yeraltı sularının tatlı su kaynakları içerisindeki oranının yüksek olması, bu su kaynağını daha da önemli kılmaktadır. Yeraltı sularının kirliliği kolay, temizlenmesi ise çok zordur. Bu bakımdan yeraltı suları yönetimi, su kirliliğinin önlenmesi ve iyi duruma getirilmesi noktasında son derece önemlidir.

Bu çalışmada ülkemizdeki yeraltı suları ile ilgili kurumsal yapılanma ve yasal mevzuat incelenmiştir. Araştırmanın sonunda bazı tespitlerde bulunularak önerilere yer verilmiş ve Türkiye’de Yeraltı Suları Yönetiminin Yasal ve Kurumsal Görünümü hakkında genel bir çerçeve çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeraltı Suyu, Su Yönetimi, Yeraltı Suyu Yönetimi, Uluslararası Kuruluşlar.

ABSTRACT

The fact that water cannot be replaced by the source of life has made this source important since the existence of the world. Water, which is of great importance for societies and ecosystems, forms the basis of sustainable development. Good management of water has been an important issue for renewing water resources. Societies that manage water resources well can improve and live in prosperity.

The fact that groundwater water is known as the invisible water source is high in fresh water resources makes this water source more important. Groundwater pollution is easy and very difficult to clean. In this regard, groundwater management is extremely important in preventing water pollution and making groundwater in better situation.

In this study, the institutional structure and legal regulations related to groundwaters in our country have been examined. At the end of the study, some recommendations were made and a general framework was drawn on the legal and institutional view of groundwater management in Turkey.

Keywords: Groundwater, Water Management, Groundwater Management, International Organizations.

GİRİŞ

Hayatın devamı için en önemli kaynak olan suyun ikamesinin bulunmaması, suyu daha da değerli hâle getirmektedir. Tarım, sanayi, enerji üretimi ve evsel kullanım başta olmak üzere birçok alanda kullanım alanı olan suyun yeryüzünde dağılımı bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Ülkeler bu bakımdan; su fakiri ülkeler, su azlığı çeken ülkeler ve su zengini ülkeler olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Ülkemizin de su azlığı çeken ülke sınıfında yer alması, suyu bizim açımızdan daha değerli kılmaktadır. Türkiye gelecek yıllarda hem bölgesinde hem de kendi içinde çok büyük su sorunlarıyla karşılaşmamak ve sürdürülebilir kalkınmasını sağlayabilmek için su kaynakları yönetimini son derece iyi yapmak zorundadır.

Özellikle iklim değişiklikleri ve nüfusun artışı su kaynaklarının iyi yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu noktada görünmeyen kaynak olarak bilinen ve tatlı su kaynakları içerisinde buzullardan sonra en büyük orana sahip olan yeraltı sularının iyi yönetilmesi son derece önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımda, sanayide ve içme suyu olarak kullanılan yeraltı sularının yönetimi aşamasında kirlilikten korunması mevzusu dikkat edilmesi gereken bir husustur. Yeraltı sularının kirlenmesinin kolay, temizlenmesinin zor olması bu suların yönetimini daha da önemli bir konuma getirmektedir.

Bu tez çalışmasında “Türkiye’de Yeraltı Suları Yönetiminin Yasal ve Kurumsal Görünümü” incelenmiştir. Tezin birinci bölümünde; su ile ilişkili kavramlar olan su hakkı, su hukuku, su yönetimi, su güvenliği, su kıtlığı ve sınır aşan sular açıklanmıştır. Yeraltı suyuna da değinildikten sonra Dünya’da, Türkiye’de ve Türkiye’nin bulunduğu bölgede suyun genel görünümüne değinilmiştir. Birinci bölümün sonunda su yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki anlatılarak ilk bölüm bitirilmiştir. Tezin ikinci bölümünde; su yönetiminde rol oynayan uluslararası kuruluşlardan olan Birleşmiş Milletler, OECD, Dünya Su Konseyi, Küresel Su Ortaklığı, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği’nden bahsedilmiştir. Tezin son bölümü olan üçüncü bölümde ise; Türkiye’de yeraltı suları ile ilgili olan merkezî düzeydeki kurum ve kuruluşlar ile yerel düzeydeki kurum ve

kurululardan bahsedildikten sonra Türkiye'deki yeraltı su hukuku mevzuatının genel görünümü anlatılmıŖtır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Çalışmanın bu bölümünde su hakkı, su hukuku, su yönetimi, su güvenliği, su kıtlığı ve sınır aşan su kavramları açıklanacaktır. Asıl konumuz olan yeraltı sularının oluşumu, önemi ve kirliliği anlatıldıktan sonra Dünya’da, Türkiye’nin bulunduğu bölgede ve Türkiye’de suyun genel görünümü incelenecektir. Son olarak da su yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiye değinilecektir.

I. SUYUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Su, TDK’nin tanımına göre¹; “hidrojen ve oksijenden oluşan, sıvı hâlde bulunan, renksiz, kokusuz ve tatsız olan bir maddedir”. Tüm canlıların hayat kaynağı olan su, yerine bir başka nesnenin konulamayacağı doğal bir kaynaktır. Suyun ikamesinin olmamasından dolayı alınıp satılan bir madde olarak kabul edilemez ve kullanılamaz. Herhangi bir kimsenin, kuruluşun, topluluğun, sınıf ya da devletin; suyu kirletmesi ya da sudan kâr elde etme amacı gütmesi gibi bir hakkının olduğu düşünülemez². Aşağıda suyla ilgili olan kavramlar açıklanacak ve suyun aslında ne kadar da geniş bir bakış açısıyla incelenmesi gereken bir konu olduğuna dikkat çekilecektir.

A. Su Hakkı

Dünya tarihi boyunca tüm dünyada su hakları, ekolojik sistemin sınırları ve toplulukların gereksinimleri tarafından belirlenmiştir. Urdu dilindeki “abadi” kelimesi insan yerleşimi manasını karşılamaktadır ve kökü sudur yani ab’dır. Bu durum, insan yerleşimlerinin ve medeniyetin su kaynakları boyunca kendini gösterdiği realitesini ortaya koymaktadır. Ayrıca kıyı hakları doktrini de bu “ab” kavramından doğmuştur. Su doğal bir hak olarak değerlendirildiğinden dolayı bir doğal hak olarak su hakları kaynağını devletten almaz, insan varlığının çevre ile olan

¹ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010, s. 2163.

² TMMOB İMO, **Su Hakkı Raporu**,

http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/03f0de3afe0fba3_ek.pdf?dergi=144, (03.12.2019).

ilişkisinden alır. Doğal hak olarak su hakları suyun kullanımı hakkıdır. Yani su kullanılabilir fakat suya hiçbir zaman sahip olunamaz. Çünkü insanların yaşamın devamlılığını sağlayan su gibi kaynaklara erişim hakları bulunmaktadır. Bundan dolayı su hakkının geleneksel hukukta doğal ve toplumsal bir gerçek olarak kabul edilmesinin nedeni, suyun yaşam için gerekli oluşundan kaynaklanmaktadır³.

Bir insan hakkı olarak su hakkı, ilk kez 1977 Mar Del Plata Konferansı'nda ifade edilmiştir. Mar Del Plata Konferansı'nda bir kimsenin ekonomik şartları ne durumda olursa olsun, temel ihtiyaçlarını karşılaması için eşit miktarda ve kalitede içme suyuna erişim hakkına sahip olduğu vurgulanmasına rağmen, bu hak uluslararası alanda öncelikli olarak suya erişebilme noktasında problemler yaşayan savaş mağduru olan kimseler, mahkûmlar, kadınlar ve çocuklar için güvenceli kılınmaya çalışılmıştır⁴.

Su hakkı her ne kadar uluslararası alanda özellikle kadınlar ve çocuklar için güvence altına alınmaya çalışılmışsa da, günümüzde yaşanan olaylara bakıldığında bu durumun ne yazık ki sözde kaldığı görülmektedir. Örneğin Gazze'de, İsrail'in uyguladığı ambargo ve saldırılar sonucunda birçok insan su sıkıntısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Temiz suya erişemeyen insanlar, su kirliliği nedeniyle de ciddi salgın hastalıklarla mücadele etmektedir. Bu durumdan özellikle de kadınlar ve çocuklar olumsuz yönde etkilenmektedir. Maalesef su hakkının sağlanamaması durumu dünyanın çeşitli yerlerinde karşılaşılan, günümüzün büyük problemlerinden birisi olma özelliğini korumaktadır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nce 2002 yılında yayımlanan Genel Yorum 15'te de su hakkı açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Komite Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Konusundaki Uluslararası Anlaşma'da madde 11/1'de belirtilen "elverişli yaşam standardının" su hakkını açık olmayan bir biçimde kapsadığını önemle belirtmiştir. Genel Yorum 15'te herkesin kişisel ve evsel kullanımları için yeterli miktarda, güvenli olan, fiziki olarak ulaşabilecekleri ve fiyatı ödenebilir olan suya erişim hakları olduğu belirtilmiş

---

³ Vandana Shiva, **Su Savaşları Özelleştirme, Kirlenme ve Kâr**, İstanbul: Bgst Yayınları, 2007, ss. 40-41.

⁴ Eral Topçu, **Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2009, s. 31.

ve bu amaçla devletlerden “ulusal strateji ve eylem planları” hazırlamaları istenmiştir⁵.

Genel Yorum 15’te sözleşmeye taraf olan devletler için; suyun ekonomik ve siyasi baskı aracı olacak şekilde kullanılmaması, gecekondu mahalleleri gibi yerleşim yerlerinde konut ve arsa durumuna bağlı olarak ayrımcılığın yapılmaması, su yönünün değişikliğe uğratılmaması ve baraj yapılarak su kaynaklarının ölçsüz bir biçimde tüketiminin azaltılmaması, ülkede su hakkının uygulanmasına engel olacak şekilde ticaretin liberal hâle getirilmesi ile ilgili olan antlaşmaların yapılmaması ve hesap verilebilirliğin, şeffaflığın, yargı bağımsızlığının ve temel olarak su kaynağından faydalananların o su kaynağı üzerine planlanan projelerde belirleyici olduğu katılımcılığa dayanan ulusal su stratejisi ve eylem planı hazırlanması gibi çok önemli yükümlülükler işaret edilmiştir. Ayrıca su hakkı ortaya koyulurken, hakkın merkez noktasında bulunan “suya” ilişkin olarak da yeterlilik, kalite ve erişilebilirlik kavramları özel olarak öne çıkartılmıştır⁶.

Kısaca belirtmek gerekirse; birçok insan için su çeşitli nedenlerden dolayı hâlâ bir insan hakkı değildir. Bundan dolayı güvenli suya erişim bir hizmet olarak görülmekten ziyade, bir insan hakkı olarak görülmelidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu konuyla ilgisi olan kurumlar güvenli, sağlıklı, erişilebilir ve fiyatı makul olan su tedarik etmek için kaynakları ve teknolojiyi kullanmaya özen göstermelidir. BM Dünya Su Gelişim Raporu’nun, 2050’ye kadar en az dört kişiden birinin kronik ya da yinelenen tatlı su sıkıntısından etkileneceği bir ülkede yaşama olasılığından bahsetmesi bu konunun ciddiyetini gözler önüne sermektedir⁷.

B. Su Hukuku

Tarih boyunca ülkeler veya toplumlar, su kullanımı/paylaşımı ya da su hakları konusunda ortaya çıkan sorunları çözmek için düzenlemeler yapmışlardır. Kısaca “ulusal su hukuku” olarak tarif edilen bu düzenlemeler ilke ve içerik olarak, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Düzenli veya yazılı bir kurallar

⁵ Eral Topçu, “Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı”, **İnsan Hakları Yılığ**, Cilt: 26, 2008, ss. 18-19.

⁶ Tolga Şirin, “Su Hakkı ve Suyun Özelleştirilmesine Karşı Bazı Anayasal Tecrübeler”, <https://www.suhakki.org/wp-content/uploads/2012/11/TurkiyedeSuyunOzellestirilmesiVeSuHakki.pdf>, (04.03.2019).

⁷ <https://www.unric.org/en/water/27360-making-water-a-human-right>, (11.01.2019).

bütününün olmadığı dönemlere baktığımız zaman ise, suyun ehemmiyeti, suyun kullanımı ve su hakları gibi konular, inançlara ve dinî kurallara göre tanımlanmıştır. Tarih boyunca su, bütün dinlerde kutsal görülmüş; suyun muhafaza edilmesi, kullanılması ve paylaşımı ağırlıklı olarak bu inanca göre yapılmış, böylelikle çıkabilecek problemlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır⁸.

Günümüzde de devletler suyun kullanımından su hakkına kadar çeşitli konularda su ile ilgili hukuki düzenlemeler yapabilmek adına hem anayasalarında hem de kanunlarında, su konusuna yer vermişlerdir. Özellikle birden fazla devleti ilgilendiren sınır aşan sular konusunda her ne kadar bağlayıcı kurallar bütünü olmasa da, uluslararası sözleşmeler yoluyla ortaya çıkan sorunlar çözülmeye çalışılmıştır. Günümüzde büyük bir önem kazanan su konusunda, önemli hukuki düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz bir hâl almıştır.

Su konusunun hukuksal boyutunu, su üzerindeki mülkiyet ve kullanım haklarının oluşturduğunu görmekteyiz. Su konusunda bir şeyler söyleyebilmemiz için öncelikli olarak suyun mülkiyeti üzerinde yoğunlaşmamız gerekir. Örneğin Roma Hukuku'na baktığımızda toprağın üstünde ve altında bulunan su, toprak mülkiyetinden ayrı düşünülmemiştir. Yani toprağa sahip olmak suya sahip olmak için yeterli görülmüştür. Roma hukukunda sadece düzenli bir şekilde akan akarsular özel mülkiyetin haricinde tutulmuştur. Germen hukukunda ise zıt bir durum söz konusudur. Bu anlayışa göre, kaynaklar ve sular eyaletin malı olarak görülür yani burada kamusal mülkiyet söz konusudur. Fransız sistemine baktığımız da gemi ve sallarla taşıma yapılmasına elverişli sular kamunundur. Bunun dışındakiler ise özel mülkiyete tabi kılınmıştır. Avusturya hukuk sisteminde de umumi ve özel sular tek tek sayılarak belirlenmiştir⁹.

Su hukuku açısından bir başka konu ise, su kurallarının genel dinsel hukuk kuralları içinde tuttuğu yerdir. Şeriat kavramının kökeni incelendiğinde bunu çok açık bir şekilde görebiliriz. Aslında şeriat kavramının kökeni İslam dininin ortaya çıkmasından da eskilere gitmektedir. İslamiyet'ten öce Araplar şeriat kelimesini “su kuralları” anlamında kullanmıştır. İslam'la birlikte ise şeriat kelimesi daha geniş bir

---

⁸ Ömer Esenyel, **Türkiye'nin Su Potansiyeli ve Potansiyelin Kullanılması**, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 2001, s. 24.

⁹ Birgül Ayman Güler vd., “Hukuksal ve Kurumsal Yapı”, **Su Hizmetleri Yönetimi-Genel Yapı**, (Ed. Birgül Ayman Güler), Ankara: TODAİE, 1999, s. 36.

mânâ kazanmış ve dinsel hukuk kuralları bütününe ifade etmeye başlamıştır. Önemli hiçbir akarsuya sahip olmayan, suyu daha çok kuyulardan, “falaj”lardan elde eden bir halkın suya bakış açısında, şeriatın su kurallarına etki etmemesi düşünülemez. Nitekim, şeriatın su kurallarının büyük bölümü temel olarak, yeraltı sularıyla ilişkilidir. Yerüstü kaynaklarıyla ilgili kuralların bu bütüne katılması ise İslamiyet’in başka yerlere doğru yayılmasıyla birlikte olduğu söylenebilir¹⁰.

C. Su Yönetimi

Su kaynakları yönetimi, yasal ve kurumsal bir düzenleme sistemi içinde; fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik planlama araçlarının kullanılarak sağlık, çevre ve kalkınma gereksinimlerinin karşılanması olarak tanımlanabilir. Su yönetimi, su kaynaklarının geliştirilmesi sürecindeki politik ve teknik kararları, su haklarını ve su tahsisini düzenleyen kuralları, çevrenin korunması, su tarifelerine ilişkin iktisadi düzenlemeleri, araziden yararlanma ilkelerini, karar alma sürecine halkın da dahil olması gibi çeşitli faaliyetlerin tümünü içine almaktadır¹¹.

Su yönetimi kavramının fikirsel temellerinin değiştiği görülmektedir. Bu değişim sürecini iki döneme ayırabiliriz: havza yönetim anlayışı öncesi ve havza yönetim anlayışı sonrası. Havza su kaynakları yönetim anlayışından önce, ihtiyaç yerlerine en yakın olan su kaynaklarının bulunduğu yerlere gidilmiş, ortaya çıkan talebi karşılamak için genellikle tek amaca yönelik altyapı projeleri oluşturulmuştur. 20.yüzyıl başlarından itibaren nüfus artışıyla birlikte yeni kentlerin ortaya çıkması sonucunda su kullanımındaki gereksinimlerin karşılanması noktasında sorunların yaşandığı gözlenmiştir. Bunun sonucunda 1950’li yılların başından itibaren havza yönetim anlayışına yavaş yavaş geçiş gerçekleşmiştir. Havza yönetiminin klasik yorumuna baktığımızda su kaynakları planlamasının temel hedefinin, en düşük maliyetle su arz güvenliğinin en üst seviyeye çıkarılması olduğu görülmektedir¹².

1970’li yıllardan itibaren ise klasik havza yönetimi anlayışına tenkitler başlamış ve havza temelinde kaynak planlaması, sürdürülebilir kalkınma kavramı ve

---

¹⁰ Özhan Uluatam, **Damlaya Damlaya Ortadoğu’nun Su Sorunu**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998, s. 148.

¹¹ Özden Bilen, **Türkiye’nin Su Gündemi, Su Yönetimi ve AB Su Politikaları**, Ankara: DSİ İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı Basım ve Foto-Film Şube Müdürlüğü, 2009, s. 6.

¹² Bilen, ss.6-11.

ekosistemin korunması anlayışı ile bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Bir başka anlatımla planlamacılar nehir havzalarını sadece coğrafi alanlar olarak görmemiş, kendi içinde bir bütünlük oluşturan sistem olarak kabul etmiş ve entegre havza yönetimine geçmeye başlamıştır¹³.

Suya erişimin devamlılığının sağlanması için, uzun vadede başarılı olacak siyasalar benimsenmeli ve su kaynaklarımız entegre su yönetimi yaklaşımı tarzıyla yönetilmelidir. Entegre havza yönetimi, doğal kaynakların planlı ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak için, havza içerisindeki sosyal, ekonomik, siyasal ve kurumsal etkenlerin varlığını da göz önünde bulundurarak, doğal kaynakların kullanımını ve yönetimini içeren faaliyetlerin planlanması, yönetimi ve uygulanması eylemi olarak tanımlanmaktadır. Bütün planların sürdürülebilir kalkınma anlayışına göre gerçekleştirilme zorunluluğu bulunduğundan dolayı ve su kaynaklarını negatif yönde etkileyen iklim değişikliğinden ötürü, suyun entegre yönetimi zorunlu hâle gelmiştir. Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere baktığımızda (Türkiye de dahil) entegre havza yönetiminin zorunluluğu kabul edilmektedir, ancak yaklaşımın tümüyle başarılı olarak uygulanabildiği örnekler oldukça az sayıdadır. Hatta pek çok ülkedeki uygulamalar başarısızlıkla nihayete ermiştir. Ülkemize baktığımızda ise Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), geçmişten günümüze entegre havza yönetimi şekline dönüşen başarılı uygulamalardan biri olmuştur. GAP, dünyada az sayıda görülen, örnek uygulamalardan biridir¹⁴.

Diğer yandan baktığımızda su özellikle tarımda ve gıda üretiminde çok önemli bir konuma sahiptir. Suyun tüketimi noktasında özellikle tarım için kullanılan suyun oranı oldukça yüksektir. Bu bakımdan suyun tarımda daha verimli kullanılması büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda sulama, gıda üretimi ve buna bağlı olarak gelir artırmanın önemli yollarından biridir. Bunların hepsi birlikte değerlendirildiği zaman yüksek su verimliliğine ulaşmak ve gelirleri artırmak için suyun yönetiminin geliştirilmesi zorunluluğu karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) bu doğrultuda üye ülkelere sulama

---

¹³ Dursun Yıldız, “İklim Düzensizliği, Su Yönetimi ve Gıda Güvenliği İlişkisi”, Nevşehir: **Su Kaynaklarının Yönetimi Politikalar ve Sorunlar: Küreselden Yerele Panel Bildirileri**, 2013, s.16.

¹⁴ Süleyman Kodal vd., “Entegre Su Yönetimi ve İklim Değişikliğine Adaptasyon”, Ankara: **Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı-1**, 12-16 Ocak 2015, ss.168-169.

sistemlerinin tasarlanması ve uygulanmasının yanında su tasarrufu için teknik yardım sunmaktadır. Ayrıca FAO, arıtılmış atık suyun tarımda yeniden kullanılması için üye ülkelerle birlikte çalışmalar yürütmektedir¹⁵.

D. Su Güvenliği

Su güvenliğini, önceden tahmin edilemeyen kuraklık ve taşkın vakalarının sosyal ve ekonomik yaşama olan etkilerini en az risk düzeyine indirmek amacıyla yeterli ölçü ve nitelikteki suyun ihtiyaçlar için tedarik edilmesi olarak tanımlayabiliriz. Eğer su güvenliği sağlanabilmiş ise kuraklık ve taşkın gibi doğal afetler önemli iktisadi etkiler yaratmaz; sudan kaynaklanan salgın hastalıklar önlenmiş olur. Ancak; su güvenliğini sağlamak için yeterli seviyede bir altyapıya gereksinim vardır. Su güvenliği bu seviyenin altında olunca toplum ve ekonomi, su şoklarının tesiri altında kalır. Bu durum gündelik yaşamı ve bütün sektörlerdeki üretim sürecini etkiler. Gelişmiş ülkeler su kaynaklarını düzenleyerek suyla uyum içinde olur; gelişmekte olan ülkeler suyla mücadele eder, geri kalmış ülkeler ise suya esir olarak yaşamını sürdürmeye çalışır¹⁶.

Su kaynakları ve su kaynaklarını besleyen ekolojik sistem, kirlilik, aşırı derecede kullanım, arazi kullanımında değişiklikler yapılması ve diğer birçok faktörün tehdidi altında bulunmaktadır. Bu durum insanların en temel ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli ve güvenilir suya ulaşma imkânlarından mahrum kalmalarına sebep olmaktadır. Bu yüzden 21. yüzyılda su güvenliğinin sağlanması konusunda bütün ülkeler ortak bir sorunla karşı karşıyadır. Su güvenliğinin gerçekleşmesi; yeterli miktar ve nitelikte suyun sağlanıp suyun zararlarından korunarak sürdürülebilir bir çevrede hayatı devam ettirme ile olmaktadır¹⁷.

Hayatımızın devamının suya bağlı olması su güvenliği konusunu önemli bir konuma getirmektedir. Su güvenliğinin çok önemli olduğu beş alandan söz edebilir. Bu alanlardan ilki sağlık alanıdır. Çünkü toplumların ayakta kalması suyun varlığıyla ilişkilidir. Yeterli miktarda su olmadan sağlık hizmetlerini sunabilmemiz neredeyse

¹⁵ FAO, <http://www.fao.org/land-water/water/water-management/en/>, (13.01.2019).

¹⁶ Bilen, s. 115.

¹⁷ Aziz Koluman, "Dünya'da Su Sorununa Genel Bir Bakış", **Dünya'da Su Sorunları ve Stratejileri**, (Ed. Aziz Koluman), Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, s. 19.

imkânsızdır. İkinci alan ise geçim kaynaklarıdır. Yani tarım ve enerji üretimi gibi geçim kaynaklarının temelinde su vardır. Bu bakımdan suyun geçim kaynakları üzerindeki etkisi hiçbir zaman yadsınmaz. Üçüncü alan da üretken ekonomilerdir. Üretken ekonomilerde su güvenliği sağlanmıştır ve su güvenliğinin ekonomik büyümeye olan etkisi pozitif yöndedir. Dördüncü alan ekosistemlerdir. Ekosistemlerin devamlılığında su önemli bir yere sahiptir. Su güvenliğinin sağlanamaması durumunda ekosistemin devamlılığı tehlikeye düşecektir. Beşinci ve son alan afet riskinin azaltılmasıdır. Yani sorumlu bir şekilde yapılan su yönetimi, iklim değişikliği ve nüfus artışı gibi olayların etkisini azaltabilir ve su güvenliğinin sağlanması bu noktada başarılı olabilir¹⁸.

Dünya Ekonomik Forumu için hazırlanmış olan Küresel Risk Raporu 2014, olması muhtemel bir su krizini, dünya ekonomisi açısından en çok endişeye neden olan riskler arasında ilk üç içerisinde göstermektedir. Su kaynaklarının etkisi genel olarak belirli bir yerde görülse de su güvenliği artık küresel bir sorun olarak tarif edilmektedir. Örneğin, 2010 yılında Rusya’da meydana gelen kuraklık, tarımsal ihracatı etkilemesinin yanı sıra Kuzey Afrika ve Orta Doğu’daki tahıl fiyatlarını da doğrudan etkilemiştir. Su kaynakları, yalnızca miktar anlamında değil kalite anlamında da bazı risk öğeleri taşımaktadır. Örneğin, Çin’de tekstil sektörünün, su kaynaklarına olan etkisine dikkat çekmek için yürütülen bir kampanya, uluslararası şirketlerin saygınlığını etkilemeye kadar gitmiş ve bu şirketler su kaynakları üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için harekete geçmişlerdir¹⁹.

İklim değişiklikleri ve dünya nüfusunda yaşanan artışla birlikte günümüzde su güvenliğinin sağlanması daha da önemli bir hâl almıştır. Su güvenliğinin sağlanamaması durumunda sağlık, tarım, enerji ve ekonomi gibi önemli alanların olumsuzluklarla karşı karşıya kalacağı unutulmamalıdır. Özellikle de ekosistemin sürdürülebilirliği açısından su güvenliğinin sağlanması hayati bir önem taşımaktadır.

---

¹⁸ USAID, <https://www.swpwater.org/what-is-water-security/>, (14.01.2019).

¹⁹ Ayşe Uyduranoglu Öktem ve Ayça Aksoy, **WWF Türkiye’nin Su Riskleri Raporu**, http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/turkiyenin_su_riskleri__raporu_web.pdf, (07.07.2018).

E. Su Kıtlığı

Su kıtlığı; çevresel nedenler (nüfus artışı, kuraklık, tarımsal, endüstriyel ve kentleşme gibi sektörler ve küresel ısınma) ve ekonomik nedenlerle (suyun iktisadi bir mal olarak kabul edilmesi) ortaya çıkan, doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların hayatlarını etkileyen bir kıtlık türüdür²⁰.

Su kıtlığı, bütün canlılar için risk oluşturmaktadır. Nüfusun artması ve ekonomilerin büyümesiyle beraber su krizinden etkilenen ülke sayısı artış gösterecektir. Bu noktada, suya ilişkin risk algısı önemiyet kazanmaktadır. Su kıtlığı; enerji güvenliği, gıda güvenliği, yoksullukla mücadele (suya yeterli erişimin sağlanamaması, suya erişim sağlansa bile hijyen koşullarının sağlanamaması), suya bağlı olarak gelişen sağlık sorunlarında yükseliş, ekonomik gelişmenin sürdürülebilir olmaması, iklim değişikliğine uyum ve biyoçeşitlilik yitikliği gibi önemli problemleri beraberinde getirecektir²¹.

Vandana Shiva'ya göre²²: “İnsan kaynaklı su kıtlıkları ve her yerde mevcut olan su ihtilafları, suyun ortak bir mülk olduğunu kabul ederek en aza indirilebilir. Su muhafazası hareketleri de su krizine karşı esas çözümün, insanların enerjisinde, emeğinde, zamanında, dikkatinde ve dayanışmasında olduğunu göstermektedir. Su tekellerine karşı en etkili alternatif su demokrasileridir. Çokuluslu şirketler tarafından başlatılan bugünkü su savaşları, ancak kitlesel su demokrasisi hareketleriyle kazanılabilir. Halk hareketlerinin sağladığı deneyimler, kıtlıktan bolluk yaratmanın mümkün olduğunu göstermiştir.” Su kıtlığının etkilerini azaltmak için atılması gereken en önemli adımın; su konusu noktasında ortak bir görüş birliğine varılması gerekliliği ve bu konuda ayrılıkçı düşüncelerden uzak durulmasının zorunlu olduğu sonucu bu sözlerden rahatlıkla çıkarılabilir.

Burada üzerinde durulması gereken bir başka konu ise, su kıtlığı ile bağlantılı bir kavram olan su stresidir. Su stresi hem mevcut su miktarındaki azalma hem de mevcut suya etki eden faktörlerin su kalitesinde bozulmaya neden olması anlamına

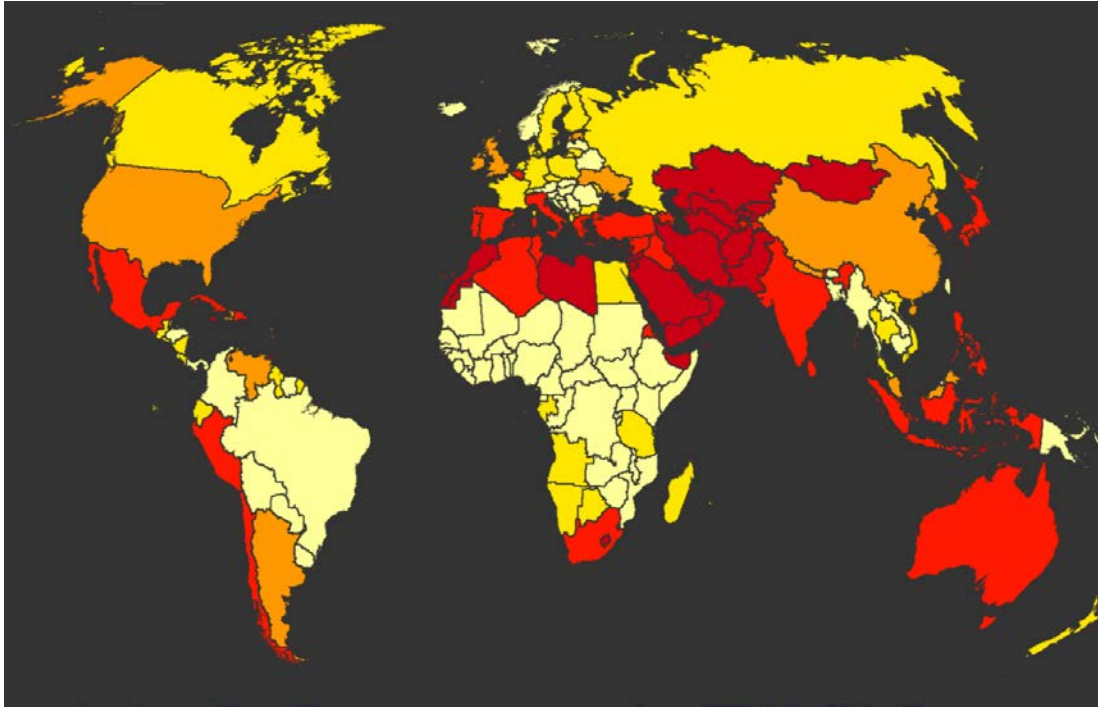
---

²⁰ Elif Çolakoğlu, **Suya Erişim Bağlamında Su Güvenliği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008, s. 28.

²¹ Uyduranoğlu Öktem ve Aksoy, s. 26.

²² Shiva, s. 157.

gelmektedir²³. Su stresi kavramının su kıtlığı kavramı ile karşılaştırıldığında daha kapsamlı bir kavram olduğu görülmektedir. Ayrıca su stresi toplumsal değerlere göre farklılıklar göstermesinden dolayı daha öznel değerlendirilmektedir²⁴. Aşağıda verilen şekilde dünya üzerinde ülkelere göre yaşanan su stresi haritası görülmektedir. Ülkeler düşük stresten yüksek strese doğru farklı boyutlarda su stresleriyle karşılaşmaktadır. Şekil 1’de; ülkemizin yüksek su stresi grubunda ve bulunduğu bölgedeki ülkelerin de genel olarak çok yüksek su stresi grubunda yer aldığını görmekteyiz. Buradan hem ülkemizin hem de bölgemizde bulunan ülkelerin gelecek yıllarda büyük su sorunlarıyla karşı karşıya kalacağı yorumunu rahatlıkla yapabiliriz. Bu sorunların üstesinden gelmenin yolu ise; bölge ülkelerinin su sorununun çözümünde ortak hareket etmesi ve su sorununa çözüm bulunması noktasında mutabık kalınması ile olacaktır.

Şekil 1. Ülkelere Göre Su Stresi

Kaynak: WRI, <https://www.wri.org/resources/charts-graphs/water-stress-country>, (03.03.2019).

²³ <https://www.safeopedia.com/definition/3092/water-stress>, (01.05.2019).

²⁴ <https://ceowatermandate.org/posts/water-scarcity-water-stress-water-risk-actually-mean/>, (01.05.2019).

- Düşük Stres (<10%)
- Düşük ile Orta Stres (10-20%)
- Orta ile Yüksek Stres (20-40%)
- Yüksek Stres (40-80%)
- Çok Yüksek Stres (>80%)

F. Sınır Aşan Sular

1929 yılında, Uluslararası Sürekli Adalet Divanı tarafından, “Oder Nehri Olayı”nda “uluslararası nehir” kavramı tanımlanmıştır. Uluslararası Sürekli Adalet Divanı, olaya ilişkin kararında, bu kavramı tanımlarken iki değişik ölçütü göz önüne almıştır. Bunlardan birisi nehrin ulaşımına elverişli olmasıdır. Diğeri ise nehrin iki ya da daha çok devletin topraklarından geçiyor olması ya da iki veya daha çok devlet arasında hudut oluşturmasıdır. Fakat bu iki ölçüt, 20. yüzyılın ikinci yarısında, devletlerin bir yandan suyu tüketim amaçlarıyla kullanmayı arzu etmeleri diğer yandan da suyun niteliklerini muhafaza etme gayretleri nedeniyle, yetersiz kalmıştır. Devletlerin tüketim ve koruma gayelerini bağdaştırmaları için uygulamada ve Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından “sınır aşan sular” kavramı kabul edilmiştir. Sınır aşan sular kavramı, ulaşım ölçütünü kapsam dışı bırakmıştır. Ancak burada önemli olan nokta, diğer kullanımların ulaşımı etkilememesi veya ulaşım nedeniyle diğer kullanımların etkilenmemesinin gerekliliğidir. Böyle olumsuzlukların ortaya çıktığı durumlarda, “sınır aşan sular” kavramı değil, “uluslararası nehir” kavramı mevzubahis olacaktır. Öte yandan sınır aşan sular kavramı, bütün olarak bir deniz veya göle erişen yüzey ve yeraltı sularını da kapsamaktadır²⁵. Buradan hareketle sınır aşan suyu; kaynağından çıkışından suyun yol alıp en son noktaya ulaştığı ana kadar geçen zamanda, birden fazla ülkeyi ilgilendiren yüzey ve yeraltı suları olarak tanımlanabilir.

²⁵ Yüksel İnan, “Sınır Aşan Suların Hukuksal Boyutları (Fırat ve Dicle)”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:49, Sayı:1, ss. 245-246.

Türkiye; siyasi, toplumsal, iktisadi ve su kıtlığı bakımından dünyanın en problemlili bölgelerinden biri olma özelliğı gösteren Ortadoğı'da bulunmasından dolayı çoğı kez özellikle Fırat ve Dicle Nehirleri ile ilgili konularda tartışmaların içerisinde yer almaktadır. Her ne kadar, Fırat-Dicle Havzası'yla ilgili mevzular ve sorunlar ağırlıklılı olarak tartışılıyorsa da bugün mevcut olan, ancak gelecek için de bir potansiyel risk oluşturan bazı sınır aşan sularımız da bulunmaktadır²⁶.

Tablo 1. Türkiye'nin Sınır Aşan Suları

Nehir Adı	İlgili Ülkeler (Membadan Mansaba Doğru)
Fırat Nehri	Türkiye- Suriye- Irak
Habur Çayı	Türkiye- Suriye
Nusaybin Çağ- Çağ Pınar	Türkiye- Suriye
Sacir Suyu	Türkiye- Suriye
Culap Dere	Türkiye- Suriye
B. Circop Suyu	Türkiye- Suriye
Karacurum Çayı	Türkiye- Suriye
Balık Suyu	Türkiye- Suriye
Zerkan Suyu	Türkiye- Suriye
Sanpas Suyu	Türkiye- Suriye
Dicle Nehri	Türkiye- Suriye (sınır)- Irak
Zap Suyu	Türkiye- Irak
Şemdinin Çayı	Türkiye- Irak
Drahini Dere	Türkiye- Irak
Nerduş Çayı	Türkiye- Suriye
Çoruh Nehri	Türkiye- Gürcistan
Asi Nehri	Lübnan- Suriye- Türkiye
Afrin Çayı	Türkiye- Suriye- Türkiye
Sabun Suyu	Türkiye- Suriye- Türkiye
Kura Çayı	Türkiye- Gürcistan- Azerbaycan
Sarısu	Türkiye- İran
Kocadere	Türkiye- Bulgaristan

Kaynak: Esenyel, s. 98.

²⁶ Esenyel, s. 93.

Tablo 1’de de görüldüğü üzere Türkiye’nin çok sayıda sınır aşan suları bulunmaktadır. Özellikle Fırat ve Dicle ülkemizin önemli sınır aşan sularıdır. Uluslararası alanda sınır aşan sularla ilgili hukuksal bir belge olmadığı için içinde bulunduğumuz bölgede, gelecek yıllarda yaşanabilecek sınır aşan sular konusundaki itilaflarda çözüm çok taraflı anlaşmalarla sağlanabilir.

Tablo 2. Türkiye’nin Sınır Oluşturan Suları

NEHİR ADI	İLGİLİ ÜLKELER (MEMBADAN MANSABA DOĞRU)
Meriç Nehri	Bulgaristan- Türkiye- Yunanistan
Aras Nehri	Türkiye- Azerbaycan- İran- Ermenistan
Arpaçay	Türkiye- Ermenistan sınır suyu
Hezil Çayı	Türkiye- Irak sınır suyu
Mutlu Deresi	Türkiye- Bulgaristan sınır suyu

Kaynak: Esenyel, s. 98.

Tablo 2’de ise sınır oluşturan sularımıza yer verilmiştir. Bu sular ülkelerle olan sınırlarımızı oluşturmaları bakımından önemlidir. Sınır oluşturan sular, sınır aşan sular olma özelliğini de gösterebilmektedir. Nitekim Aras ve Meriç nehirleri ülkemizin Ermenistan ve Yunanistan ile sınırlarını oluşturması bakımından uluslararası su niteliğine sahip olmalarının yanında aynı zamanda birden fazla ülke sınırları içerisinde akmalarından dolayı sınır aşan su özelliği de taşımaktadırlar. Aras Nehri Doğu Anadolu Bölgesi’nde doğup, Kura Nehri ile birleştikten sonra Hazar Denizi’ne dökülür. Aynı zamanda Türkiye- Ermenistan sınırını oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman hem sınır aşan su özelliği taşımakta hem de uluslararası akarsu özelliği taşımaktadır. Meriç Nehri ise; Bulgaristan ve Türkiye açısından sınır

aşan, Türkiye ile Yunanistan açısından bakıldığı zaman da uluslararası akarsu niteliği taşımaktadır²⁷.

Sınır aşan sular konusunda karışıklıklara meydan vermemek için bir konuya da açıklık getirmek gerekmektedir. Özellikle yabancı literatür “uluslararası su yolu” kavramının kullanılması yönünde eğilim göstermektedir. “Uluslararası su yolu” kavramının “sınır aşan su” kavramıyla aynı olduğu veya havza kavramından daha geniş olduğu şeklinde fikirler öne sürülmüştür. Bu konuda bile bir fikir birliği olmamasına rağmen, “uluslararası su yolu” kavramının kullanılmaya çalışılmasına anlam verilememektedir. Bazı yazarların bu kavramları özenli bir şekilde kullanmamaları ve yazarların kullandıkları kavramların içeriğini kendilerine göre tayin etmeleri ne yazık ki bazı kargaşalara sebep olmaktadır²⁸.

Hukuksal açıdan baktığımızda ise; sınır aşan sulara ilişkin hukuksal metinler birlikte değerlendirildiği vakit, sınır aşan sulara ait uluslararası alanda genel geçerliliği olan bir belgeden söz edemeyiz. Hazırda bulunan hukuksal metinler, sınır aşan sularla ilgili bütün meselelere çözüm üretebilecek yargılar içermemektedir. Ayrıca sınır aşan sular hususunda uluslararası hukukun asli kaynaklarından olan örf-âdet hukukuna dahil olabilecek kuralların bulunup bulunmadığı tartışma konusudur. Bu alanda yaşanan anlaşmazlıkların fazla olması genel bir örf-âdetin oluşmasına mâni olmaktadır. Ülkeler sınır aşan sularla ilgili olan uyuşmazlıklarını aralarında yaptıkları ikili veya çok taraflı antlaşmalar aracılığıyla çözüme kavuşturmaktadırlar. Bu antlaşmalarda da devletlerin aşağı veya yukarı kıyıdaş ülke konumunda bulunma pozisyonuna göre farklılık arz eden hükümler bulunmaktadır. Devletler sınır aşan sularla ilgili uyuşmama olması durumunda, menfaat durumlarına göre farklı savlar ileri sürmektedir. Devletlerin bu alana ön yargılı bir bakış açısıyla yaklaşmaları kapsamlı bir uluslararası hukukun ortaya çıkmasına engel olmaktadır²⁹.

---

²⁷ Ferruh Müftüoğlu, **Ortadoğu Su Meseleleri ve Türkiye**, İstanbul: Marifet Yayınları, 1997, ss. 27-28.

²⁸ Münevver Aktaş Acabey, **Sınır Aşan Sular**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2006, ss. 81-82.

²⁹ Çağatay Akça, **Sınır Aşan Sularla İlgili Uluslararası Hukuki Metinlerin Değerlendirilmesi**, Orman ve Su İşleri Bakanlığı (Uzmanlık Tezi), Ankara, 2014, s. 145.

II. YERALTI SUYU

Yeraltında durgun hâlde bulunan veya hareket hâlinde olan suların tümü, yeraltı suyu olarak adlandırılmaktadır³⁰. Dünya'daki tatlı su kaynakları içinde oransal olarak buzullardan sonra en büyük tatlı su kaynağının yeraltı suyu olması, bu tatlı su kaynağının ne derece önemli olduğunu bizlere göstermektedir. Bu bakımdan gizli bir kaynak olan yeraltı suları hakkında yapılacak olan çalışmalar son derece önemli bir hâl almaktadır.

A. Yeraltı Suyunun Oluşumu

Yağışlarla birlikte yere düşen yağışın bir kısmı nehirlerle ve göllere akar. Bu yağışların bir kısmı da bitki örtüsü tarafından kullanılır. Bu yağışların diğer bir kısmı ise buharlaşarak atmosfere geri döner. Yağışların geriye kalan kısmı ise toprağa sızar. Toprak yüzeyinden doymamış bölgeye doğru sızan su doymun su yüzeyine ulaşır. Doymun bölgenin altındaki su, yeraltı suyu olarak adlandırılır. Yeraltı suyunun oluşumu özet olarak bu şekildedir. Yeraltı suyu akifere ulaştığında sabit durmayarak; başka bir akifer, göl, nehir ya da okyanusa boşalınca kadar hareketine devam edecektir. Burada akifer olarak adlandırılan bölge ise yeraltı suyunun bulunduğu geçirimli olan yere verilen isimdir. Aynı zamanda yeraltı suyu karların erimesi, bazı göl ve nehirlerin altından akan sular ile şarj olmaktadır. Gereğinden fazla yapılan ürün sulamaları da yeraltı sularını şarj edebilmektedir³¹.

B. Yeraltı Suyunun Önemi

Buzulları ayrı tuttuğumuz zaman dünyadaki en büyük tatlı su kaynağının yeraltı suyu olduğu görülmektedir. Yeraltı suyu içme suyu olarak kullanılmasının yanında sanayide ve tarımda da kullanılan önemli bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Yeraltı suyunun sadece bu özelliklerinden dolayı değil, çevresel bir değere de sahip olması yönünden de korunması gereken önemli bir kaynak durumundadır. Yeraltı suları birçok nehrin akışına katkıda bulunmakla birlikte yaz aylarındaki az

³⁰ 16/12/1960 Tarihli ve 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 10688.

³¹ <https://www.un-igrac.org/what-groundwater>, (11.12.2018).

olan akış dönemlerinde bile akışın %90'ından fazlasına katkıda bulunabilmektedir. Bundan dolayı yeraltı sularında oluşabilecek olumsuz bir durum diğer sularda da olumsuzluklara neden olabilecektir³².

Yeraltı suları; genellikle yüzey su kaynaklarının sınırlı olduğu bölgelerde bulunması, su kalitesinin iyi olması ve yıl boyunca kalitesinin değişmemesi, yaz aylarında ve kuraklık dönemlerinde ihtiyaca cevap vermesi, yüzey suları gibi büyük altyapı masrafları gerektirmemesi ve su depolanması için maliyeti yüksek depolama alanlarına ihtiyaç duymaması bakımından son derece önemlidir³³.

C. Yeraltı Suyu Kirliliği

Yeraltı suyu kirliliği kirletici maddelerin yeraltı suyuna girmesi ile oluşur. Bu kirleticiler, katı atıklardan sıvı atıklara kadar değişik türlerde değişkenlik gösterebilir. Yüzey sularının kirliliğinin aksine, yeraltı suyu kirliliğinin tespit edilmesi ve kontrol altına alınması son derece zordur³⁴. Bunun nedeni de yeraltı sularının gizli kaynak olma özelliği göstermeleridir. Bundan dolayı yeraltı sularının kirlenmesinden önce gerekli önlemlerin alınması hayati bir önem taşımaktadır. Yeraltı sularının kirliliğinin önlenmesi için önlem almak kolay, kirlenmesinden sonra temizlenmesi aşaması son derece zor olacaktır. Tablo 3'te yeraltı suyunun kirliliğine neden olan kaynaklara yer verilmiştir.

---

³² <http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/resource.htm>, (10.12.2018).

³³ <http://www.groundwateruk.org/Why-is-Groundwater-Important.aspx>, (09.09.2018).

³⁴ <https://www.gsi.ie/en-ie/geoscience-topics/environmental-health/Pages/Groundwater-pollution.aspx>, (11.01.2019).

Tablo 3. Yeraltı Suyu Kirliliğinin Kaynakları

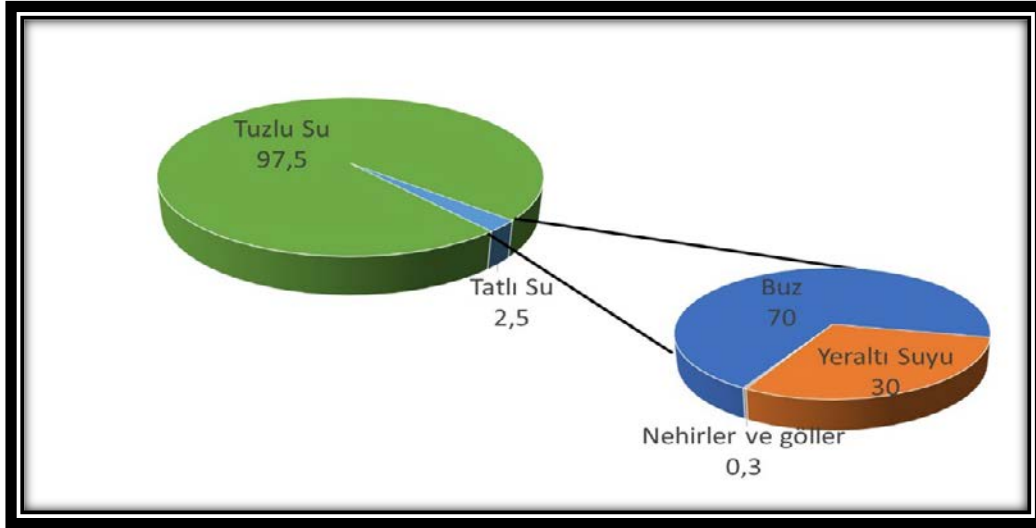
<p><u>Kentsel Kökenli</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Katı Atıklar - Atık Su Çukurları ve Havuzları - Kanalizasyon - Yeraltı Tanklarından Oluşan Sızıntı - Tekniğine Aykırı Terk Edilen Kuyular <p><u>Tarım Kökenli</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hayvan Beslenen Yerler - Hayvan Gübresi Çukurları - Gübrenin Depolanması ve Kullanımı - Tarımsal İlaç Depolanması ve Kullanımı - Silaj <p><u>Evsel Kökenli</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Foseptik Çukurlar ve Kanallar - Tekniğine Aykırı İnşa Edilen ve Terk Edilen Kuyular - Yeşil Alanların Gübrenmesi	<p><u>Sanayi Kökenli</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Sıvı Atıklar - Tehlikeli Atıkların Depolanması ve Bertaraf Edilmesi - Depolama Alanları ve Boru Hatlarından Sızıntılar - Kimyasal Maddelerin Dökülmesi - Maden Atıkları - Enjeksiyon Kuyuları - Atık Yığınları - Petrol Alanlarındaki Tuzlu Sular - Kirlilikten Arındırılmış Alanlar <p><u>Çevre Kökenli</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuzlu Su Girişimi - Yağış İçindeki Erimiş Maddeler ve Tanecikler - Doğal Kirleticiler
--	---

Kaynak: Ahmet Hamdi Sargın, **Yeraltı Suları**, Ankara: Jeoteknik Hizmetler Yeraltı Suları Dairesi Başkanlığı, 2010, s. 54.

Tablo 3’te görüldüğü üzere yeraltı suyu kirliliği; kentsel, tarım, evsel, sanayi ve çevre kökenli olmak üzere karşımıza çıkmaktadır. Yeraltı sularının kirlenmesinin kolay, kirliliğin tespit edilip temizlenmesinin ise zor olmasından dolayı bu kirliliğin kökenlerine karşı tedbir alınması zorunlu bir durumdur. Özellikle büyük şehirlerde karşımıza çıkan kentsel, sanayi ve evsel kökenli kirlilik kaynaklarının önlenmesi büyük yeraltı suyu kirliliklerinin önüne geçecektir. Tarım kökenli yeraltı suları kirliliklerinin önüne geçilmesi ise, bilinçsizce kullanılan tarımsal ilaç kullanımına engel olunmasıyla gerçekleşecektir.

III. DÜNYA'DA SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Dünya'da bulunan toplamdaki su miktarı hemen hemen 1,4 milyar km³'tür. Bu suyun %97,5'lik kısmını denizlerdeki ve okyanuslardaki sular oluşturmaktadır. Geriye kalan %2,5'lik bölüm ise tatlı su kaynağına karşılık gelmektedir. Dünya'daki toplam suyun yılda yaklaşık 500 bin km³'lük kısmı denizlerde ve toprak yüzeyinde oluşan buharlaşmalar ile atmosfere geri dönmekte ve hidrolik devir içerisinde yağmur ve kar olarak bir kez daha yeryüzüne inmektedir. Dünya yüzeyine yağışla inen su miktarı yılda yaklaşık olarak 100 bin km³ olup, bu miktarın yaklaşık 40 bin km³'ü akışa geçerek nehirler aracılığıyla denizlere ve kapalı havzalardaki göllere varmaktadır. Bu miktarın yalnızca 9 bin km³'ü teknik ve ekonomik yönden kullanılabilir vaziyettedir³⁵.

Şekil 2. Dünya'da Su Kaynaklarının Dağılımı

Kaynak: Birleşmiş Milletler Su İstatistikleri (2003), aktaran Çağrı B. Muluk vd., Türkiye'de Suyun Durumu ve Su Yönetimi'nde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif, <http://www.skdturkiye.org/files/yayin/Turkiyede-Suyun-Durumu-ve-Su-Yonetiminde-Yeni-Yaklasimlar-Raporu.pdf>, (07.08.2018).

Şekil 2'de görüldüğü üzere dünyadaki suyun neredeyse tamamına yakını tuzlu sudan oluşmaktadır. Tatlı su miktarı yalnızca %2,5'lik bir orana sahiptir. Bu oran içerisinde %70 ile buzulların en büyük tatlı su miktarını oluşturduğu

³⁵ Koluman, s. 8.

görülmektedir. Buzullardan sonra ise oransal olarak en büyük tatlı su kaynağı yeraltı suyudur. Yeraltı sularının tatlı su oranındaki payının yüksek olmasından dolayı önemi çok büyüktür.

Su, dünya yüzeyinin yaklaşık %70'ini kaplamaktadır. Eğer bu su miktarı Dünya'nın yüzeyine eşit miktarda yayılırsa, tüm dünyayı yüksekliği 2,7 km olan bir su ile kaplayabilme olanağına sahip oluruz. Ancak Dünya'nın %70'ini kaplayan bu suyun %97,5'lik kısmı tuzlu su ya da deniz suyudur. Bir başka anlatımla bu suyun yaklaşık olarak %97'sini herhangi bir işlemden geçirmeden, doğrudan doğruya tüketme fırsatına sahip değiliz³⁶.

Ülkeler su varlığına göre üç sınıfa ayrılır: su fakiri ülkeler, su azlığı çeken ülkeler ve su zengini ülkeler. Su fakiri olan ülkelerde yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1000 m³'ten daha azdır. Su azlığı çeken ülkelerde yıllık kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 2000 m³'ten daha azdır. Su zengini olan ülkelerde ise yıllık kişi başına düşen kullanılabilir su miktarının 8000-10000 m³'ten daha fazla olduğu görülmektedir. Ülkemiz ise kişi başına düşen yıllık kullanılabilir 1519 m³ su ile su azlığı yaşayan bir ülke konumundadır³⁷.

Dünya'da suyun kullanım alanlarına baktığımız da;

1. Gıda ve tarım (küresel bazda en fazla su kullanan sektörler),
2. Sanayi,
3. Enerji,
4. Yerleşim sahası (evsel kullanım ve içme suyu amaçlı kullanımlar),
5. Ekosistemlerin su ihtiyacı,

olmak üzere beş ana başlık altında toplandığını görmekteyiz³⁸.

Şimdi de su kullanımının küresel çapta, gelişmiş ülkelerde ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yüzdesel olarak nasıl dağıldığını şekiller yardımıyla inceleyelim. Şekil 3'e baktığımız zaman küresel su kullanımının sektörlere göre dağılımı verilmiştir. Küresel su kullanımında en büyük payın %70 ile tarım sektöründe olduğu görülmektedir. Tarımı, %19 ile sanayi ve %11 ile evsel kullanım

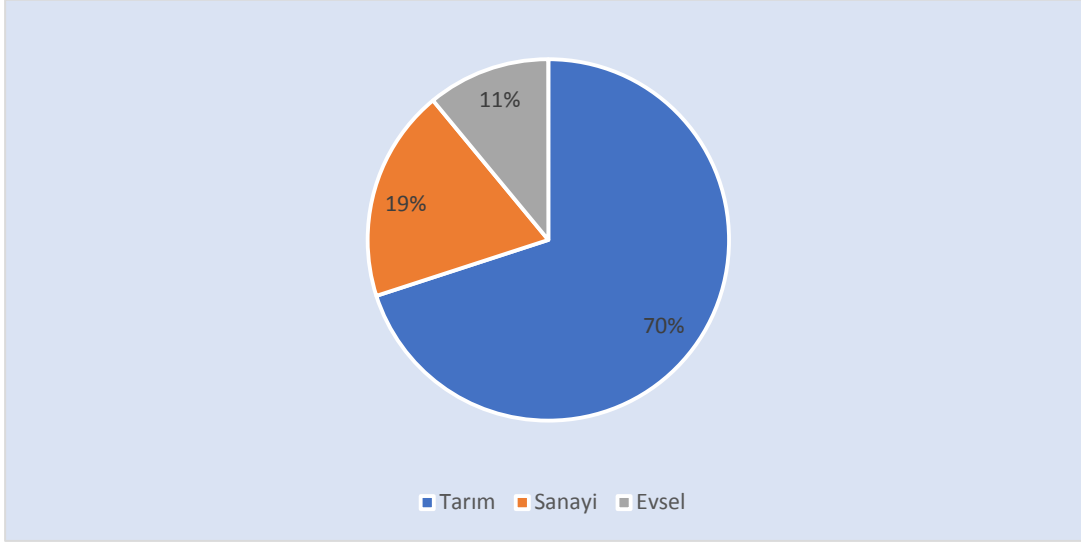
³⁶ Mehmet Tomanbay, **Dünya'da Su ve Küresel Isınma Sorunu**, İstanbul: Ara Kitap, 2008, s. 44.

³⁷ DSİ, <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>, (07.01.2019).

³⁸ Muluk vd., s.11.

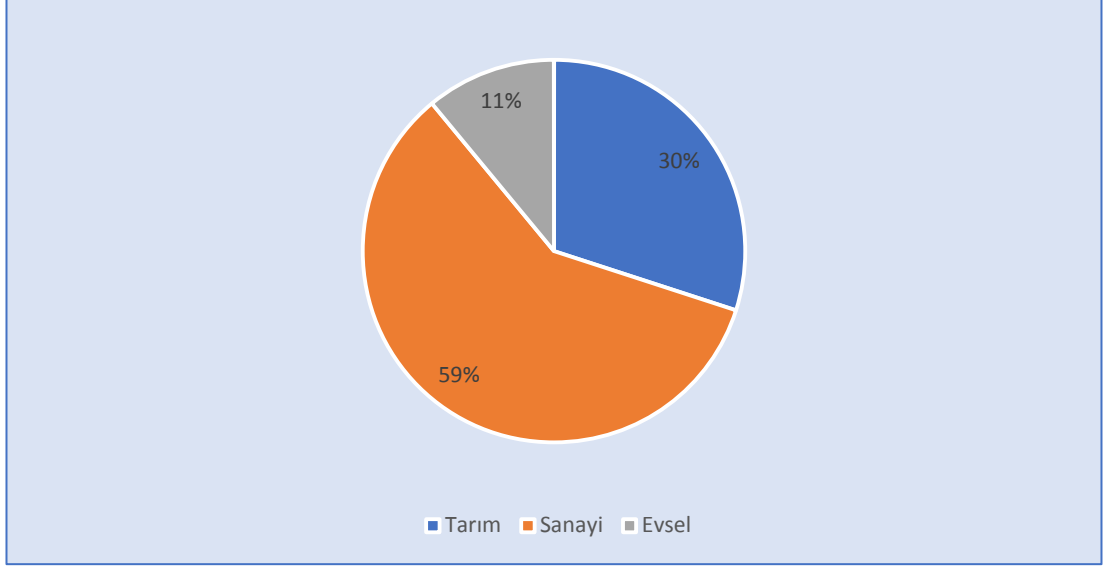
izlemektedir. Tarım sektöründeki oranın küresel çapta bu kadar yüksek olmasının nedeni ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki tarımda kullanılan su oranının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 3. Küresel Su Kullanımı

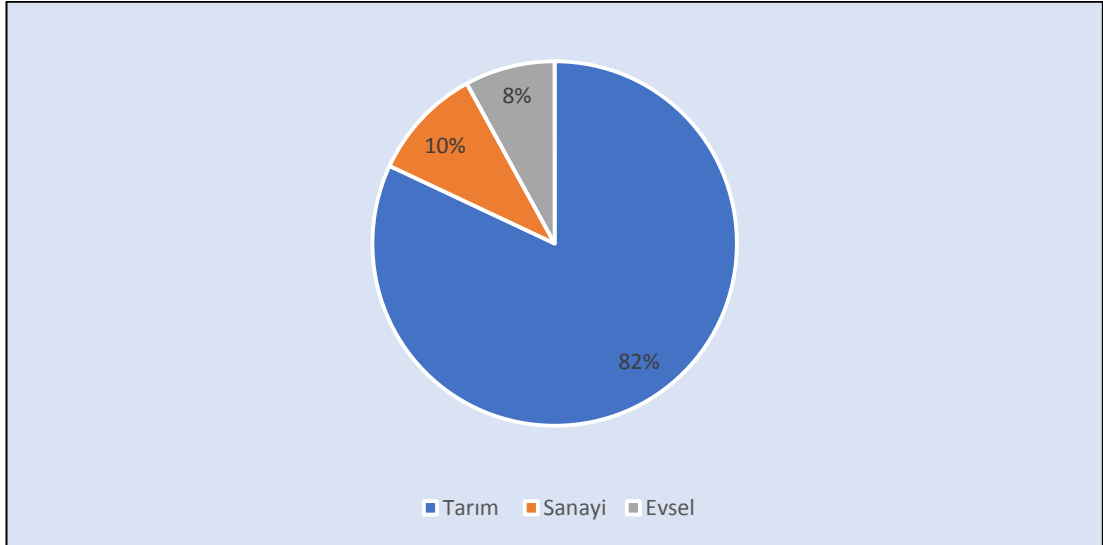
Kaynak: FAO, http://www.fao.org/nr/water/aquastat/water_use/index.stm, (03.03.2019).

Şekil 4'te de gelişmiş ülkelerde suyun kullanımının yüzdesel oranları verilmiştir. Sanayide suyun kullanımı %59'luk bir oran ile ilk sırada yer alırken, bu oranı %30 ile tarım sektörü ve %11 ile evsel kullanım izlemektedir. Gelişmiş ülkelerde sanayi sektöründeki suyun kullanım oranının yüksek olmasının nedeni ise, gelişmiş ülke ekonomilerinin temelinde sanayi sektörünün bulunmasıdır.

Şekil 4. Gelişmiş Ülkelerde Su Kullanımı

Kaynak: BM Dünya Su Gelişim Raporu, <http://www.unwater.org/publications/water-people-water-life/>, (03.03.2019).

Şekil 5. Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Su Kullanımı

Kaynak: BM Dünya Su Gelişim Raporu, <http://www.unwater.org/publications/water-people-water-life/>, (03.03.2019).

Şekil 5'te ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde suyun sektörlere göre kullanım oranları verilmiştir. Bu ülkelerde suyun en çok kullanıldığı yer %82 ile tarım sektörüdür. Bunun nedeni modern sulama yöntemlerinin kullanılmamasıdır.

Bunun bir sonucu olarak da suyun kullanım oranı artmakta fakat suyun verimli olarak kullanımı ise azalmaktadır. Bu durum az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için su kullanımı noktasında büyük bir sorun teşkil etmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde suyun kullanımını tarımdan sonra %10 ile sanayi ve %8 ile evsel kullanım izlemektedir.

Özet olarak ülkelerin su kaynaklarının bu sektörler arasındaki belirli oranlarda kullanımını, iklim özellikleri, coğrafi konumları ve özellikle de gelişmişlik düzeyleri etkilemektedir. Ekonomisinde tarımın büyük paya sahip olduğu ve teknolojinin çok az geliştiği ülkeler su kaynaklarının büyük bölümünü tarımsal sulamada kullanmaktadır. Buna karşılık ekonomisi gelişmiş ve teknolojiye de ileri seviyede olan ülkeler sularının büyük bir kısmını sanayide kullanmaktadır. Nüfusun fazla olmasıyla birlikte, beslenme alışkanlıklarındaki farklılıklar ile toplumsal ve kültürel değerler gibi faktörler de fazla su tüketimine sebebiyet vermektedir³⁹.

IV. TÜRKİYE’NİN BULUNDUĞU BÖLGEDE SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye’yi de içine alan Ortadoğu coğrafyası önemli bir bölge olma özelliğine sahiptir. Önemli yeraltı zenginliklerine sahip olan bu bölgede bulunan su kaynakları, hızlı nüfus artışının da etkisiyle nüfusun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Ayrıca yeterli olmayan su yönetim mekanizmalarından dolayı su kaynaklarından yeterli derecede verim alınamamaktadır. İlerleyen yıllarda, yalnızca bölgede bulunan ülkelerin içmesine yetecek kadar su kalacaktır. Ayrıca bu bölgede bulunan suların, önemli miktarının uluslararası su niteliğine sahip olması hem bölge açısından hem de ülkemiz açısından su sorunları karmaşasına neden olmaktadır⁴⁰.

---

³⁹ Abdurrahman Ulurmak, **Türkiye’de Su Yönetimi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014, s. 22.

⁴⁰ Konuralp Pamukçu, **Su Politikası**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2000, s. 127.

Tablo 4. Ortadoğu Ülkeleri'nde Su Kaynakları (Milyon m³/yıl)

Ülke	Yüzey suları (nehir/akıntı)	Yeraltı suları (yenilenme)	Toplam potansiyel su kaynakları
Suriye	18000	2000	20000
Ürdün	650	600	1250
Irak	45000	1500	46500
Lübnan	3300	600	3900
İsrail	640	800	1440
Filistin	*	600	600
Suudi Arabistan	200	4000	4200
Katar	0	50	50
BAE	50	750	800
Kuveyt	0	200	200
Bahreyn	0	100	100
Umman	1400	700	2100
Yemen	2800	1800	4600
Mısır	56000	3500	59500
Toplam	128040	17200	145240

Kaynak: Uluatam, s. 112.

Tablo 4'te Ortadoğu'da su kaynakları bakımından sırasıyla Mısır, Irak ve Suriye'nin toplam potansiyelinin diğer ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplam su kaynakları potansiyeli yönünden Katar ve Bahreyn ise son sıralarda yer almaktadır. Bu durum yeraltı suları bakımından da benzerlik göstermektedir.

Tablo 5. Ortadoğu Ülkeleri’nde Su Kaynakları – Su Talebi (Milyon m³/yıl)

Ülke	Toplam Kaynaklar	Talep 1990	Talep 2000	Talep 2025
Suriye	20000	9000	16500	29000
Ürdün	1250	920	1500	1900
Irak	46500	40000	51000	70000
Lübnan	3900	1000	1400	2700
İsrail	1500	1900	2500	3500
Filistin	600	*	500	800
Suudi Arabistan	4200	16000	13000	22000
Katar	50	190	300	500
BAE	800	1900	2200	3200
Kuveyt	200	330	670	970
Bahreyn	100	300	400	500
Umman	2100	1100	1200	2000
Yemen	4600	2900	3900	4800
Mısır	59500	60000	69000	84000
Toplam	145300	135540	164070	225870

Kaynak: Uluatam, s.115.

Tablo 5’te de görüldüğü üzere Ortadoğu Ülkeleri’nde suya olan talep, gelecek yıllarda geçmiş yıllara oranla daha da fazla olacaktır. Bu duruma neden olan faktörlerin başında nüfus artışı gelmektedir. Mevcut su potansiyelinin artan nüfus karşısında su talebini karşılama noktasında yetersiz kalacağı muhakkaktır. Bu durumun gelecek yıllarda, Ortadoğu Ülkeleri’nde su krizlerinin çıkmasına neden olacağını söyleyebiliriz. Şüphesiz bu bölgede yaşanabilecek bir su krizi ülkemizi de içine çekecek ve bizi de bu sorunlara dahil edecektir. Bu noktada Ortadoğu’da yaşanabilecek olası su krizlerine karşı ortak su yönetimi çalışmalarının yapılması hem bizim açımızdan hem de bölge ülkeleri açısından faydalı olacaktır.

Öte yandan bölgedeki mevcut su kaynaklarının büyük çoğunluğunun tarımda kullanılıyor olmasından dolayı, kullanılan suyun tarımdaki oranının 2030 yılında %65’e düşürülmesi gerektiği yapılan çalışmalarda ifade edilmiştir. Ayrıca yeraltı suyu kaynaklarının da yenilenmemesi ve içilebilir durumdaki suların da bilinçsizce

kirletilmesi gibi nedenlerden dolayı bölgedeki su sorununun giderek kritik boyutlara ulaşacağı ifade edilmektedir. Aslında su sorununun en önemli nedenlerinden biri de suyun yanlış bir şekilde kullanılmasıdır. Tarımda kullanılan suyun oranının çok yüksek olması ve kullanılan bu suyun da yanlış bir biçimde kullanılması büyük sorunlara neden olmaktadır. Yanlış yapılan sulamalar sonucunda toprak verimsizleşmekte, verimsizleşen toprağı verimli hâle getirmek için de daha fazla suya talep olmaktadır. Fakat yanlış yapılan sulama yöntemlerinden dolayı tarımda istenilen düzeyde verime ulaşılamamaktadır. Böylelikle hem su israf edilmiş olmaktadır hem de tarım da gerekli verim alınamamaktadır⁴¹.

V. TÜRKİYE'DE SUYUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye'ye bir yılda ortalama 643 mm yağış düşmekte olup bu yağış miktarı yılda ortalama 501 milyar m³ suya karşılık gelmektedir. Bu suyun 274 milyar m³'ü buharlaşma vasıtasıyla atmosfere geri dönmekte, 69 milyar m³'lük bölümü yeraltı sularını beslemekte, 158 milyar m³'lük bölümü ise akışa geçerek türlü büyüklükteki akarsular aracılığıyla denizlere ve kapalı havzalardaki göllere dökülmektedir. Yeraltı suyunu besleyen 69 milyar m³'lük suyun 28 milyar m³'lük kısmı pınarlar aracılığıyla tekrar yerüstü suyuna katılmaktadır. Ayrıca komşu ülkelerden ülkemize yılda ortalama 7 milyar m³ su gelmektedir. Böylelikle brüt yerüstü suyu potansiyelimiz 193 milyar m³ olmaktadır. Yeraltı suyunu besleyen 41 milyar m³ de göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizin toplamda yenilenebilir su potansiyeli brüt 234 milyar m³ olarak hesaplanmıştır. Fakat günümüz teknik ve ekonomik koşulları çerçevesinde, çeşitli amaçlara yönelik olarak tüketilebilecek yerüstü suyu potansiyeli yurt içindeki akarsulardan 95 milyar m³, komşu ülkelerden yurdumuza gelen akarsulardan 3 milyar m³ olmak üzere, yılda ortalama toplam da 98 milyar m³ olmaktadır. Ülkemizin 14 milyar m³ olarak belirlenen yeraltı suyu potansiyeli ile birlikte tüketilebilir yerüstü ve yeraltı su potansiyeli yılda ortalama toplamda 112 milyar m³

---

⁴¹Koluman, ss. 39-43.

olup, 44 milyar m³'lük kısmı kullanılmaktadır⁴². Türkiye'nin su kaynakları potansiyeli Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Türkiye'nin Su Kaynakları Potansiyeli

Türkiye'nin yüzölçümü	783.577 km ²
Yıllık ortalama yağış	643 mm/yıl
Yıllık yağış miktarı	501 milyar m ³
Buharlaşma	274 milyar m ³
Yeraltına sızma	41 milyar m ³
Yüzeysel Su	
Yıllık yüzey akışı	186 milyar m ³
Kullanılabilir yüzey suyu	98 milyar m ³
Yeraltı Suyu	
Yıllık çekilebilir su miktarı	14 milyar m ³
Toplam kullanılabilir su (net)	112 milyar m ³

Kaynak: DSİ, <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>, (23.02.2019).

Türkiye genelinde ortalama düşen yağış 2017 yılında (01 Ocak- 31 Aralık) 506,6 mm olarak belirlenmiştir. Yağışların; Doğu Karadeniz'de 1000 mm'nin üzerinde olduğu, Muğla, İstanbul, Zonguldak çevrelerinde 800-1000 mm aralığında, iç kesimler ve Doğu Anadolu'nun doğusu ile Güneydoğu Anadolu'nun büyük bölümünde 400 mm'nin altında seyrettiği görülmüştür⁴³.

Türkiye, sanıldığı gibi su zengini bir ülke değildir. Kişi başına senelik düşen 1.519 m³'lük su miktarı ile su sıkıntısı çeken bir ülke konumundadır. 2030 yılında nüfusun da artmasıyla beraber kişi başına düşen su miktarının yıllık 1.120 m³ olacağı beklenmektedir. Başka bir anlatıyla, artmakta olan nüfusu ve büyüyen şehirleriyle ülkemiz, su fakiri olma yolunda hızla ilerlemektedir⁴⁴. Türkiye, Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığı zaman, en büyük yüzölçümüne sahip ve geniş bir coğrafi alanda çok farklı iklim koşullarının yaşandığı bir ülke olduğu görülmektedir. Türkiye'de ortalama yağış miktarı her ne kadar 643 mm olsa da yağışların zamana ve

⁴² DSİ, <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>, (23.02.2019).

⁴³ Bahattin Aydın vd., **2017 Yılı Yağış Değerlendirmesi**, <https://mgm.gov.tr/FILES/arastirma/yagis-degerlendirme/2017alansal.pdf>, (23.12.2018).

⁴⁴ Uyduranoğlu Öktem ve Aksoy, s.14.

bölgelere göre dağılımı ortalama değerlere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin; ülkenin bazı kesimlerinde yıllık yağış miktarı 200 mm'ye kadar düşerken Doğu Karadeniz'de yağış miktarı 2500 mm'ye kadar ulaşmaktadır. Ortalama değerlerde yağış ve akış miktarı noktasında mevsimler ve yıllar arasında meydana gelen büyük farklılıklar, depolama tesisleri inşa etmeden sudan yararlanma imkânını büyük ölçüde sınırlamakta ve çok fazla sayıda barajın inşa edilmesini zorunlu kılmaktadır⁴⁵.

Türkiye'nin akarsu havzalarına bakıldığında, Tablo 7'de Fırat ve Dicle'nin yıllık akış miktarlarının diğer havzalara göre daha yüksek olduğu görülecektir. Yıllık akış miktarının en az olduğu havza ise Akarçay Havzası'dır. Ortalama yıllık verim açısından da Akarçay Havzası diğer havzalara göre en düşük seviyeye sahiptir. Ortalama yıllık verim açısından en yüksek seviyeye sahip olan havzalar ise Antalya ve Doğu Karadeniz havzalarıdır.

Ülkemizin bu akarsu havzalarının yönetimi ise son derece önemli bir konudur. 2014-2023 dönemini kapsayacak şekilde hazırlanan Ulusal Havza Yönetim Stratejisi'nde de bu konuya değinilmiştir. Havza yönetiminin, sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sunması yönünden sürdürülebilir olması gerektiği üzerinde vurgu yapılmıştır. İlgili kurumların birlikte çalışarak entegre bir biçimde havza yönetiminde rol alması Ulusal Havza Yönetim Stratejisi'nin amaçları arasında sayılmıştır. Kamu sektörünün, özel sektörün, bilim ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte ve katılımcı bir yaklaşım tarzıyla çalışmalarının desteklenmesi Ulusal Havza Yönetim Stratejisi'nde amaçlanan önemli konulardır⁴⁶.

---

⁴⁵ Bilen, s.76.

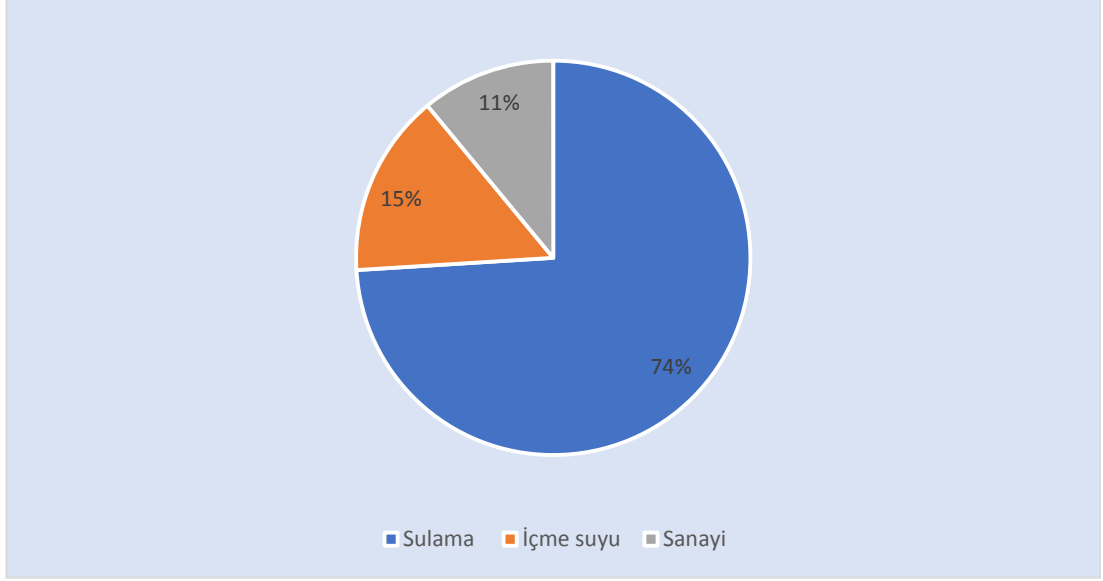
⁴⁶ Orman ve Su İşleri Bakanlığı, **Ulusal Havza Yönetim Stratejisi (2014-2023)**, Resmî Gazete Tarih ve Sayısı: 04.07.2014, 29050, s. 1.

Tablo 7. Türkiye'nin Akarsu Havzaları

Havza Adı	Yıllık Akış (km ³)	Yıllık Toplam Akış %’si	Ortalama Yıllık Verim (l/s/km ²)
Fırat	31.61	17.0	8.3
Dicle	21.33	11.5	13.1
Doğu Karadeniz	14.90	8.0	19.5
Doğu Akdeniz	11.07	6.0	15.6
Antalya	11.06	5.9	24.2
Batı Karadeniz	9.93	5.3	10.6
Batı Akdeniz	8.93	4.8	12.4
Marmara	8.33	4.5	11.0
Seyhan	8.01	4.3	12.3
Ceyhan	7.18	3.9	10.7
Kızılırmak	6.48	3.5	2.6
Sakarya	6.40	3.4	3.6
Çoruh	6.30	3.4	10.1
Yeşilirmak	5.80	3.1	5.1
Susurluk	5.43	2.9	7.2
Aras	4.63	2.5	5.3
Konya (kapalı)	4.52	2.4	2.5
Büyük Menderes	3.03	1.6	3.9
Van Gölü	2.39	1.3	5.0
Kuzey Ege	2.09	1.1	7.4
Gediz	1.95	1.1	3.6
Meriç- Ergene	1.33	0.7	2.9
Küçük Menderes	1.19	0.6	5.3
Asi	1.17	0.6	3.4
Burdur Göller	0.50	0.3	1.8
Akarçay	0.49	0.3	1.9
Toplam	186.05	100.0	-

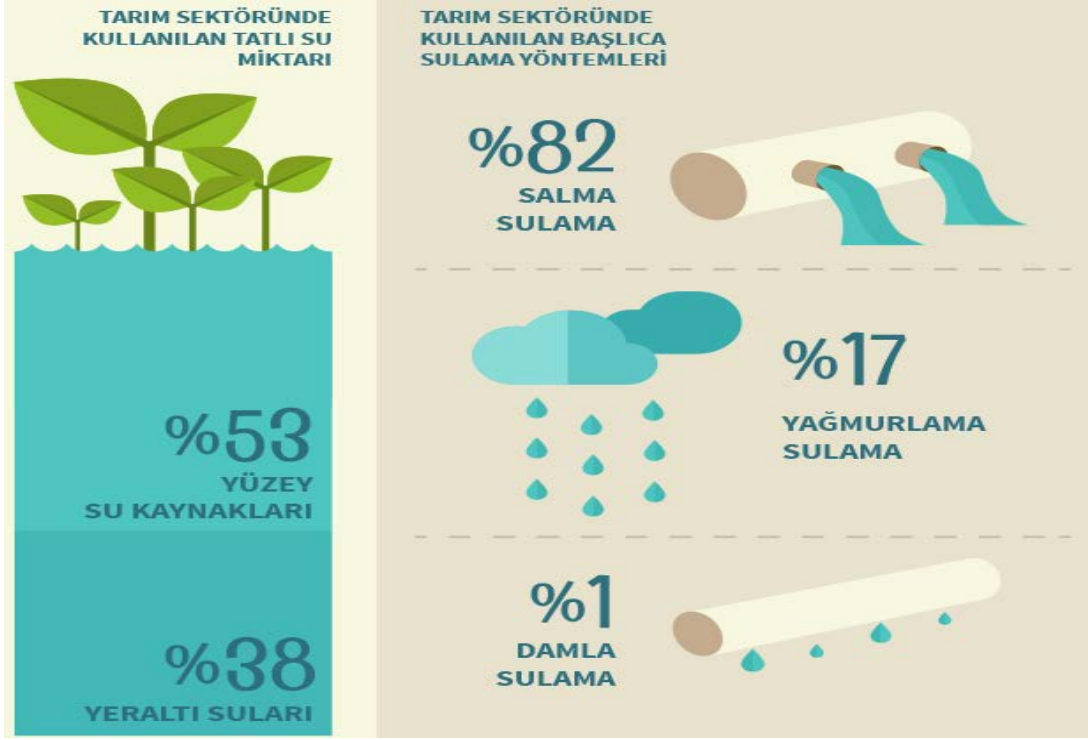
Kaynak: Esenyel, s. 56.

Şekil 6. Türkiye’de Suyun Sektörlere Göre Kullanımı

Kaynak:http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries_regions/Profile_segments/TUR-WU_eng.stm, (18.02.2019).

Şekil 6’da Türkiye’de suyun sektörlere göre dağılımına bakıldığında %74 ile tarımda kullanılan suyun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu sıralamayı %15 ile evsel kullanım izlemektedir. Suyun sanayide kullanımı ise, sektörlere göre kullanımda %11 ile son sırada yer almaktadır. Ülkemizde suyun sektörlere göre dağılım oranları, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki oranlarla benzerlik göstermektedir. Özellikle tarımda kullanılan su oranının çok yüksek olmasından dolayı tarımda kullanılan su oranının düşürülmesi için, acil bir şekilde verimli sulama yöntemlerine geçilmelidir. Şekil 7’yi incelediğimizde ise şu an ülkemizde tarımda kullanılan sulama yöntemlerini görmekteyiz. Su tasarrufu ve tarımda verimlilik açısından olması gereken damla sulama yönteminin çok düşük bir orana sahip olması, tarımda verimli sulama yöntemlerini kullanmadığımızı göstermektedir. Ayrıca Şekil 7’de tarımda kullanılan yüzey su kaynaklarının %53’lük bir oranla, tarımda kullanılan yeraltı suyu miktarından daha fazla olduğunu da görmekteyiz. Ülkemizde yeraltı suyunun tarımda kullanım oranının dünya ortalamasına göre düşük olduğunu da rahatlıkla söyleyebiliriz.

Şekil 7. Tarımda Kullanılan Su ve Sulama Yöntemleri

Kaynak: <https://sutema.org/kirilgan-dongu/tarimda-kullanilan-su.10.aspx>, (04.05.2019.)

VI. SU YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1970'ten günümüze kadar ekonomi, toplum ve çevre arasında denge kurma isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavram önceden Türkçede “sürekli ve dengeli kalkınma” terimi ile ifade edilmiş olsa da bu terimin yaygın kullanımı “sürdürülebilir kalkınma” ya da “sürdürülebilir gelişme” şeklinde olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma kavramının dünya genelinde kullanılmaya başlanması, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayımlamış olduğu Ortak Geleceğimiz adlı raporu ile gerçekleşmiştir. Çevre ve kalkınma arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi sürdürülebilir kalkınma

kavramında öne çıkan bir yaklaşım olmakla birlikte, özellikle de gelişmiş ülkeler bu kavramı geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir⁴⁷.

Su ise sürdürülebilir kalkınmanın özünü oluşturmaktadır. Su küresel hastalık yükünü azaltmak, nüfusun sağlığını ve refahını artırmak için hayati bir öneme sahiptir. Su, insanlık için birçok hizmetin üretimi noktasında da merkezî bir konumda bulunmaktadır. Aynı zamanda iklim değişikliklerine uyumun merkezinde de yine su bulunmaktadır. İnsanlığın refahı için önemi büyük olan su, ancak iyi yönetilirse yenilenebilir. Bu bakımdan iyi bir şekilde yönetilen su; sosyal, ekonomik ve çevresel sistemlerin güçlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Suyun kullanıldığı sektörlere bakmak gerekirse tarım sektörünün en çok su tüketen sektör konumunda olduğu görülecektir. Gelecek yıllarda da tarım sektörünün daha da fazla gıda üretmesi gerekliliği düşünüldüğünde suyun iyi yönetilebilirliği daha fazla önem kazanacaktır. Yine suyun kullanıldığı bir başka sektör olan sanayide, suyun kullanım payının özellikle de gelişmiş ülkelerde yüksek olması suyun sürdürülebilir üretime olan etkisinin de ne derece büyük olduğunu göstermektedir. Dünya nüfusunun yarısından fazlasının şehirlerde yaşıyor olması ise su tesislerinin yeterliliğini önemli kılmaktadır. Bundan dolayı iyi bir su yönetimi ile şehirlerin sürdürülebilir kalkınması arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Son olarak ekolojik krizler, sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük zorluklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönden iyi bir su yönetimi ile ekolojik krizler azaltılacak ve sürdürülebilir kalkınmanın önündeki engeller daha da azaltılacaktır⁴⁸.

Gelecek 50 yılda sürdürülebilir bir kalkınma için özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma için stratejiler belirlerken bazı temel konuları dikkate almaları gerekmektedir. Yoksulluğun bitirilmesi, gelir dağılımında adaletsizliğin giderilmesi, kentlerdeki hava kirliliğinin azaltılması ve içme suyunun azlığı dikkate alınması gereken temel konulardır⁴⁹. Özellikle tarımda, sanayide ve içmede kullandığımız

---

⁴⁷ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, Aykut Çoban, **Çevre Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi, 2012, ss.245-246.

⁴⁸ https://www.un.org/waterforlifedecade/water_and_sustainable_development.shtml, (11.05.2019).

⁴⁹ Şafak Kaypak, "Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:20, 2011, s. 31.

suyun iyi yönetilip iyi bir duruma getirilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması noktasında büyük öneme sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

SU YÖNETİMİNDE ROL OYNAYAN ULUSLARARASI KURULUŞLAR

Su kaynaklarının yönetimi konusunda uluslararası kuruluşların yürütmüş olduğu çalışmalarda önemli bir rol üstlendikleri görülmektedir. Bu bölümde su yönetiminde rol oynayan Birleşmiş Milletler, OECD, Dünya Su Konseyi, Küresel Su Ortaklığı, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlara değinilmiştir.

I. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

1972 yılında 5-16 Haziran tarihlerinde Birleşmiş Milletler Stockholm’de çevre ile ilgili bir konferans düzenlemiş, konferans sonunda bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri Stockholm Deklarasyonu olarak bilinen diğer doğal kaynaklarla beraber su konusuna da yer veren bildiridir. Bu bildiride çevre ile ilgili 26 ilke vardır. Bu 26 ilkeden yalnızca birinde su konusuna yer verilmiştir. Su, toprak ve hava gibi doğal kaynakların günümüz nesilleri ve gelecek nesiller için planlama ya da yönetim yoluyla korunması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunların haricinde su kaynaklarıyla ilgili hususi bir hükmün bulunmaması, su sorununun o zamanlarda uluslararası planda çok da ön planda tutulmadığını göstermektedir⁵⁰. Stockholm Bildirgesi, uluslararası çevre hukukunun gelecek yıllardaki gelişimine temel oluşturması bakımından da çok önemli bir bildiri olma niteliği taşımaktadır. Stockholm Bildirgesinin ihtiva ettiği çok sayıdaki prensip ve ilke, uluslararası çevre antlaşmalarının başlangıcında yer almış, farklı ülkelerin anayasalarında ve iç hukuklarında da tesirini göstermiştir⁵¹.

---

⁵⁰ Ayman Güler vd., ss. 9-10.

⁵¹ Marc Pallemarts, “Stockholm’dan Rio’ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı?”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:52, Sayı:1, 1997, s. 615.

1977’de ise Mar Del Plata Konferansı yapılmıştır. Bu konferansta ilk defa su hakkı bir insan hakkı olarak dile getirilmiştir. İlk kez su hakkının bir insan hakkı olarak dile getirilmesi bu konferansı önemli kılmaktadır⁵².

Dublin’de 1992 yılında 26-31 Ocak tarihlerinde Uluslararası Su ve Çevre Konferansı, 114 ülkeden gelen 500 kişi, 38 sivil toplum örgütü, 14 tane uluslararası örgüt ve 28 tane Birleşmiş Milletler kuruluşunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu konferans Mar Del Plata konferansından sonra, su konusunda gerçekleştirilen en önemli konferans olmuştur. Uluslararası Su ve Çevre Konferansı o vakitler, 1992 Haziran ayında Rio de Janerio’da düzenlenecek olan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın da temel tezlerini ortaya koyması bakımından büyük öneme sahip olmuştur⁵³.

Bu konferansın sonundaki bildiride suyun, ekonomik bir meta olarak değerlendirildiği görülmektedir. Suyun ekonomik bir meta olarak görülmesi, su hakkını bir insan hakkı olarak savunan çevreler tarafından Dublin Beyanı üzerine eleştiriler geliştirmelerine neden olmuştur. Bir insan hakkı olarak su hakkı, şahsi ve hanedeki su kullanımlarını içermektedir. İlk amaç olarak ise yaşamı sürdürebilmek için içilecek suyu kapsamaktadır. İkinci olarak şahsi ihtiyaçlar ve hijyen için suyu içermektedir. Tarımda, sanayide ve çevredeki kullanılan sular ancak diğer temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra asıl hedef olarak görülmektedir⁵⁴. Bu açıdan bakıldığında Dublin Beyanı üzerine yapılan eleştirilerin aslında ne kadar da haklı olduğu görülmektedir. Çünkü bir insan hakkı olarak su hakkında ilk amaç, yaşamın devamlılığını sağlama açısından içilecek bir suyun elde edilebilmesidir. Bu amacı gerçekleştirebilmek de gayet makul olan bir durumdur.

Uluslararası Su ve Çevre Konferansı raporu dört temel ilkedden oluşmaktadır. Bu ilkeler şunlardır⁵⁵:

- Çevre, yaşam ve ilerlemenin devam ettirilebilmesi açısından tatlı su, kıymetli ve kıt olan bir kaynaktır.

---

⁵² Topçu, Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı, s.3.

⁵³ Ayman Güler vd., s.10.

⁵⁴ Topçu, Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı, s.4.

⁵⁵ Ayman Güler vd., s.11.

- Suyun yönetimi, suyu tüketenlerden suyun planlayıcılarına kadar her kesimin içinde bulunduğu katılımcı bir yaklaşımla ele alınmalıdır.
- Suyun elde edilmesi, muhafaza edilmesi ve yönetiminde kadınlar hayati bir rol oynamaktadır.
- Suyun iktisadi bir kıymeti vardır. Bundan dolayı su ekonomik bir meta olarak ele alınmalıdır.

Uluslararası Su ve Çevre Konferansı raporunda yer alan bu dört ilkeyi özetlemek gerekirse; tatlı suyun hayati bir önemi olduğu üzerinde durulmuş, suyun yönetiminde katılımcılık anlayışı önerilmiş, kadınların suyun her aşamasındaki oynadıkları rol vurgulanmış ve son olarak suyun ekonomik bir mal olarak ele alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

1992 yılında Rio de Janeiro’da organize edilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı Stockholm Konferansı’nın devamı olarak kabul edilmektedir. Bu konferans Stockholm Konferansı ile muhteva bakımından benzerlik gösterse de konusu bakımından yalnızca çevreyi ele almasından ötürü bu konferanstan ayrılır. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın, Stockholm Konferansı’ndan farklı olarak en ayırt edici özelliği bu konferansa geniş yelpazede katılımın gösterilmiş olmasıdır. Stockholm Konferansı’na katılım sadece hükûmet ve devletler düzeyinde olmuşken, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’na katılım ise devletlerin yanında, sivil toplum kuruluşları, akademik camia, iş dünyası ve basın mensuplarına kadar on binlerce katılımcıyla gerçekleştirilmiştir⁵⁶.

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, Stockholm’de kabul edilen bildirinin teyit edilmesiyle başlamıştır. Bu konferansta 27 ilke ortaya konulmuştur. Bu ilkelerde hususi olarak su konusuna yer verilmemiş ancak bu konferansta kabul edilen bir başka karar olan Gündem 21’in 18. bölümünde tatlı su kaynaklarının elde edilmesinden yönetimine kadar entegre yaklaşımın olması gerektiği vurgulanmıştır. Burada önemli olan nokta, su kaynaklarının geliştirilip kullanılması aşamasında ana ihtiyaçların karşılanmasına ve ekosistemin korunmasına öncelik verilmesi gerektiğidir. Fakat bu ihtiyaçlardan da öte, suyu kullananlardan

---

⁵⁶ Uğur Yıldırım ve Şerif Öner, “Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye’ye Yansımaları: GAP’ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı: 4, 2003, s.11.

orantılı ücretler alınması da özellikle belirtilmiştir. Gündem 21'in 21. bölümünde ise katı atık ve atık suların çevresel perspektiften sağlıklı yönetimine yer verilmiştir⁵⁷. Burada suyun entegre yaklaşım tarzıyla yönetilmesi gerektiğine ve suyun ekonomik bir değerinin olduğuna dikkat çekilmiştir. Gündem 21'in 18. bölümü ve 21. bölümü birlikte değerlendirildiğinde ise; 18. bölümde tatlı su kaynaklarının yönetiminin ele alındığını, 21. bölümde ise atık su yönetiminin ele alındığını görmekteyiz.

2000 yılının Eylül'ünde Birleşmiş Milletler' in New York'ta bulunan genel merkezinde, içerisinde ülkemizin de bulunduğu 189 ülkeden Devlet ve Hükûmet başkanlarının da iştirakiyle liderler zirvesi yapılmıştır. Bu zirvede Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi imzalanmıştır. Binyıl Bildirgesi'nde dünyada üstesinden gelinmesi gereken en temel problemin; “globalleşmenin, tüm insanlığın faydası için pozitif bir güce dönüştürülmesi” olduğu belirtilmiştir. Burada küreselleşmenin bizlere sağladığı nimetlerin adaletsiz bir şekilde paylaşıldığı belirtilip, küreselleşmenin tüm insanlığı kucaklayan adaletli bir sürece dönüştürülebileceği ifade edilmiştir. Bu bildirmede 2015 yılı bir dönüm noktası olarak görülmüş ve bu yıla kadar gerçekleştirilmesi gereken 8 hedef belirlenmiştir. Bu hedeflerin amacı kalkınmayı sağlamak ve yoksulluğu azaltmak olarak ifade edilmiştir⁵⁸. Bu bildirmede, 2015 yılına kadar sağlıklı bir içme suyuna erişemeyen ya da gücü yetersiz kalan nüfusu yarıya indirmeye karar verildiği belirtilmiştir. Ayrıca, su kaynaklarının sürdürülemez bir şekilde kullanımının sona erdirilmesi gerektiğine karar verilmiştir⁵⁹.

Özet olarak; Birleşmiş Milletler suyu, toplumsal değil, iktisadi bir mal olarak tanımlamaktadır. Suyun kamu desteklemelerinin dışında tutulmasını önermektedir ve fiyatlandırmayı ana ilke olarak kabul etmektedir⁶⁰.

II. OECD

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) su kaynakları yönetimini, her çeşit kullanılan suyu (içme, sanayi, sulama vb.) ve su kaynaklarının nitelik ve

---

⁵⁷ Ayman Güler vd., ss.14-15.

⁵⁸ <http://habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/129-bm-binyil-bildirgesi.html>, (17.02.2019).

⁵⁹ Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/milenyum.pdf>, (18.12.2018).

⁶⁰ Ayman Güler vd., s. 9.

niceliksel yönetimini içine alan etkinlik olarak açıklamaktadır. Su kaynaklarının yönetiminde, üç ana başarısızlık belirlenmiş ve bunların düzeltilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu başarısızlıklar;

- Ayrık, çelişen ve koordinesi olmayan uygulamalar olarak ortaya çıkan kurumsal başarısızlıkların onarılması,
- Piyasa başarısızlıklarının düzeltilmesi,
- Yeraltı sularının kullanılmasında ve muhafaza edilmesindeki başarısızlıkların düzeltilmesi,

şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca OECD yeterli kalitede ve miktarda suyun günümüzde ve gelecek yıllarda sunumunun sürdürülebilirliği için, istem (talep) yaklaşımını benimsemektedir. Yani OECD; su yönetiminde kamu mekanizmasından piyasa mekanizmasına geçişi savunmakta ve suyun talep odaklı yönetilip ücretlendirilmesi gereken, ekonomik bir mal olarak görülmesini istemektedir⁶¹.

III. DÜNYA SU KONSEYİ

Dünya Su Konseyi, 1996 yılında Dünya Su Günü'nde Marsilya'da kurulmuştur. Dünya Su Konseyi aşağıdaki konuları gerçekleştirmeyi taahhüt etmektedir:

- Su ile ilgili olan; yerel, bölgesel ve küresel ölçeklerdeki hayati konuları, bütün yönleriyle ele alan değerlendirmelerle belirlemek.
- Dünyanın farklı yerlerinde, su ile ilgili büyük önem taşıyan mevzulardaki bilinç ve duyarlılığı, bütün karar alma seviyelerinde artırıp uygun mekanizmaları geliştirmek.
- Su ile ilgili olan kuruluşlara ve karar alma yetkisi taşıyanlara, küresel, bölgesel ve yerel su kaynaklarının sürdürülebilirliği noktasında tavsiyelerde bulunup bilgi desteği sağlayacak düzenlemeleri sağlamak.

---

⁶¹ Ayman Güler vd., ss.15-17.

- Su kaynaklarının geniş bir yelpazede ve entegre biçimde planlanmasına ve yönetimine yönelik programların sponsorluğunu üstlenmek ve sınır aşan sularla ilgili mevzuların çözüme kavuşması noktasında destekte bulunmak.
- Suyun dezavantajlı nüfusa ulaşımına ve suyun kullanımı noktasında hem toplum açısından eşitliğin hem de kadın erkek arasındaki eşitliğin sağlanmasına katkıda bulunmak.
- Dünya'nın her yerinde su kaynaklarının sürdürülebilir şekilde yönetilmesi için gerekli girişimlerde bulunacak bir stratejik görüşe ve platforma varılmasını sağlayacak bir forum oluşturmak⁶².

Dünya Su Konseyi, 1997 yılından beri her üç yılda bir düzenli olarak Dünya Su Forumu'nu düzenlemektedir. Bu forumlar sırasıyla aşağıda anlatılmaktadır:

A. Birinci Dünya Su Forumu

1997 yılından bu yana Dünya Su Konseyi'nin bir organizasyonu olarak düzenlenen Dünya Su Forumu'nun ilki Fas'ta düzenlenmiştir. Bu forum her 3 yılda bir düzenli olarak yapılmaktadır. Fas'ta düzenlenen forumda ilk defa “Dünya Su Vizyonu” gereksiniminin ortaya konulması bakımından bu forum önemli bir hâle gelmiştir. Forum'un sonuç bildirgesinde Dünya Su Konseyi'ne bu vizyonu geliştirmesi için vazife verilmiştir. Vizyon hedefleri, suda global yönetimi temel hedef olarak benimsemiştir. Dünya Su Konseyi'nin temel vizyonunu, suyun kamu malından iktisadi bir mala dönüştürülmesi oluşturmaktadır⁶³.

B. İkinci Dünya Su Forumu

2000 yılında Hollanda'da ikincisi düzenlenen Dünya Su Forumu'nda ana tema olarak “Vizyondan Eyleme” konusu belirlenmiştir. Dünya Su Konseyi tarafından hazırlanan belgede “Bütünleşik Su Kaynakları Yönetimi” ne olan ihtiyacın önemi üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak daha önce yapılan toplantılarda suyun yalnızca ekonomik değerinin vurgulanmasına karşı yapılan eleştiriler göz önüne alınarak;

⁶² Gülser Öztunalı Kayır, “Küresel Ölçekte Suyun Yönetimi”, Antalya: **Antalya Su Sempozyumu**, 8 Aralık 2007, s. 36.

⁶³ TMMOB Teknik Güç, “Dünya Su Konseyi ve Dünya Su Forumu-2”, http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/391a63c81c45461_ek.pdf?dergi=84, (16.12.2018).

suyun toplumsal, çevresel ve kültürel değerleri de bulundurduğuna bu belgede göndermede bulunulmuştur. Sonuç bildirisinde; “Bütünleşik Su Kaynakları Yönetimi” nin gerçekleştirilebilmesi için ülkeler arasında her düzeyde iş birliği yapıp ortaklıklar kurularak yönetişimin sağlanması, uluslararası kurumlarla ve BM ile iş birliği gerçekleştirilmesi öne sürülmüştür⁶⁴.

C. Üçüncü Dünya Su Forumu

Üçüncü Dünya Su Forumu ise 2003 yılında Japonya’da düzenlenmiştir. İklim, temiz çevre, su kirliliği, yönetişim, tarım, gıda, yoksulluk, altyapı finansmanı, kamu-özel ortaklığı ve dünyada su kaynaklarının belirlenmesi gibi su ile ilişkisi olan temel konular bu forumda tartışılmıştır. Bu forumda iklim değişikliğinden özellikle geliri düşük ülkelerin etkileneceği ve bu doğrultuda iklim değişikliğine uyum sağlanması için oluşturulacak yöntemlerin bütünleşik su kaynakları yönetimi ile birleşiminin sağlanmasının önemi üzerinde durulmuştur. Su ve yönetişim konusuna da değinilmiş ve yönetişim kavramının toplum tarafından daha iyi anlaşılabilmesi şeklinde ifade edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Su altyapısı için finansman sağlanması mevzusu da tartışılmış olan diğer önemli konulardan biri olmuştur⁶⁵.

D. Dördüncü Dünya Su Forumu

2006 yılında Meksika’da gerçekleştirilen dördüncü su forumunda, büyüme ve gelişme için su, entegre su kaynakları yönetimi, herkese su sağlanması, gıda ve çevre için su yönetimi ve risk yönetimi olmak üzere toplam beş konu tartışılmıştır. Oturumların hepsinde yerellik ve sektörler arası diyalogun sağlanması temaları vurgulanmıştır⁶⁶. Dördüncü su forumunda alınan kararların özetini “yönetişim yaklaşımı ve suyun ekonomik bir mala dönüştürülmesi” nin oluşturduğunu söyleyebiliriz⁶⁷.

---

⁶⁴ Özden Bilen, ss. 39-40.

⁶⁵ Özden Bilen, ss. 40-43.

⁶⁶ A. Argun Akdoğan, “4.Dünya Su Forumu ve İstanbul’da Düzenlenecek 5. Forum Üzerine”, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/inceleme-33.pdf>, (19.12.2018).

⁶⁷ TMMOB Teknik Güç, http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/391a63c81c45461_ek.pdf?dergi=84, (17.12.2018).

E. Beşinci Dünya Su Forumu

5. Dünya Su Forumu 2009 yılında “Farklılıkların Suda Yakınlaşması” ana temasıyla İstanbul’da düzenlenmiştir. Bu ana tema; evrensel değişiklikler ve risk yönetimi, insani kalkınmanın ve binyıl kalkınma hedeflerinin ilerletilmesi, su kaynaklarının yönetimi ve muhafaza edilmesi, idare ve yönetim, finansman ve eğitim, bilgi ve kapasite gelişimi olmak üzere toplam altı tema ile incelenmiştir⁶⁸.

Forum sonunda “İstanbul Devlet Başkanları Su Bildirisi” yayınlanmıştır. Bu bildiriye suyun her açıdan önemi vurgulanmış, iklim değişikliği gibi küresel değişimlerin su kaynakları üzerindeki negatif etkilerine dikkat çekilip, doğal afetlerin su kaynaklarına olan negatif etkileri üzerinde durulup hükümetler düzeyinde alınan birçok kararın su yönetimine olan etkileri doğrulanmıştır. Ayrıca Binyıl Kalkınma Hedefleri ’ne ulaşılması açısından bu hedeflere de atıfta bulunulmuştur⁶⁹.

F. Altıncı Dünya Su Forumu

2012 yılında Fransa’da düzenlenen 6. Dünya Su Forumu’nda 173’ten fazla ülkeyi temsil eden katılımcı yer almıştır. Sınır aşan su yönetiminden, yeşil büyüme ve gıda güvenliğine kadar çeşitli konularda tartışılmıştır⁷⁰. “Çözüm Zamanı adlı” 6. Dünya Su Forumu’nda su konusunun küresel açıdan ele alınması kararlılığı gösterilmiş, su ve sağlık hizmetlerine erişim konusunun iyileştirilmesi gerekliliğine değinilmiştir⁷¹.

G. Yedinci Dünya Su Forumu

2015 yılında Güney Kore’de yapılan ve 170 ülkeden katılımcının yer aldığı 7. Dünya Su Forumu’nda ise suyun geleceğinden ziyade geleceğin suyu yani gelecekteki suyun durumu konusu ele alınmıştır. Bu forumda; su güvenliği, kalkınma, sürdürülebilirlik ve uygulama mekanizmaları olmak üzere su ile ilgisi

---

⁶⁸ Dünya Su Forumu Bülteni, “5.Dünya Su Forumu Özet Raporu”,
<http://enb.iisd.org/download/pdf/sd/yimbvol82num23t.pdf>, (11.01.2019).

⁶⁹ https://updoc.site/download/v-dnya-su-forumu_pdf#modals, (22.02.2019).

⁷⁰ <http://www.worldwatercouncil.org/en/marseille-2012>, (22.02.2019).

⁷¹ <http://arsiv.ucig-mewa.org/6-dunya-su-forumu.html>, (23.02.2019).

bulunan dört temel konu konuşulmuştur. Ayrıca su yönetiminde yerelden uluslararası ölçeğe kadar çok kümeli bir yönetişime ihtiyaç olduğu belirtilmiştir⁷².

H. Sekizinci Dünya Su Forumu

8. Dünya Su Forumu da 150 ülkeden 25.000 kişinin katılımıyla 18-23 Mart 2018’de “Suyun Paylaşımı” ana temasıyla Brezilya’nın başkenti Brasillia’da gerçekleştirilmiştir⁷³. Bu forumda yenilik yapılmış, yargı temsilcileri de toplantıya katılmıştır ve “Brasilia Sözleşmesi” adlı bir belge yayımlanmıştır. Ayrıca toplantıda hazırlanan bildiri; su güvenliğini sağlamak için içme suyuna evrensel erişim, eşitsizliklerin giderilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesini kabul eden bir deklarasyon olma özelliğini taşımaktadır. İklim, kent, kalkınma, yatırım ve yönetim gibi su ile ilgili olan konular bu forumda tartışılan önemli konu başlıkları olmuştur. Bakanlar konferansı sonucunda ise “Su konusunda kararlı eylem çağrısı” başlıklı deklarasyon onaylanmıştır⁷⁴.

9. Dünya Su Forumu ise 2021 yılında Senegal’de yapılacaktır. Bu forumun teması da “Barış ve Gelişme için Su Güvenliği” olarak belirlenmiştir⁷⁵.

Tablo 8. Dünya Su Forumları

1.Dünya Su Forumu	1997	Fas
2.Dünya Su Forumu	2000	Hollanda
3.Dünya Su Forumu	2003	Japonya
4.Dünya Su Forumu	2006	Meksika
5.Dünya Su Forumu	2009	Türkiye
6.Dünya Su Forumu	2012	Fransa
7.Dünya Su Forumu	2015	Güney Kore
8.Dünya Su Forumu	2018	Brezilya

Tablo 8’de günümüze kadar yapılan Dünya Su Forumları’nın yılı ve hangi ülkelerde yapıldıkları özetlenmiştir. İlki 1997 yılında Fas’ta yapılan Dünya Su

⁷² <http://www.hidropolitikakademi.org/7-dunya-su-forumu-bitti-ama.html#prettyPhoto>, (23.02.2019).

⁷³ <http://www.dsi.gov.tr/haberler/2018/03/26/8.-d%C3%BCnnya-su-forumu>, (23.02.2019).

⁷⁴ <http://8.worldwaterforum.org/en/news/final-release-8th-world-water-forum>, (24.02.2019).

⁷⁵ <https://www.suen.gov.tr/Suen/catdy.aspx?val=247>, (05.05.2019).

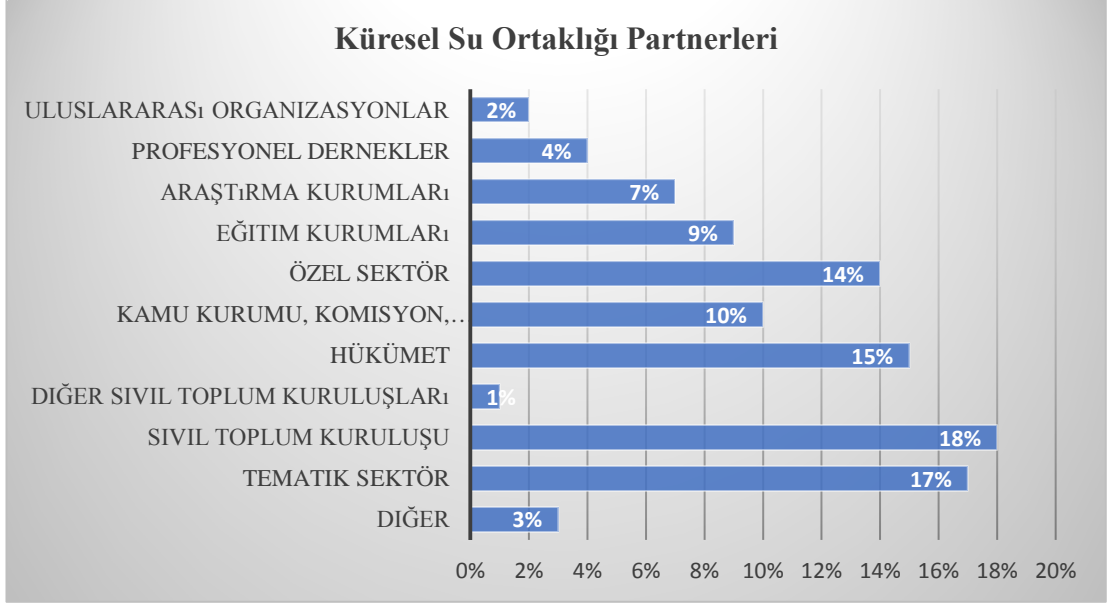
Forumu üçer yıl aralıklarla gerçekleştirilerek günümüze kadar süregelmiştir. Sonuncu Dünya Su Forumu ise 2018 yılında Brezilya’da yapılmıştır.

IV. KÜRESEL SU ORTAKLIĞI

Küresel Su Ortaklığı, sürdürülebilirlikten taviz vermeden entegre su kaynakları yönetimine teşvikte bulunarak ekonomik ve sosyal refahı en üst seviyeye yükseltmek amacıyla 1996 yılında kurulmuştur. Küresel Su Ortaklığı, 183 ülkede 3000’den fazla iş ortağı ağına sahiptir. Bu ağda 63 ülke su ortaklığı ve 13 bölgesel su ortaklığı bulunmaktadır. Bu ortaklar arasında ülkemiz bulunmamaktadır. Küresel Su Ortaklığı’nın vizyonu dünyada su güvenliğinin sağlanmasıdır. Misyonu ise sürdürülebilir kalkınma için su kaynaklarının yönetim sürecini ve yönetimini ileri seviyeye taşımaktır. Entegre su kaynakları yönetimi, ekonomik ve sosyal refahın üst seviyelere çıkarılmasındaki önemli bir süreç olarak görülmektedir. Bundan dolayı, suyun dünyada sınırlı bir kaynak olduğu da ifade edilerek entegre su yönetimi yaklaşımının benimsenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca yönetim ve birlikte çalışma arzusunun, sınırlı olan su kaynaklarının paylaşımı noktasında önemli bir rolünün olduğu belirtilmiştir⁷⁶.

---

⁷⁶ GWP, <https://www.gwp.org/en/>, (25.02.2019).

Şekil 8. Küresel Su Ortaklığı'nın Partnerleri

Kaynak: GWP, <https://www.gwp.org/en/About/who/What-is-the-network/>, (25.02.2019).

Küresel Su Ortaklığı çalışmalarını iş ortakları ile yürütmektedir. Şekil 8'de de görüldüğü üzere Küresel Su Ortaklığı'nın çalışmalar yürüttüğü farklı türlerde ortakları bulunmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları, %18'lik bir oran ile Küresel Su Ortaklığı'nın birlikte iş yaptığı en büyük paya sahip olan kuruluşlardır. Sivil Toplum Kuruluşlarını; hükümetler, özel sektör, kamu kurumları ve eğitim kurumları gibi iş ortakları izlemektedir. Küresel Su Ortaklığı'nın neredeyse toplumun bütün kesimleri ile bir iş ortaklığına sahip olması yönünden geniş bir ağa sahip olduğu da görülmektedir. Küresel Su Ortaklığı'nın kurmuş olduğu bu geniş ağ; yönetişimi ileri seviyelere taşıma misyonuna uygun bir hareket içerisinde olduğunu göstermektedir.

V. DÜNYA BANKASI

1944 yılında kurulan Dünya Bankası, 2. Dünya Savaşı'nda zarara uğrayan ülkelere krediler sağlayarak bu ülkelerin yeniden inşa edilmesinde rol oynamıştır. Zamanla altyapı harcamalarına krediler veren bir kuruluş hâline gelmiştir. 1960 yılı ile birlikte yoksulluğun ortadan kaldırılması, Dünya Bankası'nın hedefleri arasına girmiştir. Dünya Bankası 180'den fazla üyesiyle uzun zamandan beri devam eden ilişkilere sahiptir. Dünya Bankası suya ilişkin olarak ise, su altyapısını iyileştirmek

için hükûmetlere kredi, hibe ve teknik açıdan yardım sunmaktadır. Dünya Bankası, dünyada su projelerine destek sunan en büyük yatırımcı olma özelliğine sahiptir⁷⁷.

Dünya Bankası, aşırı yoksulluğu 2030 yılına kadar ortadan kaldırmayı üstlenmiştir. Bunları sağlamanın yolu da temiz su ve temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasından geçmektedir. Bu doğrultuda Dünya Bankası, su ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için bu yönde çalışan hükûmetlere mali ve teknik hizmet sunmaktadır. Su temin etme ve sağlık hizmetleri programları ile sulama ve su kaynakları yönetimi gibi projelere 25 milyar dolarlık hibe, kredi ve teknik yardım sağlamaktadır⁷⁸.

Ayrıca Dünya Bankası'na üye olabilmek için IMF'ye üye olmak şart koşulmuştur. Bundan dolayı Dünya Bankası'ndan ayrılan üyeler IMF'den de ayrılmış sayılırlar. Fakat Dünya Bankası, üyelerinin 2/3'ünün oyu ile IMF'den ayrılmış üyeye Dünya Bankası'nda kalma hakkı tanımıştır⁷⁹. Bu durumun ülkeleri bir noktada IMF'ye muhtaç hâle getirdiğini söyleyebiliriz.

VI. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ

Dünya Ticaret Örgütü 1995'te kurulmuştur. Bu örgüt şu an itibariyle 164 üyeye sahiptir. Dünya Ticaret Örgütü, çok taraflı ve birden fazla ticaret anlaşmasının yürütülmesi ve denetimini sağlama fonksiyonlarına sahiptir. Ayrıca ticari yönden ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturarak, küresel çapta ekonomi politikalarıyla ilgisi olan uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak Dünya Ticaret Örgütü'nün temel işlevleri arasında bulunmaktadır⁸⁰.

Dünya Ticaret Örgütü üyeleri, çevre yararına olabilecek mal ve hizmetler ile ilgili ticari engellerin ortadan kaldırılması için çalışmalar yürütmektedir. Bu alanda yapılacak kolaylaştırmalar ile su ve doğal kaynakların korunması noktasında olumlu bir etkinin olacağı düşünülmektedir. Bunun sonucunda çevre, ticaret ve kalkınma için üçlü bir kazancın sağlanabileceği ifade edilmektedir. Aslında burada çevresel

⁷⁷ <http://www.worldbank.org/>, (02.03.2019)

⁷⁸ <http://www.worldbank.org/en/topic/water/brief/working-with-public-private-sectors-to-increase-water-sanitation-access>, (02.03.2019).

⁷⁹ Abdullah Aysu, **Küreselleşme ve Tarım Politikaları**, İstanbul: Su Yayınevi, 2008, s. 173.

⁸⁰ http://www.mfa.gov.tr/dunya-ticaret-orgutu-__dto_.tr.mfa, (21.01.2019).

malların liberalleştirilmesinin söz konusu olduğu görülmektedir⁸¹. Bu durum ilk başta iyi gibi gözükse de su gibi doğal kaynakların bir meta hâline dönüşebileceği endişelerine neden olmaktadır.

VII. AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği 1970 yılından itibaren, su yönetimiyle ilgili çok sayıda direktif yayımlanmıştır. Bu direktifler ihtiyaçlara göre zamana uygun hâle getirilmiştir. Bu direktiflerin geçirdiği değişim 1973-2000 yıllarını içine alan üç dönem hâlinde incelenmektedir. İlk dönem 1973-1986 yıllarını, ikinci dönem 1987- 1992 yıllarını, üçüncü dönem ise 1993-2000 yıllarını kapsamaktadır⁸².

1973-1986 yıllarını içine alan dönemde su mevzuatını oluşturan farklı direktifler yayımlanmıştır. Bu yasal düzenlemeleri iki grupta derleyebiliriz. Belirli maksatlar için kullanılacak suların kalite standardını belirleyen direktifler ilk grupta yer almış, yüzey ve yeraltı sularının kirliliğine sebep olan zararlı maddelerin emisyon miktarını kısıtlayan direktifler ise ikinci grupta yer almıştır. Bu dönemin düzenlemelerinde ana hedef “halk sağlığı”nın korunmasıdır. Baktığımız zaman içme ve yüzme sularıyla ilgili direktiflerin uygulanması noktasındaki gayretlerin pozitif etkileri görülmesine rağmen, balık ve kabuklu deniz canlılarını içine alan su ortamı ve zararlı emisyon miktarına ait direktiflerin uygulanması için aynı başarı elde edilememiştir⁸³.

1987-1992 yıllarını kapsayan ikinci dönemde ise, temel olarak “kirliliğin azaltılması” hedeflenmiş ve büyük yasal düzenlemeler olarak, kentsel atık suların arıtılması ve nitrat yönergeleri kabul edilmiştir. Üçüncü dönemde de Su Çerçeve Direktifi ile içme ve yüzme suyu yönergelerinin entegrasyonunun sağlanması 2000’li yıllar ve sonrası için öngörülmüş ayrıca ana tema olarak “bütünleşik yönetim ve sürdürülebilir kullanım” belirlenmiştir⁸⁴.

---

⁸¹ https://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/climate_challenge_e.htm, (21.01.2019).

⁸² Bilen, s. 123.

⁸³ Bilen, ss.123-125.

⁸⁴ Cansen Akkaya, Ayla Efeoğlu ve Nedim Yeşil, “Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **TMMOB Su Politikaları Kongresi**, 1.cilt, 2006, s.196.

2000 yılının 23 Ekim tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilen 2000/60/EC sayılı Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi, 2000 yılının 22 Aralık tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönergenin hazırlık aşamasında Avrupa Topluluğu'nun 175. maddesi göz önünde tutulmuştur. Burada zuhur eden en önemli görüş; su ticari bir mal değildir ve suyun tarihsel bir miras olarak korunup ele alınması gerektiğidir. Su Çerçeve Direktifi, farklı nehir havzaları için Nehir Havzası Yönetim Planı oluşturulmasını zorunlu kılması bakımından önemlidir. Ayrıca Su Çerçeve Direktifi'nin nihai amacı, Avrupa'da bulunan suların kimyasal ve ekolojik yönden 2015'e kadar iyi pozisyona getirilmesiydi⁸⁵.

Su Çerçeve Direktifi, bütün suların muhafaza edilmesiyle ilgili bir çerçeve oluşturmuştur. Bunlar;

- Su kaynaklarına daha fazla zarar verilmesini engellemek, su kaynaklarını muhafaza etmek ve su kaynaklarını iyi duruma getirmek,
- Uzun vadede su kaynaklarını koruyarak, sudan yararlanmada sürdürülebilirliği desteklemek,
- İleri düzeyde, sucül ekosistemlerin muhafaza edilerek iyileştirilmesi (Örneğin, emisyonların ve deşarjların kademeli olarak azaltılması yoluyla),
- Yeraltı sularının kirliliğinin azaltılarak daha da fazla kirlenmesinin önüne geçilmesi,
- Sel ve kuraklığın etkisinin azaltılması.

Su Çerçeve Direktifi özet olarak, 2015 yılıyla birlikte tüm suların “iyi su durumuna” ulaştırılmasını hedeflemiştir⁸⁶.

Su Çerçeve Yönergesi'ne baktığımız zaman, su mevzuatına yedi temel konuda değişiklik getirdiğini görüyoruz:

---

⁸⁵ Selma Aytüre, “Su Kanunu'nun AB Su Çerçeve Direktifi Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2016, ss. 65-66.

⁸⁶ Fatih Feramuz Yıldız ve Kutay Dışbudak, “AB Su Çerçeve Direktifi ve Havza Yönetimi Yaklaşımı Bağlamında AB Ortak Tarım Politikasında Su Yönetimi”, **Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Türktarım Dergisi**, Sayı:167, 2006, s. 2.

- Bunlardan birincisi; Su Çerçeve Direktifi uygulamaya koyulmadan önce kullanım amaçlarına göre sular ayrı ayrı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu yönergeyle birlikte ayrı bir düzenleme yapılmamış, bunun yerine bütün suların iyi kaliteye ulaştırılması amaçlanmıştır.
- İkinci değişiklik olarak; su yönetiminin idari yönetim sınırlarına göre değil, havza sınırları temel alınarak yapılması gerektiği kabul edilmiştir.
- Üçüncü olarak; önceden su kirliliğinin denetlenmesinde kullanılan iki ana yöntem birleştirilmiş, hem alıcı ortamın su kalitesi dikkate alınmaya başlanmış hem de atık suların emisyon miktarları dikkate alınmaya başlanmıştır.
- Su Çerçeve Direktifi'nin getirdiği dördüncü değişiklik; iyi yüzeysel su durumu ve iyi su durumu (yeraltı suları için) tanımlarının yapılmasıdır.
- Su yönetimi açısından, su kaynağından tüketilen suyun hacimsel boyutu ve bu su kaynağının beslenmesine ait miktar ilk kez Su Çerçeve Direktifi'nde ele alınmıştır. Su miktarı ile su kaynaklarının beslenmesi arasında bir denge kurulması bu yönergenin getirdiği beşinci yeniliktir.
- Altıncı yenilik olarak, su ücretlerinin tespit edilmesi noktasında bütün maliyetlerin göz önüne alınması gerektiği Su Çerçeve Direktifi'nin 9'uncu maddesinde belirtilmiştir.
- Yedinci olan son değişiklik ise, su politikalarının oluşturulması sürecinde katılımcılığın artırılması gerektiğinin 14. maddede belirtilmesidir⁸⁷.

Genel olarak baktığımız zaman Su Çerçeve Direktifi'nde, entegre nehir havzası yönetimi önemli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Nehir Havzası Yönetim Planı, Su Çerçeve Direktifi'nde tüm nehir havzaları için gerekli kılınmıştır. Havza sınırları ile idari sınırların genel olarak çakışmaması ise, Nehir Havzası Yönetimi yaklaşımında önemli bir öge durumundadır. Su yönetimi ile ilgisi olan yetkilerin genellikle kuruluşlar arasında paylaştırılmış olması, sözü edilen kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon düzeneklerinin gelişimini zorunlu hâle getirmektedir. Entegre nehir havzası yönetimi yaklaşımının taşıdığı özellikler;

---

⁸⁷ Bilen, ss.138-141.

- Yönetimde temel olarak havzanın alınması,
- Farklı çeşit ve biçimdeki suların bütünleşik olarak değerlendirilmesi,
- Su kaynakları ile arazi arasındaki bağlantının göz önüne alınması,
- İdari ve politik süreçlerin entegrasyonu,
- Nehir ve havzalarından çok yönlü faydalanmanın, günümüzün ve geleceğin kuşakları için devam ettirilmesi⁸⁸,

şeklindedir.

Avrupa Birliği'nde yeraltı sularının yasama gelişimi ise 1970'lerin sonunda geliştirilen direktif ile başlamaktadır. Bu direktifin özünü; yüksek kirletici maddelerin yeraltı sularını kirletmesinin önlenmesi ve bu doğrultuda yeraltı sularının muhafazasının sağlanması oluşturmaktadır. 1982'de oluşturulan rapor ise, yeraltı suyu miktarı ile ilgili bir değerlendirme raporu özelliği taşımaktadır. 1996 yılında da tatlı su kaynaklarının kalite ve miktarının uzun vadede bozulmasına engel olunması adına yeraltı suyu eylem programı hazırlanmıştır. 2000 yılında Su Çerçeve Direktifi kabul edilmesinden sonra 2006 yılında ise Yeraltı Suları Direktifi kabul edilmiştir. Bu direktif yeraltı sularının korunması ile ilgili olması yönünden önemlidir⁸⁹.

Tablo 9'da görüldüğü üzere, Su Çerçeve Direktifi'nin yürürlüğe girmesinden itibaren 15 yıllık zaman diliminde suların iyi kaliteye ulaştırılması hedef olarak seçilmiştir. Bazı zorlukların olması 15 yılda hedeflere ulaşmayı güç kılmaktadır. İşte bu yüzden 6 yıllık iki uzatma devresi öngörülmüştür. Fakat uzatma yapılabilmesi için AB kurumlarının onayı gerekmektedir. Su Çerçeve Direktifi'nin bu dönemlerle uygulama süresi toplamda 27 sene olmaktadır⁹⁰.

---

⁸⁸ Yıldırım Dalkılıç ve Nilgün Harmancıoğlu, "Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi'nin Türkiye'de Uygulama Olanakları", Ankara: **TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi**, 2008, s. 418.

⁸⁹ <http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/history.htm>, (20.02.2019).

⁹⁰ Bilen, s.141.

Tablo 9. Su Çerçeve Yönergesi Uygulama Takvimi

Yıl	Etkinlik	Referans
2000	Direktifin yürürlüğe girmesi	Madde 25
2003	Ulusal mevzuata uyumun sağlanması Nehir havza bölgelerinin ve kuruluşların belirlenmesi	Madde 23 Madde 3
2004	Havza karakteristikleri ve çevresel baskıların tespitinin yapılması, su kullanımının iktisadi açıdan analizinin yapılması Muhafaza alanlarının tespiti	Madde 5 Madde 6
2006	İzleme ağının kurulup işlevsel duruma getirilmesi Danışma sürecinin paydaşlarla başlatılması	Madde 8 Madde 14
2008	Nehir Havzası yönetim planları taslağının yayımlanması	Madde 13
2009	Havza yönetim planı hazırlıklarının nihayete erdirilmesi Alınacak önlemlerin belirlenmesi	Madde 13 Madde 11
2010	Fiyatlandırma yönteminin oluşturulması	Madde 9
2012	Önlemler programının fonksiyonel hale getirilmesi	Madde 11
2015	Çevresel gayelerin gerçekleştirilmesi	Madde 4
2021	İlk yönetim dönemi sonu	Madde 4,13
2027	İkinci yönetim dönemi sonu, hedefleri gerçekleştirmede son tarih	Madde 4,13

Kaynak: Bilen, s.142.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YERALTI SULARI İLE İLGİLİ KURUMSAL YAPILANMA VE YASAL DURUM

Bu bölümde, yeraltı sularıyla ilgili merkezî düzeyde kurum ve kuruluşlar ile yerel düzeyde örgütlenen kurum ve kuruluşlara yer verilmiştir. Kalkınma planlarında yer alan su ile ilgili ifadeler anlatıldıktan sonra, Türkiye’deki yeraltı su hukuku ile ilgili yasal mevzuat incelenmiştir.

I. MERKEZÎ DÜZEYDE KURUM VE KURULUŞLAR

Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İller Bankası, Sağlık Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı yeraltı suyu yönetiminde rol oynayan merkezî düzeydeki kurum ve kuruluşlardır. Tarım ve Orman Bakanlığı ulusal su yönetimini koordine etmekle görevlidir.

A. Tarım ve Orman Bakanlığı⁹¹

645 sayılı “Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” de, Orman ve Su İşleri Bakanlığının kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Bakanlığın suya ilişkin görevleri arasında, su kaynaklarının muhafaza edilerek sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına yönelik politikaların oluşturulmasının olduğu görülmektedir. Ayrıca bakanlığın bir diğer görevinin ulusal su yönetiminin koordinasyonunu sağlamak olduğu belirtilmiştir⁹².

645 sayılı “Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” 9 Temmuz 2018’de yayımlanan “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde

⁹¹ 703 Sayılı KHK ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın ismi Tarım ve Orman Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Ayrıca 645 Sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır.

⁹² 29/06/2011 Tarihli ve 645 sayılı “Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, Resmî Gazete Sayısı: 27984.

Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname” ile yürürlükten kaldırıldıktan sonra, 10 Temmuz 2018’de yayımlanan “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile Tarım ve Orman Bakanlığı’nın suyla ilgili görevinin 645 sayılı KHK’da olduğu gibi su kaynaklarını muhafaza ederek sürdürülebilir kullanımına yönelik politikalar oluşturmak ve ulusal su yönetimini koordine etmek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığının su kaynaklarının korunmasını ve verimli kullanılmasını sağlama görevinin de bulunduğu ifade edilmiştir⁹³.

Aslında Tarım ve Orman Bakanlığına verilen ulusal su yönetiminin koordinasyonunun sağlanması görevi, Tarım ve Orman Bakanlığına suya ilişkin olarak verilmiş olan en kapsamlı yetkidir. Bizim de konumuz olan yeraltı sularının yönetimi, ulusal su yönetiminin koordinasyonunu sağlaması yönünden bu bakanlığın sorumluluğunda olduğu görülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığının hizmet birimi olan Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ile bakanlığa bağlı kuruluşlar olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Türkiye Su Enstitüsünün su yönetiminde oynadığı rol aşağıda başlıklar hâlinde incelenecektir.

1. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü

Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün görevleri, 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”nde şu şekilde belirtilmiştir:

- Su kaynaklarının muhafaza edilmesi, iyi duruma getirilmesi ve kullanımına dair politikaları belirlemek.
- Kıyı suları da dahil olmak üzere su kaynaklarının koruma-kullanma dengesini gözeterek, havza bazında nehir havza yönetim planlarını hem hazırlayıp hem de hazırlatarak bütüncül nehir havzaları yönetimi ile ilgili mevzuat çalışmalarını yürütmek.
- Havza temelinde kirliliğin önüne geçilmesi için gerekli olan tedbirlerin alınmasını, ilgili kurum ve kuruluşlarla beraber belirleyerek, değerlendirip güncellemek ve uygulamaların takibini gerçekleştirmek.

---

⁹³ 10/07/2018 Tarihli ve 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30474.

- Yer üstü ve yeraltı sularının nitelik ve niceliğinin korunmasına yönelik hedef, ilke ve standartları ilgili kurum ve kuruluşlarla beraber belirleyerek, su kalitesini izlemek ya da izlettirmek.
- Taşkınlarla ilgili strateji ve politikaları belirleyip, bununla ilgili mevzuat ve taşkın yönetim planları oluşturmak.
- Nehir havza yönetim planlarına uygun bir biçimde sektörel temelde su kaynaklarının tahsisine ait gerekli koordinasyonu sağlamak.
- Su kaynaklarının muhafaza edilmesi ve yönetimi ile ilişkili uluslararası sözleşmeleri ve diğer mevzuattan doğan süreçleri takip etmek, sınır aşan ve sınır oluşturan sularla ilgili işleri ilgili olan tüm kurumlarla iş birliği içinde yürütmek.
- Ulusal bazda, su veri tabanlı bilgi sistemi oluşturmak.
- Su kirliliği noktasında duyarlı alanları ve nitrata duyarlı olan hassas sahaları tespit ederek izlemek.
- İçme ve kullanma suyu ile ilgili arıtma tesislerinin tasarım esaslarını, normlarını ve ölçütlerini belirlemek, projeleri onayacak yetkili kurum ve kuruluşları tespit etmek, tesisleri işletecek elemanların eğitimlerini sağlamak, sonunda sertifikalarını vermek.
- İklim değişikliğinin su kaynaklarına olan tesiri ile ilgili çalışmalar yürütmek.
- Bakan tarafından verilecek diğer görevlerini yerine getirmek⁹⁴.

Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün yeraltı sularının kalite ve miktarının korunması noktasında ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yürüterek su kalitesini izlemesi ve aynı zamanda da izlettirmesi, bizim de konumuz olan yeraltı suyu yönetimi noktasında sahip olduğu en önemli görevlerden biridir. Bir başka konu ise; 645 sayılı KHK’da Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün görevleri arasında belirtilen ulusal ve uluslararası düzeyde su yönetimi koordinasyonunu sağlama görevine, 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”nde yer verilmemiştir. Ayrıca Su Yönetimi Genel Müdürlüğüne bağlı birimler olan; Havza Yönetimi Dairesi Başkanlığı, Su Kalitesi Daire Başkanlığı,

⁹⁴ 10/07/2018 Tarihli ve 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30474.

İzleme ve Su Bilgi Sistemi Daire Başkanlığı, Taşkın ve Kuraklık Yönetimi Dairesi Başkanlığı, Araştırma ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, Su Hukuku ve Politikası Daire Başkanlığı ve Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı su yönetimi konusunda ilgili genel müdürlük bünyesinde çalışmalar yürütmektedir.

2. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki tüm su kaynaklarının planı, yönetimi, geliştirilmesi ve işletilmesinden sorumlu olan kuruluştur. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 1953 yılında yayımlanan 6200 sayılı kanunla kurulmuştur. Bu kurum taşkınlardan koruma, sulu tarımı yaygınlaştırma, su gücünden elektrik üretme ve büyük kentlere içme suyu sağlama gibi amaçlarla faaliyetler yapmaktadır. Belediye teşkilatı olan yerlere de içme suyu sağlama amacı güden bu kuruluş bu doğrultuda baraj yapma çalışmalarını yürütmektedir. Ayrıca Türkiye'deki su kaynaklarının türlü kullanım gayelerinin tahsisinde otorite kuruluş olma özelliğine sahiptir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü çalışmalarını; 6200, 167 ve 1053 sayılı kanunlara göre icra etmektedir. 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” a göre Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü özet olarak, yeraltı suyu çalışmalarına yönelik kuyular açmaya ve açtırmaya ve yeraltı sularının aramasından kullanılmasına kadar gerekli belgeleri vermeye yetkili kılınmıştır. 1053 sayılı “Ankara, İstanbul ve Nüfusu 100000'den Yukarı Olan Şehirlere İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun” da baraj, su tasfiye tesisleri ve su depoları yapma görevi Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Sonrasında 2007 tarihinde 5625 sayılı kanunla 1053 sayılı kanunun 10. maddesi değiştirilmiş ve nüfus ölçütü kaldırılarak, yeni kanunun ismi “Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir⁹⁵. Kısacası Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün yetki alanı 5625 sayılı kanunla genişletilmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri 15.07.2018 tarihinde yayımlanan “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” nde belirtilmiştir. Bu görev ve yetkiler:

---

⁹⁵ <http://www.dsi.gov.tr/kurumsal-yapi/hakkimizda>, (16.03.2019).

- Sel ve taşkınlara karşı tesisler oluşturmak.
- Sulama tesisleri kurup, sulama sahalarına ilişkin harita planları yapmak ya da yaptırmak ve gerekliliği durumunda kadastrounu yaptırmak.
- Sulak alanları ıslah edip erozyon ve rüsubat ile ilgili inceleme ve planlama işlerini yapmak veya yaptırmak, kendine ait tesisleri muhafazaya yönelik erozyona karşı ağaçlandırma çalışmaları yürütmek.
- Yukarıda sayılan tesisler ile ilgili olmak şartıyla sudan ya da zorunluluk hâllerinde yardımcı diğer kaynaklardan enerji üretimini sağlamak.
- Şehir ve ilçelerin içme suyu ve kanalizasyon projelerini inceleme, onaylama ve denetlemesini yapmak.
- Köy içme suları için de teknik düzenleme ve denetimi sağlayarak, bu işe yönelik bakanlık bünyesinde istihdam edilecek gerekli bilgiye sahip olan elemanları yetiştirmek.
- Akarsularda reform yapmak ve gerekli olanları trafiğe uygun duruma getirmek.
- Bu maddelerde belirtilen tesislerin çalışma, bakım ve onarım işleri de dahil olmak üzere işletme işlerini yürütmek.
- Bu maddelerde sayılan işlerle ilgili olması şartıyla her türlü araştırma işlerini yapmak.
- Bu maddelerde ifade edilen işlerle ilgili her çeşit etüt ve proje işlerini yapmak ya da yaptırmak.
- Tesisler kurulması konusunda her çeşit mali olanakları araştırmak ve gerekli durumlarda ortaklık kurulması için bakanlığa teklif götürmek ve Cumhurbaşkanı kararıyla uzun vadeli olmak koşuluyla iç ve dış borçlanmaya gitmek.
- Genel Müdürlüğün yapmış olduğu ya da devraldığı tesislerin işletmelerinden bizzat üstlenmediklerinin işletmesini sağlamak amacıyla işletmeler kurmak ya da ortaklıklar kurmak, gerekli durumlarda ise tesislerin gerçek ve tüzel kişilere devredilmesi için bakanlığa teklif götürmek.
- Genel Müdürlüğün görevlerine giren işlerle ilgili olan ve öncen kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış olan ayrıca kamu yararı bulunan projelerle ilgili inceleme ve onaylama işlerini yapıp

inşaatın yapılmasını denetleyerek projeleri uygun bir ücrete yapmak veya yaptırmak.

- Genel Müdürlüğün çalışmaları için gerekli olan her türlü tesisleri yapmak ya da yaptırmak, kiralamak ve bakımlarını sağlamak.
- Genel Müdürlüğün işleri için gerekli olan gayrimenkulleri kanunlara uygun olacak şekilde geçici olmak kaydıyla işgal ya da istimlak etmek veya satın almak.
- Genel Müdürlüğün çalışmaları için gerekli olan her türlü teçhizatı seçmek, almak, çalıştırmak ve gerekli durumlarda kiralamak ve bunlar için gerekli olan tamir tesislerini kurmak ve işletilmesini sağlamak.
- Kullanılan suları yeniden elde etmek maksadıyla lüzumlu olacak tesisleri yapmak veya yaptırmak.
- Hidroelektrik santrallerinin işletmelerce su kullanım hakkı antlaşmalarına uygun biçimde işletilip işletilmediğinin kontrolünü sağlayarak, bunlarla alakalı her çeşit hesap ve tahsil işlemlerini yapmak.
- Sınır aşan ve sınır oluşturan sularla ilgili görev alanına giren konularda çalışmalar yürütmek.
- Bazı istisnalar dışında kamu kurumları ile yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilere yurt içinde ve yurt dışında ücret karşılığında eğitim ve planlama gibi hizmetler vermek.
- Arazileri toplu hâle getirmek ve tarla içi geliştirme işlerini yürütmek.
- Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek⁹⁶.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne yeraltı sularının yönetimi noktasında 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” la yeraltı sularının aramasından kullanılmasına kadar olan süreçlerin tümünde yetkili kılınmıştır. 15.07.2018 tarihli “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile de Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yeraltı sularını kalite bakımından izlemekle ve yeraltı suları üzerinde atık suların neden olduğu kirliliği ilgili bakanlığa haber vermekle görevli

---

⁹⁶ 15/07/2018 Tarihli ve 4 sayılı “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30479.

kılınmıştır. Bu noktada Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün yeraltı sularının yönetimindeki süreçlerin tümünde rol aldığını ve yeraltı sularının yönetiminde doğrudan sorumluluğunun bulunduğunu ifade edebiliriz. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün vizyonunda da belirtildiği üzere bu kurum su kaynaklarının korunup, geliştirilmesi ve yönetilmesine kadar olan tüm süreçlerde lider kuruluş olma hedefiyle çalışmalarını yürütmektedir.

3. Türkiye Su Enstitüsü

Türkiye Su Enstitüsü Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olan kamu ve tüzel kişiliği bulunan, özel bütçeye sahip bir kurumdur. 10 Ekim 2011 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından 6223 sayılı kanuna dayanılarak kurulması kararlaştırılmıştır. 2 Kasım 2011’de 658 sayılı “Türkiye Su Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Türkiye Su Enstitüsü kurulmuştur⁹⁷. 658 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 15.07.2018 tarihinde yayımlanan 4 sayılı “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile yeniden düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’ne göre Türkiye Su Enstitüsünün görevleri şunlardır:

- Türkiye’nin kısa ve uzun dönemlerdeki su yönetimi uygulamalarının geliştirilmesini sağlamak. Su yönetiminde söz sahibi olan kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanabilmesi adına bilgi üretmek.
- Ulusal ve uluslararası kuruluşların su hakkında yaptıkları çalışmaların takibini sağlamak.
- Ulusal ve uluslararası su sektörlerinin elbirliğiyle çalışmalar yapması için elzem olan çalışmaları gerçekleştirmek, ulusal ve uluslararası su sektöründe üstün konumda bulunan kurum ve kişilerle gereklilik hâlinde projelerde birlikte çalışmalar yapmak.
- Su politikalarının sürdürülebilir kılınması ve küresel su sorunlarının çözüme kavuşturulması için stratejiler geliştirmek ve bunun için gerekli olacak olanak ve araçların gelişimine katkıda bulunmak.

---

⁹⁷ <https://www.suen.gov.tr/Suen/page.aspx?pg=organizasyon>, (05.05.2019).

- Ulusal ve uluslararası su politikaları üretmek maksadıyla bilimsel çalışmalar yürütmek ve bunların yapılmasına destek olmak.
- Gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası konferans, toplantı ve sempozyum gibi faaliyetlere katkı sunmak.
- Ulusal ve uluslararası seviyede eğitim programları gerçekleştirmek.
- Uluslararası su hukukuyla ilgili çalışmalar gerçekleştirmek.
- Sürdürülebilir kalkınma ve yenilenebilir enerji üretimi maksadıyla su kaynaklarının kullanılmasına yönelik, prensiplerin oluşturulması yönünde bilgi üretimini sağlamak.
- Su Enstitüsü'nün görevine giren mevzularda, yabancı kurum ve kuruluşlarla iş birliği hâlinde olmak⁹⁸.

Türkiye Su Enstitüsü, İstanbul Uluslararası Su Forumu ve İslam İşbirliği Teşkilatı Su Konseyi Toplantısı gibi organizasyonlar düzenlemektedir. Ayrıca farklı konularda eğitim programları da düzenlemektedir. Bizim de konumuz olan yeraltı suyu yönetimi konusunda düzenlediği eğitim programının bulunduğunu da belirtmek gerekir. Ayrıca Türkiye Su Enstitüsünün “Ceylanpınar Bölgesi Yeraltı Suyunun Modellenmesi ve Yönetim Planının Hazırlanması” gibi projeler de hazırlamaktadır. Özetle Türkiye Su Enstitüsünün su yönetimi konusun da yaptığı çalışmaların bilimsel çalışmalara yönelik olduğunu ve bilimsel açıdan su yönetimine katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

B. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

2011 yılında yayımlanan 644 sayılı “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” de, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir. 09.07.2018’de yayımlanan “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile, 644 sayılı “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”

⁹⁸ 15/07/2018 Tarihli ve 4 sayılı “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30479.

yürürlükten kaldırılmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının su yönetimine ilişkin olan görevini bu bakanlığa bağlı olan Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü yapmaktadır. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünün su yönetimiyle ilgili olan görevleri 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” nde şu şekilde belirtilmiştir⁹⁹:

“Yeraltı ve yer üstü sularının, denizlerin ve toprağın korunması, kirliliğın önlenmesi veya bertaraf edilmesi maksadıyla kirletici unsurlar ile kirliliğın giderilmesi ve kontrolüne ilişkin usul ve esasları tespit etmek ve uygulamayı sağlamak, acil müdahale planları yapmak ve yaptırmak, çevrenin korunması maksadıyla uygun teknolojileri belirlemek ve bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını tespit etmek ve bu çerçevede gerekli tedbirleri almak ve aldirmek.”

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünün aslında su yönetimine ilişkin olarak görevinin belirtildiği üzere yeraltı ve yer üstü sularını kirliliğe karşı korumak ve acil durumlarda gerekli önemleri almak olduğunu söyleyebiliriz. Burada asıl görevin koruyuculuk rolü oynamak olduğu görülmektedir. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı olan Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü'nün de 10 Temmuz 2018 tarihinde 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” nde su yönetimine ilişkin olan görevi şu şekilde belirtilmiştir¹⁰⁰:

“Serbest bölgeler dâhil olmak üzere, ülke genelinde çevreye olumsuz etkileri olan atık ve kimyasallar ile hava kirliliği, gürültü, titreşim ve iyonlaştırıcı olmayan radyasyon ile ilgili faaliyetleri izlemek, yeraltı ve yer üstü sularına, denizlere ve toprağa olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti belirlemek, denetlemek, tehlikeli hâllerde veya gerekli durumlarda faaliyetleri durdurmak.”

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğünün de su yönetimine ilişkin görevinin özet olarak, yeraltı ve yer üstü sularına olumsuz yönde etki edecek faaliyetleri belirlemek ve bu yönde gerekli tedbirleri almak olduğunu ifade edebiliriz. Sonuç olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, kendine bağlı olan

---

⁹⁹ 10/07/2018 Tarihli ve 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30474.

¹⁰⁰ 10/07/2018 Tarihli ve 1 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30474.

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü aracılığıyla hem yeraltı sularına hem de yer üstü sularına olan olumsuz etkilere karşı koruyuculuk rolü oynayarak su yönetimine katkıda bulunmaktadır.

C. İller Bankası

İller Bankası ilk olarak 1933 yılında belediyelerin imar çalışmalarını finansal olarak desteklemek için 2301 sayılı kanunla “Belediyeler Bankası” ismiyle kurulmuştur. 1944 yılında bankanın ismi “İller Bankası” olarak değiştirilmiştir. İller Bankası Genel Müdürlüğü’nün de kurulmasıyla birlikte 1945 yılında yayımlanan 4759 sayılı kanunla resmî olarak kuruluşu tamamlanmıştır. 2011 yılında yayımlanan 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun” ile birlikte “İller Bankası A.Ş.” adını almıştır. İller Bankası A.Ş. özel hukuk hükümlerine bağlıdır. Tüzel kişiliğe sahiptir ve özel bütçeli Anonim Şirket statüsüne sahip, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile ilgili kalkınma ve yatırım bankası konumundadır¹⁰¹.

İller Bankası; 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun”a göre Genel Kurul tarafından uygun bulunan bilançoya göre meydana çıkan net kârın %51’ini, nüfusu 200.000’in altında olan belediyelerin içme suyu ve çeşitli altyapı projelerinin finansmanı ile nüfusu 25.000’ in altında bulunan belediyelerin içme suyu ve atık su altyapısı gibi projelerinin ayrıca yapımı aşamasındaki finansmanı noktasında hibe olarak kullanır¹⁰².

D. Sağlık Bakanlığı

1930 tarihli 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”nda; belediyeler tarafından yönetimi sağlanan suların ve işletilmesi şirketlere verilen suların sağlıkla ilgili olan konuları Sağlık Bakanlığı’nın denetimine bırakılmıştır¹⁰³.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nda genel olarak suların sağlıkla ilgili olan konularında Sağlık Bakanlığı’na denetim yetkisi verilmiştir. Aynı zamanda yönetimi

¹⁰¹ <http://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=3>, (04.03.2019).

¹⁰² 26/01/2011 Tarihli ve 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 27840.

¹⁰³ 24/04/1930 Tarihli ve 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 1489.

belediyeler tarafından sağlanan suların sağlık ile ilgili olan kısmı Sağlık Bakanlığının denetimine bırakıldığı için belediyeler ve Sağlık Bakanlığı'nın bu konuda birlikte çalışmalar yürütmesi zorunlu hâle gelmektedir.

E. Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Kalkınma planları hazırlanması, bir ülkenin kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi adına son derece önemli bir konu olmuştur. Ülkemizde de 24/07/2018 tarihli ve 30488 sayılı resmî gazetede yayımlanan 13 numaralı “Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile Strateji ve Bütçe Başkanlığı kurulmuştur. Bu başkanlığın görevlerinden bir tanesi de cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek olan hedef, ilke ve amaçlara uygun kalkınma planları hazırlamaktır. Bu başkanlık kuruluna kadar bu görevi 2011 yılına kadar Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın kapatılmasıyla 2011 yılı itibariyle Kalkınma Bakanlığı yerine getirmiştir. Ülkelerin kalkınmalarında önemli bir rol oynayan suyun, ülkemizde günümüze kadar yayımlanan kalkınma planlarında yer alıp almadığını bu konu bağlamında inceleyeceğiz.

1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda su konusunda, mevcut sulama şebekelerinin iyi bir noktaya getirilmesi ve sulama tesisi yatırımlarının yapılması belirtilerek tarımdaki sulamanın önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca köylere götürülecek olan içme suyu için, gerekli yatırımların yapılacağı belirtilmiştir¹⁰⁴. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan su ile ilgili ifadelerin, özellikle kırsal kalkınma hedefleri doğrultusunda olduğu yorumunu yapabiliriz.

2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

1968-1972 dönemini kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda su ile ilgili çok sayıda ifadeye yer verilmiştir. Su kaynaklarının verimli kullanılması için kurumlar arasındaki koordinasyonsuzluğun kaldırılıp geliştirileceği, büyük su faaliyetlerinin projelendirilmesinden uygulanmasına kadarki her aşamada devletin

¹⁰⁴ DPT, **Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (02.03.2019).

bulunacağı, su birliklerinin kurulmasının destekleneceği, su kaynaklarının kullanılması noktasındaki hukuki mevzuatın hazırlanıp kanunlaştırılmasının sağlanacağı, suyu bulunmayan köylerin suya kavuşturulacağı ve şehirlerdeki içme suyu tesislerinin işletmeciliği için gerekli olan tedbirlerin uygulanacağı gibi önemli ifadeler yer almaktadır¹⁰⁵.

3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ise 1973-1977 dönemlerini kapsamaktadır. Bu planda da öncekilerde olduğu gibi kırsal bölgelerde suyu olmayan yerlere içme suyu götürüleceği belirtilmiştir. Tarıma yapılacak yatırımlarda su kaynaklarının geliştirilmesi için, büyük su projelerinin yapılacağı ifade edilmiştir. Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının kirlilikten korunması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının koordinasyonu sağlayacağı ve büyük kentlerin içme suyu işlerinin Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yönetimi altında yapılacağı da anlatılmıştır¹⁰⁶.

4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; köylerin suya kavuşması konusunun öncelikli olarak ele alınacağı, su kaynaklarının kirlenmeye karşı korunması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılacağı, tarımda verimliliğin artması için sulama yatırımlarına önem verileceği, su kaynaklarının entegre bir biçimde yönetimi için ilgili kurum ve kooperatiflerin iş birliği yapmalarının sağlanacağı ve sulama alanlarının sanayi arazisine dönüşmemesi için tedbirlerin alınarak sanayide su kullanımının denetleneceği gibi su ile ilgili önemli konulara yer verilmiştir¹⁰⁷.

5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

1985-1989 dönemini içine alan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda köy ve kentler arasındaki altyapı ve hayat standardı farklılıklarının ortadan kaldırılması için

---

¹⁰⁵ DPT, **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (02.03.2019).

¹⁰⁶ DPT, **Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (02.03.2019).

¹⁰⁷ DPT, **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (03.05.2019).

köylere götürülen içme suyu gibi hizmetlerin arttırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca içme suyu ve kanalizasyon yatırımlarının, 1993 yılının sonuna kadar bütün yerleşmelere yeterli miktarda ve sağlıklı bir içme suyu temin edilecek şekilde yapılacağı da ifade edilmiştir. Su kirliliğine karşı tedbirlerin alınacağı, içme ve kullanma sularının insan sağlığı için gerekli olan şartlarının sağlanacağı ve küçük su kaynaklarının ve yeraltı sularının geliştirilmesine yönelik gölet inşa edilmesinin özellikle de kurak bölgelerde yaygın hâle getirileceğine de değinilmiştir¹⁰⁸.

6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

1990-1994 dönemini kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da önceki kalkınma planlarında olduğu gibi tarım ile ilgili olarak sulama çalışmaları yapılacağına yer verilmiştir. Havza kapsamında idare kavramının geliştirileceğine yer verilmesi ise, su yönetimi bakımından önemli bir ifade olmuştur. Nüfusu 100.000 üzerinde olan şehirlerde belediyelere bağlı olacak şekilde içme suyu ve kanalizasyon idarelerinin oluşturulacağına da yer verilmiştir¹⁰⁹.

7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda su ile ilgili çok önemli ifadelere yer verilmiştir. Suyu olmayan yerleşim yerlerinin su ihtiyacının öncelikli olarak karşılanması, su kaynaklarının yönetimi noktasında yeni bir yapılanmaya gidileceği, şehirlerin uzun dönemli su ihtiyacını karşılayacak çalışmaların tamamlanacağını, içme suyu ile ilgili yapılacak olan tesislerin yap-işlet-devret modeline uygun olmasının teşvik edileceği, bütün köylere içme suyu götürüleceği, su mevzuatında olan dağınık durumun giderilmesi için su kanunu hazırlanacağı, sulamada kullanılan suyun tasarrufu için sulama metotlarında yaygınlaştırmaya gidileceği ve 167 sayılı "Yeraltı Suları Hakkında Kanun" da güncelleme yaparak su kanununun çıkarılacağı bu kalkınma Planında belirtilen önemli ifadeler olmuştur¹¹⁰.

---

¹⁰⁸ DPT, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (03.03.2019).

¹⁰⁹ DPT, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (04.03.2019).

¹¹⁰ DPT, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (04.03.2019).

8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; yeraltı ve yer üstü sularının kirlenmeden önce korunmasının sağlanacağı, su kullanımı ve su kaynaklarının muhafazası konusunda halkın bilinçlendirileceği, içme suyu hizmeti alanların tüketicinin korunması güvencesi altına alınacağı, su ve kanalizasyon işletmelerinin özelleştirilmesinin teşviki sağlanarak belediyelere denetleyici rolün verileceği, su kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla hukuki düzenlemelerin yapılacağı, su standartlarının AB standartlarına göre ayarlanacağı, nüfusu 100.000'i aşan belediyelerde su ve kanalizasyon idarelerinin kurulmasına yönelik düzenlemelerin yapılacağı, yeterli ve sağlıklı içme suyuna sahip olmayan köylere içme suyu götürüleceği ve 167 sayılı "Yeraltı Suları Hakkında Kanun" un yeraltı sularını koruyacak şekilde yeniden güncellenmesinin sağlanacağı belirtilmiştir¹¹¹.

9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda; belediyelerin içme suyu gibi altyapı hizmetlerinin belirleneceği altyapı planları ve finans stratejilerinin hazırlanacağı, su altyapı tesislerinin yapımı, bakımı ve işletilmesi için uygun teknolojilerin tercih edileceği, su tesislerindeki kaçakların azaltılarak etkin bir kaynak kullanımının sağlanacağı, su kaynaklarının kullanımından kirliliğe karşı korunmasına kadar yapılmış olan hukuki düzenleme ve yönetim yapılarının oluşturulmasına yönelik başlatılmış olan çalışmaların bitirileceği, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının kirliliğe karşı korunmasının sağlanacağı, su kaynaklarının havza temelinde bütüncül bir yaklaşım tarzıyla geliştirilip ilgili kurumlar arasında koordinasyonun sağlanarak etkin bir su kaynakları kullanımının sağlanacağı ve su kaynaklarının etkin bir biçimde sürdürülebilir kullanımı noktasında üreticilere yönelik programların uygulamaya geçirileceği ifade edilmiştir¹¹².

---

¹¹¹ DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (05.03.2019).

¹¹² DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (05.03.2019).

10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı'nda su konusunda çok sayıda ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadeler aşağıda özetlenmiştir:

- Şehirlerde yaşayan nüfusa sağlıklı ve güvenli içme ve kullanma suyu sağlanması temel amaçlardandır.
- Yerleşim yerlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının tümü giderilecek, mevcut su şebekelerinin iyi duruma getirilmesinde sağlıklı ve çevreci malzemelerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- Tüm yerleşim birimlerindeki şebekeye verilen suyun, kalite ve standartları uygunluğu sağlanacaktır.
- İçme suyu yatırımlarında ve hizmetlerinde mali sürdürülebilirlik konusuna uyulacaktır.
- Büyükşehir belediyelerinin görev alanlarının genişlemesi sebebiyle, su ve kanalizasyon idarelerinin kurumsal ve hukuki yapısı tekrardan düzenlenecektir.
- Su kaynaklarının miktar ve kalitesinin muhafazası ve gelişimi için özellikle de su talebinin en yüksek seviyede olduğu tarım sektöründe sürdürülebilir kullanımın sağlanması için bir yönetim sistemi geliştirilmesi temel gayedir.
- Tarımda tarla içi sulamada modern yöntemler yaygın duruma getirilecektir.
- Su yönetim mevzuatındaki noksanlıklar ve belirsizlikler giderilerek, kanunlardaki görev, yetki ve sorumluluklar net bir duruma getirilecektir. Su yönetimiyle alakalı tüm kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyonun gelişimi sağlanacaktır.
- Su kaynaklarının muhafazası ve sürdürülebilir kullanımı için ulusal havza sınıflama sistemi geliştirilecektir.
- Yeraltı ve yer üstü sularının kalitesinin ve miktarının belirlenerek izlenmesi ve bir bilgi sisteminin oluşturulması sağlanarak; su kaynaklarının muhafazası, iyi duruma getirilmesi ve kirliliğinin engellenmesi sağlanacaktır.

- Su potansiyelimizin tümünün, ihtiyaçlarımıza uygun olarak sürdürülebilir şekilde kullanımı sağlanacaktır.
- İklim değişikliklerinin su üzerindeki etkisi ve havzalardaki faaliyetlerin su miktarına ve kalitesine olan etkisi değerlendirilip gerekli tedbirler alınacaktır.
- Tarımdaki sulamanın sürdürülebilirliği için, yeraltı sularında miktar sınırlandırması ve farklı fiyatlandırma yapılması gibi seçenekler geliştirilecektir¹¹³.

II. YEREL DÜZEYDE ÖRGÜTLENEN KURUM VE KURULUŞLAR

Yerel düzeyde kurum ve kuruluşlara baktığımız zaman; köyler, il özel idareleri, belediyeler ve büyükşehir belediyelerinin su yönetiminde söz sahibi olan ilgili kurum ve kuruluşlar olduğunu görmekteyiz. Şimdi bunları sırasıyla inceleyelim:

A. Köyler

442 sayılı Köy Kanunu'nda da belirtildiği üzere nüfusu iki binden az olan yerler köy olarak adlandırılmaktadır. Yine aynı kanunda köylünün zorunlu görevleri arasında şunlar sayılmıştır¹¹⁴:

- Köye açık olmayan yoldan içme suyu getirmek ve çeşme inşa etmek, içme suyu kapalı olarak geliyorsa yolunda delik bırakmamak. Suyun yolu mezarlıktan veya gübrelik yerden geçiyorsa yolunda değişiklik yapmak.
- Evlerden dökülen atık suların; çeşme, kuyu ve kaynak sularına karışmasına engel olacak ve bu atık suların akıp gitmesine yardımcı olacak üstü kapalı olacak şekilde akıntı yolu yapmak.

¹¹³ Kalkınma Bakanlığı, **Onuncu Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (05.03.2019).

¹¹⁴ 18/03/1924 Tarihli 442 sayılı “Köy Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 68.

- Kuyu, çeşme ve kaynak sularının başında gübre ve çöp bulundurmuyarak bu bölgeleri devamlı temiz tutmak. Fazla suların çevreye yayılarak bataklık oluşturmaması için akıntı yolu yapmak.

Görüldüğü üzere 442 sayılı Köy Kanunu'nda su ile ilgili olarak köylüye bazı görevler verilmiştir. Bu görevler genel olarak suyun köye getirilmesi ve aynı zamanda suyun korunmasına yönelik olan görevlerdir.

B. İl Özel İdareleri

İl Özel İdaresi'ne; 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile il özel idaresinin kuruluşundan görev ve sorumluluklarına kadar birçok konuda yetki verilmiştir. İl Özel İdaresi'nin yine bu kanunda sayılan suya ilişkin görev ve sorumlulukları ise şöyle özetlenebilir:

Suyla ilgili hizmetleri belediye sınırlarının dışında yerine getirmekle görevli ve yetkili kılınmıştır. Merkezî idare kuruluşları ve bakanlıklar içme suyu ve sulama suyu ile ilgili yatırımları, bu hizmetler için ayrılmış olan kendi bütçelerindeki ödenekleri il özel idarelerine ileterek gerçekleştirebilir. Aynı zamanda il özel idareleri imkânlarının elverişli olması noktasında bu yatırımlara kendilerine ait bütçeden ödenek aktarma yetkisine sahiptir¹¹⁵.

C. Belediyeler

5393 sayılı “Belediye Kanunu”nda belediyenin kuruluşu, organları, yönetimi, görevi, yetkisi ve sorumluluklarıyla birlikte çalışma yöntem ve esasları düzenlenmiştir. Bu kanunun 14. maddesinde belediyenin görev ve sorumlulukları arasında suya ilişkin olarak mahalli müşterek nitelikte olmak koşuluyla, su ve kanalizasyon alt yapısı hizmetini yapmak veya yaptırmak sayılmıştır. Yine aynı kanunun 15. maddesinde belediyenin yetkileri ve imtiyazları arasında suya ilişkin olarak şunlar sayılmıştır:

---

¹¹⁵ 22/02/2005 Tarihli ve 5302 sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25745.

- Özel hukuka göre tahsil edilmesi gereken su ve atık suyun hizmet karşılığı alacaklarının tahsilini sağlamak veya yaptırmak.
- Kazanılmış haklar saklı kalmak üzere; içme suyu, kullanma suyu ve endüstri suyu sağlayarak atık suların ve yağmur sularının uzaklaştırılması için gerekli tesisleri kurarak ya da kurdurarak işletmek veya işlettilmesini sağlamak. Aynı zamanda kaynak sularının işletilmesini ya da işlettilmesini sağlamak¹¹⁶.

Belediyelerin su konusundaki görevlerini; gerekli altyapı hizmetlerini yerine getirmek ve verdiği hizmet karşılığında alacakların tahsil edilmesini sağlamak şeklinde özetleyebiliriz. Aynı zamanda belediyeler su ile ilgili tesislerin kurulması ve işletilmesi noktasında bu tesislerin işletilmesi ya da işlettilmesi konusunda yetkili kılınmıştır.

2004 yılında yayımlanan 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, büyükşehir belediyelerini ve büyükşehir belediyelerinin sınırları içinde olan belediyeleri kapsamaktadır. Bu kanunda, büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilir kalkınma ilkelerine göre su havzalarının korunmasını sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Su hizmetlerini yerine getirmek, bu amaçla lüzumlu olan baraj ve tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletilmesini sağlamak bu kanunda belirtilen büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumluluklarıdır. Ayrıca buna ilaveten kaynak suyunu veya arıtmayla üretilen suları pazarlamak gibi yetkileri de bulunmaktadır¹¹⁷.

III. TÜRKİYE’DE YERALTI SU HUKUKU’NUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye’de yeraltı suyu hukukunun anayasal dayanağını Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası oluşturmaktadır. Yeraltı suları ile ilgili ifadelerin yer aldığı birçok kanun olmasına rağmen bu kanunlar içerisinde yeraltı suları ile ilgili düzenleme yapan temel kanun ise, 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”dur.

---

¹¹⁶ 03/07/2005 Tarihli ve 5393 sayılı “Belediye Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25874.

¹¹⁷ 10/07/2004 Tarihli ve 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25531.

A. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nda su ile ilgi olarak doğrudan hükümler bulunmamaktadır. Fakat 56. madde ve 168. madde de doğrudan olmasa da dolaylı olarak suyla ilişkilendirebileceğimiz maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler suyun çıkarılıp kullanılmasına kadar olan bütün süreçlerle ilgili yapılan ya da yapılacak olan kanuni düzenlemelerin anayasal dayanağını oluşturması bakımından son derece önemlidir. Şimdi bu maddeleri sırasıyla inceleyebiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. Maddesi'nde¹¹⁸, “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*” hükmü bulunmaktadır.

1982 Anayasası bu maddede de görüldüğü üzere çevreyle ilgi olarak hem koruma ödevi getirmiş hem de insan hakları açısından düzenleme yapmıştır. Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi sadece devletin değil bireylerin de ödevi olarak sayılmıştır. Ayrıca bu madde de çevre hakkına açık bir biçimde yer verilmemiş, çevre hakkı dolaylı olarak 1982 Anayasası'nda yerini almıştır¹¹⁹. Bu maddeyi suyla ilişkilendirecek olursak, doğada bulunan suyu korumak ve kirliliğini önlemek hem devletin hem de vatandaşın ödevidir. Çünkü sağlıklı bir suya erişebilmek, her şeyden önce temel bir insan hakkıdır.

1982 Anayasası'nın 168. Maddesi'nde¹²⁰ ise, “*Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.*” şeklinde bir hüküm bulunmaktadır. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere su kaynaklarımız devletin hüküm ve tasarrufu altında

¹¹⁸ Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası.

¹¹⁹ İ.Güneş Gürseler, “İnsan Hakları, Çevre, Anayasa”, **TBB Dergisi**, Sayı: 75, 2008, ss. 199-208.

¹²⁰ Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası.

bulunmaktadır. Su kaynaklarının aranmasından işletilmesine kadar olan bütün süreçler devletin tasarrufu altında bulunduğundan dolayı, devlet bu doğrultuda kanunlar yapmaktadır.

B. 16/12/1960 Tarihli ve 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun

1960 yılında yayımlanan 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”, yeraltı sularını kanuni olarak düzenleyen en temel kanun olma niteliğine sahiptir. Bu kanunda yeraltı sularının mülkiyetinin kime ait olduğundan, yeraltı sularının tespit edilip kuyu açılmasına kadar birçok konuda düzenlemelere yer verilmiştir. Kanun maddelerinin bazılarında farklı yıllarda değişikliklere de gidilmiştir. Son olarak da 2018 yılı itibariyle Cumhurbaşkanlığı sisteminin gelmesiyle birlikte bazı maddelerde değişiklikler yapılmıştır.

167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” da yeraltı sularının devletin tasarrufu altında olduğu ve bu suların araştırılıp incelenmesinden, kullanılıp muhafaza edilmesine kadar olan tüm aşamalarında bu kanuna tabi olduğu belirtilmiştir. Öte yandan bu kanunda ifade edilen yeraltı suyu kavramından kasıt, yeraltında sabit ve hareketli biçimde bulunan tüm sulardır. Yeraltı suyu alanları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün teklifiyle, ilgili bakanlık tarafından kabul edilip duyurulur. İlan edilmiş olan yeraltı suyu bölgelerinde belge alınarak kuyu açılabilmesi için, kuyunun sayısı ve derinliği gibi nitelikleri Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilmektedir. Açılan kuyudan, bu suyu kullanan kişi ancak kendi yararlı gereksinimlerine yetecek kadarını harcayabilir. Yararlı ihtiyacın miktarı ise; ilgili bakanlıkların görüşü alınarak, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenir. Bu miktarın aşılması ve farklı kullanım amaçları için (sulama yapmak ve satmak gibi) çıkarılan yeraltı suları ve devletin kullanım yetkisi altında bulunan kaynak suları il özel idareleri tarafından kiraya verilir. Buradan gelen kira gelirleri; suyun çıktığı yer köy sınırları içindeyse köy tüzel kişiliğine %15 oranında, suyun çıktığı yer belediye sınırları içinde kalıyorsa ilgili olan belediyeye %25 oranında hisse verilir. Eğer ilan edilmiş olan yeraltı suyu alanları dışında arama yapılacak ve kullanım sağlanacaksa, arazi sahibi kendine ait olan arazide yeraltı suyu

arama yapma ve suyu bulduktan sonra kendi yararlı gereksinimlerine yetecek olan miktarını kullanma yetkisine sahiptir. Fakat bazı hâllerde belge alınması gerekmektedir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünden alınması gereken belgenin mecburi olduğu durumlar şunlardır: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün tespitiyle ve ilgili bakanlığın onaylamasıyla ilan edilen derinliği geçen her çeşit oyuk, sondaj ve kuyu (el ile açılan kuyular hariç) ve su sağlamak amacıyla oluşturulan yatay ve eğik her çeşit galeri ve tüneller¹²¹.

Yeraltı suyunun aranması için belge almayı gerektiren bir durum olduğunda belirli bir süreliğine belge verilir ve gerekli durumlarda bu belgenin geçerliliği uzatılabilir. Yeraltı suyu bulduktan sonra ise bulan kişi bu suyu kullanabilir. Fakat, bir ay içerisinde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne başvuru yaparak kullanma belgesi alır. Ayrıca kuyulara ve benzeri olan yerlere ölçüm sistemi kurulmadan kullanma belgesi verilmez. Kullanma belgesi alan bir kişi kuyulara veya yeraltı suyu kaynağına herhangi bir amaç ile müdahale edemez. Fakat, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünden ıslah ve tadil belgesi alarak böyle bir işe başlayabilir. Arama belgesi, kullanma belgesi veya ıslah ve tadil belgesi almak isteyen kişi, oturduğu yerdeki Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü teşkilatına, eğer bu teşkilat bu yerde bulunmuyorsa, en yakın yerdeki mülkiye amiri aracılığıyla Devlet Su İşleri teşkilatına başvurarak belge alma isteğinde bulunabilir. Başvuru yapan kişiye, bir ay içerisinde olumlu ya da olumsuz bir cevap verilir. Verilmiş olan belgelerin tümünün, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından sicile kaydı yapılır. Belge almayı gerektiren durumlarda belge almadan işe girişenlere ve kasıtlı olarak yanlış bilgi verenlere idari para cezası uygulanır¹²².

C. 18/03/1924 Tarihli ve 442 Sayılı Köy Kanunu

1924 yılında yayımlanan, farklı yıllarda değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelen 442 sayılı Köy Kanunu, köye ilişkin konularda ayrıntılı bir biçimde düzenlemeler yapmıştır. Bu kanunda, suyla ilgili hükümler de bulunmaktadır.

---

¹²¹ 16/12/1960 Tarihli ve 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 10688.

¹²² 16/12/1960 Tarihli ve 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 10688.

Bu kanunun 6. maddesinde birkaç köy arasında ortak bulunan pınar ve sulak olan yerler sadece bir köyün sınırlarında bulunuyorsa o köye ait kabul edilmiştir. Fakat diğer köylerin de buralardan eskisi gibi yararlanma hakları bulunmaktadır. Bunun gibi ortak yerler eğer bir köyün sınırları içerisinde bulunmuyorsa, buralardan yararlanan köylerin ortak mülkiyeti kabul edilir ve her köy sınır kâğıdına bu haklarını yazarak buralardan yararlanmaya devam eder¹²³.

Bu kanunun 13. maddesinde de köylünün zorunlu olarak yapması gereken işler sayılmıştır. Sayılan bu işler arasında köye içme suyunu kapalı yoldan getirmek ve çeşme inşa edilmesi bulunmaktadır. Ayrıca gelen içme suyu kapalı yoldan geliyorsa yolun sağlam olması ve eğer mezarlık veya gübrelik gibi yerlerden geçiyorsa yolunun değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Köylerde bulunan kuyu ağzlarının ise çevrilmesi gerekliliği maddesi bulunmaktadır. Evlerden dökülen atık suların kuyu, pınar ve çeşme sularına karışmaması için üstü kapalı olan bir akıntı düzeneğinin yapılması da köylünün yapması gereken işlerdir. Son olarak da kuyu, çeşme ve pınar başlarının her zaman temiz tutulması ve fazla suların bataklık yapmaması için akıntı yapılması gerekliliği köylünün suya ilişkin olarak yapmak zorunda olduğu işler arasında sayılmıştır¹²⁴.

442 sayılı Köy Kanunu ile ilk olarak suyun mülkiyeti üzerine düzenlemeler yapılmıştır. Sonrasında ise su kaynaklarının köylüye ulaştırılmasından korunmasına kadar olan tüm süreçlerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi için köylüye bu konuda zorunlu olarak iş yapma yükümlülüğü getirilmiştir. Böylelikle bir köyün su ile ilgili olan tüm yönetim süreçleri maddeler hâlinde kurallaştırılmıştır.

D. 28/04/1926 Tarihli ve 831 Sayılı Sular Hakkında Kanun

1926 yılında yayımlanan 831 sayılı “Sular Hakkında Kanun” su ile ilgili çıkarılan ilk kanun olma özelliğine sahiptir. Bu kanun çok az bir değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Bu kanunun güncel olmamasından dolayı yeni bir su kanunu çıkarılması kaçınılmaz bir ihtiyaç olmuştur. Bu doğrultuda Su

---

¹²³ 18/03/1924 Tarihli ve 442 sayılı “Köy Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 68.

¹²⁴ 18/03/1924 Tarihli ve 442 sayılı “Köy Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 68.

Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından Su Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlanıp kamuoyuna sunulmuştur. Fakat bu tasarı yasalaşmamıştır.

Sular Hakkında Kanun'a göre, kent, kasaba ve köylerde ihtiyaç duyulan suların temin edilmesi ve yönetilmesi belediye teşkilatı bulunan yerlerde belediyelere, bulunmayan yerlerde ise Köy Kanunu gereğince ihtiyar meclisine bırakılmıştır. Bir beldenin ortak ihtiyaçlarına özel suların kaynağı belediye sınırlarında olmasa bile su yolunun ve kaynağının bakım, onarım, temizlik ve suyun sağlık şartlarına uygun olmasının sağlanması işleri belediyeye aittir. Bir köyün ortak ihtiyaçlarına özel suların kaynağı ise köy sınırları dışındaysa su yolunun ve kaynağının bakım, onarım, temizlik ve suyun sağlık şartlarına uygun olmasının sağlanması işlerini köy ihtiyar meclisi yapmakla mükelleftir. İçme suyu kaynağına zarar verip sağlık şartlarını bozacak biçimde tarla açmak, hayvan bırakıp sulama yapmak belediye ve ihtiyar meclisi tarafından yasaklanabilir¹²⁵. Görüldüğü üzere Sular Hakkında Kanun'da halkın ihtiyaç duymuş olduğu sular noktasında genel bir çerçeve görünümünde fazla ayrıntıya girmeden düzenlemeler yapılmıştır. Sular ile ilgili önemli hususlara değinilmemiş, birçok konu eksik bırakılmıştır. Özellikle de bizim konumuz olan yeraltı suyu ile ilgili konulara da yer verilmemiştir. İsminden de anlaşılacağı üzere sular hakkında genel hususları içerisinde barındırması gereken bu kanununun ilerleyen yıllarda güncellenmesi büyük önem arz etmektedir.

E. 24/04/1930 Tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

1930 yılında yayımlanan 1593 sayılı "Umumi Hıfzıssıhha Kanunu" nda içilecek ve kullanılacak sularla ilgili bazı hususlar 235-242. maddelerde şu şekilde belirtilmiştir:

- Belediyeler tarafından yönetimi sağlanan sularla, işletilmesi şirketlere verilen suların sağlıkla ilgili olan konuları Sağlık Bakanlığı'nın denetimine tabidir.

---

¹²⁵ 28/04/1926 Tarihli ve 831 sayılı "Sular Hakkında Kanun", Resmî Gazete Sayısı: 368.

- İçmek ve kullanmak için getirilen suların fenne uygun olarak içilecek nitelikte olması şarttır. Aksi durumda bu suların temizlenmesine ve niteliğinin düzeltilmesine belediyeler zorunludurlar.
- Şehir ve kasabalara dağıtılmak üzere tutulan suların kaynaklarının etrafında koruma bölgesi oluşturulmalıdır.
- Koruma bölgesi olarak belirlenen yer belediyenin dışında da olsa belediye tarafından Belediye İstimlak Kanunu'na göre istimplaki mecbur olan bu arazinin çeşitli sebeplerden ötürü kullanılması yasaktır.
- İçme ve ev işlerinde kullanılmaya uygun olan özel ve umumi kuyu ya da su depolarının kirlenmesi durumunda bu durumun düzeltilmesinin takibini yapmaya belediyeler zorunludurlar.
- Halka satılan kaynak suları belediyenin sağlık denetimine tabidir.
- Sularının içilmesinin sağlık için tehlikeli olduğu kaynak, kuyu ve çeşme gibi yerlere belediye tarafından o suyun zararlı olduğuna dair levhalar asılır.
- Nehir, dere, çay ve çeşmelerin kirlenmesine neden olan tesisat yapılmasına engel olunur. Fabrika sularının filtre edilmeden nehir ve derelere dökülmesi yasaktır¹²⁶.

Görüldüğü üzere Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda içilecek ve kullanılacak sulara ilişkin olarak, özellikle suyun sağlığa uygunluğunun sağlanması noktasında Sağlık Bakanlığı'na denetleme yetkisi verilmiştir. Belediyelere ise suların sağlığının sağlanabilmesi adına hem denetleme yetkisi verilmiş hem de belediyelerin yerine getirmekle mükellef olduğu görevler bu kanunda belirtilmiştir.

F. 09/05/1960 Tarihli ve 7478 Sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanun

1960 yılında yayımlanan 7478 sayılı “Köy İçme Suları Hakkında Kanun” da Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün köylerin ihtiyaç duyduğu içme ve kullanma sularına ilişkin görevlerinden bahsedilmiştir. Bu görevler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

---

¹²⁶ 24/04/1930 Tarihli ve 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 1489.

Köylerin ihtiyaç duyduğu içme ve kullanma suları Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. Gerçekleştirilecek işlerin finansmanı için DSİ Genel Müdürlüğünün bütçesine her sene gerekli miktarda ödenek ayrılacağı da belirtilmiştir. Yeterli miktarda içme suyu bulunmayan köyler ve mahallelerinin tespit edilmesinden sonra; ihtiyacı en fazla olan, nüfusu en fazla olan, nüfusa göre su temin etme gideri en az olan, aralarında birlik oluşturan ve en çok iş birliği yapan köylere bağlı oldukları illerle iş birliği yapılarak üstünlük sırasına göre DSİ Genel Müdürlüğünce her mali yılın başında üç senelik çalışma programı hazırlanır. Bu çalışma programına göre hazırlanan yıllık icraat programı, her yıl bütçe yılı başında DSİ Genel Müdürlüğüne gönderilir. Sonrasında hazırlanan programlar yürürlüğe girer. DSİ Genel Müdürlüğü köylerin içme suyu işleri için merkezde, bölgelerde ve şubelerde gerekli olan teşkilatı oluşturur. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü bir veya birçok köyle, taraflar için yararı olacağı düşünüldüğünde ve kendi masraflarını karşılamaları durumunda İller Bankası ile ortak çalışma yaparak komşu belediyelerin de su sağlama ve iletme işlerini içeren ortak tesislerin yapılmasında yetkili kılınmıştır. Ayrıca köy ya da köylerin mülkiyetinde bulunan suların bazı ihtiyaçlara binaen başka köy, köyler ya da mahallelere ayrılması noktasında değişiklikler yapmaya DSİ Genel Müdürlüğü yetkilidir¹²⁷.

G. 09/05/1985 Tarihli ve 3202 Sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun

1985 yılında yayımlanan 3202 sayılı “Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun”da kanunun amacının; köye ve bağlı yerleşim birimlerine yapılacak hizmetleri ve bu yapılacak hizmetlerin uygulanması ile ilgili konuları düzenlemek olduğu belirtilmiştir. Köye yönelik hizmetler arasında suyla ilişkisi olan hizmetler kanunda özet olarak şu şekilde belirtilmiştir: Kalkınma plan ve programlarına uygun olacak şekilde su kaynaklarının verimli kullanılmasını, muhafaza edilerek geliştirilmesini sağlamak. Kısaca köy ve köye bağlı olan yerleşim yerlerine götürülecek olan su hizmetleri ile ilgisi bulunan konularda gerekli bütün esasları

---

¹²⁷ 09/05/1960 Tarihli ve 7478 sayılı “Köy İçme Suları Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 10506.

belirleyip yürütmek köye yönelik su hizmetleri olarak ifade edilmiştir. Ayrıca bu kanunda köy ve köye bağlı yerleşim yerleri ile askeri garnizonlara içme ve kullanma suyu sağlama maksadıyla açılacak olan sondajların, 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” hükümlerine bağlı olmadığı belirtilmiştir¹²⁸.

H. 03/07/1968 Tarihli ve 1053 Sayılı Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun

1968 yılında “Ankara, İstanbul ve Nüfusu Yüz binden Yukarı Olan Şehirlerde İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun” adında yayımlanan 1053 sayılı kanun, 2007 yılında “Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir. Bu kanun, su ile ilgili olan konularda Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile belediyeler arasındaki ilişkileri düzenlemiştir.

1053 sayılı “Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun” da bulunan düzenlemeleri şu şekilde özetleyebiliriz: Barajlar, isale hattı ve arıtma tesisleri Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından; depo ve dağıtım şebekeleri belediyeler tarafından yapılır. Ayrıca Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile belediyeler arasında, yapılacak işlerin harcamaları noktasında protokollerin imzalanması gibi mali konularda düzenlenmeler yapılmıştır. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan isale hatları ve arıtma tesislerinin imzalanan protokol ile belediyelere devri sağlanır ve buralar belediye tarafından işletilir. Belediyeler, barajlara ise payları oranında ortak olur. Barajların işletilmesi DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Yatırım programında bulunması koşuluyla belediye teşkilatı bulunan yerleşim yerlerinin içme, kullanma ve endüstri suyunu temin etme hizmetleri ile DSİ Genel Müdürlüğünün sağlık ve çevre yönünden ivedi tedbirlerin alınmasını lüzumlu

---

¹²⁸ 09/05/1985 Tarihli ve 3202 sayılı “Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 18761.

gördüğü önceliği bulunan atık su arıtmasıyla ilgili yatırım hizmetlerine girişmeye DSİ Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır¹²⁹.

Görüldüğü üzere 1053 sayılı “Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun” da hem Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile belediyelerin yaptıkları suya ilişkin olan işlerin belirlenmesi noktasında hem de DSİ Genel Müdürlüğü ile belediyelerin suyla ilgili yaptıkları işlerde kullandıkları bütçenin, mali açıdan çeşitli konulardaki düzenlemelerine yer verilmiştir.

İ. 09/08/1983 Tarihli ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu

1983 yılında yayımlanan 2872 sayılı “Çevre Kanunu” nda, 2006 yılında kabul edilen 5491 sayılı “Çevre Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile önemli değişiklikler yapılmıştır. 2006 yılında yapılan önemli değişikliklerden sonra, son olarak 2018’de yürürlüğe giren bazı düzenlemeler ile birlikte Çevre Kanunu’muz son halini almıştır.

Çevre Kanunu’nun amacı 1. maddede, çevremizin hem sürdürülebilir çevre prensipleri hem de sürdürülebilir kalkınma prensiplerine göre muhafaza edilmesini sağlamak şeklinde belirtilmiştir. Çevreyi korumanın yanında çevreyi iyi duruma getirmek ve çevre kirliliğini önlemek gibi genel prensipler yine bu kanunda belirtilmiştir.

Çevre Kanunu’nda suya ilişkin hükümler aşağıdaki gibi özetlenebilir¹³⁰:

- Ülkemizin deniz, yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile su ürünlerinin üretim alanlarının kullanılması aşamasında, bu alanların muhafazasının sağlanarak kirlenmelere karşı da korunması esas nitelik taşımaktadır.

---

¹²⁹ 03/07/1968 Tarihli ve 1053 sayılı “Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 12951.

¹³⁰ 09/08/1983 Tarihli ve 2872 sayılı “Çevre Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 18132.

- İçme ve kullanım suyu koruma sahalarına, kaynağın bulunduğu yere ve bu kaynağı beslemekte olan yeraltı ve yerüstü sularına, sulama ve drenaj yollarına atık dökenlere idari para cezası uygulanır.

Çevre Kanunu'nda çevremizin korunup iyileştirilerek kirliliğinin önlenmesi için hükümler bulunmaktadır. Çevrenin bir alt başlığı olma niteliği taşıyan ve bizim de konumuz olan yeraltı sularıyla ilgili olarak da Çevre Kanunu'nda bazı hükümler bulunduğu görülmektedir. Çevre Kanunu, hem yeraltı sularının korunarak kirliliğinin önlenmesi üzerine hükümler içermesi bakımından hem de yeraltı sularının kirlenmesine sebep olanlara idari para cezası uygulanacağına dair hükümler içermesi bakımından son derece önemli bir yere sahiptir.

J. 22/11/2001 Tarihli ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

2001 yılında yayımlanan 4721 sayılı “Türk Medeni Kanunu” 756. maddesine göre¹³¹;

“Kaynaklar, arazinin bütünleyici parçası olup, bunların mülkiyeti ancak kaynadıkları arazinin mülkiyeti ile birlikte kazanılabilir. Başkasının arazisinde bulunan kaynaklar üzerindeki hak, bir irtifak hakkı olarak tapu kütüğüne tescil ile kurulur. Yeraltı suları, kamu yararına ait sular dandır. Arza malik olmak, onun altındaki yeraltı sularına da malik olmak sonucunu doğurmaz. Arazi maliklerinin yeraltı sularından yararlanma biçimi ve ölçüsüne ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır.”

Türk Medeni Kanunu'na göre, yeraltı suları toplumun faydası için olan sulardır. Bir kişi herhangi bir yerin sahibi de olsa, o yerin altında bulunan yeraltı suyunun sahibi olamaz. Çünkü yeraltı suları kamu yararına dır. Bu suların faydalanmak için de bu sulara özel olarak çıkarılan kanunlara göre davranabiliriz. Türk hukuk sisteminde de yeraltı sularından faydalanmanın şekil ve ölçüsü bu sular için özel olarak yayımlanmış olan, “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” da belirtilmiştir. Yeraltı sularıyla ilgili araştırma yapılması, bu suların kullanılması, muhafaza

---

¹³¹ 22/11/2001 Tarihli ve 4721 sayılı “Türk Medeni Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 24607.

edilmesi ve tapu kütüğüne kayıt düşülmesi ancak bu kanun hükümlerine göre yapılabilir.

K. 26/09/2004 Tarihli ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

2004 yılında yayımlanan 5237 sayılı “Türk Ceza Kanunu” nun çevreye ilişkin olan amacını, çevreyi koruyarak çevreye karşı suç işlenmesini önlemek olarak özetleyebiliriz. Türk Ceza Kanunu’nda bu doğrultuda çevreye karşı işlenen suçlar ve bu suçlara verilmesi gereken cezalar belirlenmiştir. Burada asıl olan şey çevrenin korunmasıdır. Yeraltı sularının yönetimi aşamasında; bu kanun ile çevrenin koruma altına alınarak çevreye karşı suç işlenmesinin önlenmeye çalışılması, yeraltı suyu yönetiminde son derece önemli bir konudur.

Türk Ceza Kanunu’nda çevreyle ilgili olan düzenlemeler şu şekildedir¹³²:

- Atık veya artık maddeleri toprak, su ve havaya kasıtlı olarak veren kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına çarptırılır. Atık veya artık maddelerin toprak, su ve havada kalıcılık göstermesi durumunda verilecek ceza iki katına kadar arttırılır. Eğer atık veya artıklarla işlenen fiiller insanlar, hayvanlar ve bitkiler üzerinde çok büyük etkiler yaratırsa beş yıldan az olmayan hapis cezasına veya bin güne kadar adli para cezasına karar verilir. Tüzel kişiler hakkında ise işlediği fiile göre güvenlik tedbiri uygulanır.
- Atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle sebep olan şahıs, adli para cezasına çarptırılır. Eğer atık veya artıklar toprakta, suda ve havada kalıcı etki bırakırsa, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası hükmü verilir. Atık veya artıklarla taksirle işlenen fiiller insanlar, hayvanlar ve bitkiler üzerinde çok büyük etkiler yaratırsa, kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Türk Ceza Kanunu’nda çevreye karşı işlenen suçlar; çevrenin kasten kirletilmesi ve çevrenin taksirle kirletilmesi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımında, çevreye karşı işlenen suçlarda kasten suç işleyenlere ve taksirli suç

---

¹³² 26/09/2004 Tarihli ve 5237 sayılı “Türk Ceza Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25611.

işleyenlere verilen cezaların farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca tüzel kişilerin de çevreye karşı işledikleri suçlarda güvenlik tedbirine başvurulacağı belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen sulara karşı işlenen suçlar, atık veya artıklar aracılığıyla suların zarara uğratılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

L. 20/07/1961 Tarihli Yeraltı Suları Tüzüğü

Yeraltı Suları Hakkında Kanun'un uygulanmasını göstermek için, 1961 yılında "Yeraltı Suları Tüzüğü" yayımlanmıştır. Bu tüzükte geçen ifadelere özetle şunlardır:

- Yeraltı suyu işletme sahaları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından tespit edildikten sonra DSİ aracılığıyla ilan edilir.
- Kazma ve kürek gibi el kazısı aletleri ile açılan kuyular el ile açılan kuyu sayılır. Yine en fazla 10 metre derinliğe kadar olan ilk su tabakaları, eğer en fazla 100 milimetre genişliğinde boru ile açılmışsa el ile açılan kuyu sayılmaktadır. Böyle el ile açılan kuyulardan en fazla yararlı ihtiyaca kâfi gelecek ölçüde su çekilebilir. Eğer bu depodaki su yetersizse, deponun kapasitesi kadar su çekilmesi gerekir.
- Bazı kuyuların ise belge alınarak açılması gerekmektedir. Bu kuyuların derinlikleri DSİ aracılığıyla bölgelere göre tespit edilmektedir. Bakanlar kurulunun onaylamasıyla bu kuyular ilan edilir.
- El ile açılan kuyular ve DSİ tarafından derinliği tespit edilen kuyuların derinliğinden daha az derinlikte olan kuyular haricinde, su sağlamak amacıyla açılacak her türlü kuyu, tünel ve galeriler için arama, kullanma, ıslah ve tadil belgesi alınması zorunludur.
- Belgeyi almak için en yakın DSİ teşkilatlanmasına müracaat edilerek veya en yakın mülki amir aracılığıyla belge isteme formu elde edilir. Form tam ve eksiksiz olarak doldurulur. Form ve ekler yerin bağlı olduğu DSİ teşkilatına teslim edilir veya en yakın mülki amir aracılığıyla bu teşkilata gönderilir. DSİ teşkilatına ulaşan belgeye bir aylık süre zarfında cevap verilir.
- Belge alınmadan önce yeraltı suyuyla ilgili yapılacak arama, kullanma, iyileştirme ve değişiklik yapma işleri için bu alanda yetkili yerbilimci, hidrojeolog ve mühendislerin hidrolojik etüd raporu ve uygulama projesi

hazırlaması ve bunları DSİ teşkilatına onaylatılması zorunludur. Hazırlanan proje ve raporların teknik yönetmeliğe uygun olması gerekmektedir.

- Yeraltı suyu arama, kullanma, ıslah ve tadil belgeleri için yapılan müracaatlar, DSİ teşkilatı tarafından incelenerek, müracaattan itibaren bir ay içinde cevaplandırılır. Olumsuz bir cevapta nedenler açıkça ifade edilir. Ayrıca alınan belge alan kişiye aittir, başkalarına devredemez.
- Belge alınacak yeraltı suyu işlerini yapacak kişiler yeterliliği olan kişiler olmak zorundadır. Bu kişilerin yeraltı suyu işlerinde çalışabilmeleri için DSİ teşkilatının yaptığı sınava katılmaları ve yeterlilik belgesi almaları gerekmektedir.
- Çekilecek emniyetli su miktarı gerekli durumlarda azaltılıp çoğaltılabilir. DSİ teşkilatı bu tür durumlarda belge sahiplerine yazı ile bildirimlerde bulunur.
- Yeraltı suyu ile ilgili tesislerin kurulması esnasında gerekli tüm tedbirlerin alınması gerekir. Bu tedbirlerin alınmasında yerbilimci, hidrojeolog ve mühendisin sorumluluğu vardır. Tesislerin kullanılmasında ise her türlü koruyucu tedbirin alınmasından ve tedbirlere göre davranmaktan belge sahibi sorumludur.
- Yeraltı suyundan faydalanacak kişi veya işletmelerin faydalı su ihtiyacı DSİ tarafından belirlenir. Faydalı ihtiyaca ayrılan su miktarı yeraltı suyu deposunun emniyetli veriminden fazla olamaz.
- Faydalı ihtiyaçlarına yetecek kadar arazisinde su bulunmayan kişi, komşu araziden arazi sahibinin faydalı ihtiyaçlarından arta kalan kısmının kendi faydalı ihtiyaçlarına yetecek kısmını isteyebilir. Bunun için suya ihtiyaç duyan kişi belge almak ve arazi sahibinin bazı masraflarına katılmak zorundadır¹³³.

Yeraltı Suları Hakkında Kanun'un uygulanmasını göstermek için 1961 yılında yayımlanan "Yeraltı Suları Tüzüğü" nün, yeraltı suları ile ilgili olan tüm süreçlerde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkilerini belirttiği görülmektedir. Yeraltı suyu arama, kullanma, ıslah ve tadil belgelerinin alınması için yetkili mercii DSİ teşkilatlarıdır. Açılacak olan kuyuların derinliklerinin belirlenmesinden

---

¹³³ 20/07/1961 Tarihli Yeraltı Suları Tüzüğü, Resmî Gazete Sayısı: 10875.

çekilecek su miktarına kadar her türlü işlem DSI'nin sorumluluğundadır. Kısaca belirtmek gerekirse Yeraltı Suları Tüzüğü'nde de görüldüğü üzere ülkemizde yeraltı sularıyla ilgili her türlü işlemin yapılması Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve teşkilatlanmalarına aittir.

M. 31/12/2004 Tarihli Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği

2004 yılında yayımlanan “Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği”nin amacı, ülkemizin yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunup en iyi şekilde kullanımının sağlanması ve su kirliliğinin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda önlenmesi için gerekli olan hukuki ve teknik temellerinin belirlenmesidir. Bu yönetmelik 2872 sayılı Çevre Kanunu ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un hükümlerine göre hazırlanmıştır. Bu yönetmelikte, suların korunması ile ilgili esaslar belirlenmiş, yeraltı sularıyla ilgili kirletme yasakları belirlenerek düzenlenmiş ve atık sularla ilgili olan çeşitli konularda düzenlemeler yapılmıştır¹³⁴.

N. 12/10/2013 Tarihli Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği

167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”a göre hazırlanan “Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği” kullanma belgesi alınarak yeraltı suyu çekmek için açılan kuyu vb. yerlerden çekilecek su miktarını denetim altında tutacak ölçüm sistemleri ile ilgili bütün durumların göz önünde bulundurulmasını düzenlemek ve yeraltı suyunun kullanım amacı, niceliği, havza sınırı ve diğer konuların yöntem ve temel niteliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır¹³⁵.

---

¹³⁴ 31/12/2004 Tarihli Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 25687.

¹³⁵ 12/10/2013 Tarihli Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 28793.

O. 23/06/1972 Tarihli Dsi Yeraltı Suları Teknik Yönetmeliği

167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”un ilgili maddeleri uyarınca, “Yeraltı Suları Tüzüğü”nde belirtilen yeraltı suyu arama, kullanma, tadil ve ıslah belgeleri almak için yapılan işlemlerin tümü “DSİ Yeraltı Suları Teknik Yönetmeliği”nde belirtildiği gibi yapılır. Ayrıca yeraltı suyu için yapılacak etüt, kuyu açılması ve diğer bütün teknik işler bu yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Aynı zamanda yeraltı suyu işletmesinde de bu yönetmelikte belirtilen konulara riayet edilmesi zorunludur¹³⁶.

P. 07/04/2012 Tarihli Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik

İyi durumda bulunan yeraltı sularının var olan durumunun muhafaza edilmesini sağlamak, yeraltı sularının pislensinin ve bozulmasının önüne geçmek ve yeraltı sularının iyi duruma getirilmesi için gerekli olan temel nitelikleri belirlemek maksadıyla “Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik” hazırlanmıştır. Bu yönetmeliğin uygulanmasını tespit etmek ve uygulamasını sağlamak maksadıyla yeraltı suyunun kalite yönünden muhafaza edilmesi için denetim yapma yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na, miktar konusunda denetim yapma yetkisi de DSİ’ye verilmiştir¹³⁷.

R. 11/02/2014 Tarihli Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik

Ülkemizdeki bütün yüzeysel suların ve yeraltı sularının nicelik, nitelik ve hidromorfolojik durumlarının ortaya koyulması, suların izlenmesi ve izlemede rol alan kurum ve kuruluşların eşgüdümünün sağlanmasına yönelik yol ve yöntemleri belirlemek “Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik”in amaçlarıdır. Yönetmelikte, ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin alınıp DSİ

¹³⁶ 23/06/1972 Tarihli DSİ Yeraltı Suları Teknik Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 14224.

¹³⁷ 07/04/2012 Tarihli Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete Sayısı: 28257.

tarafından oluşturulan Yeraltı Suyu İzleme Ağı kurulacağı da belirtilmiştir. Ayrıca yeraltı sularının kalite ve niceliğinin belirlenmesi genel amaçlı izleme, risk altında bulunan yeraltı sularının izlenmesi operasyonel izleme ve yeraltı sularının nicelik bakımından ve kimyasal durumlarının değerlendirilmesine katkıda bulunulması için izlenmesi miktar bakımından izlenme olarak bu yönetmelikte ifade edilmiştir¹³⁸.

---

¹³⁸ 11/02/2014 Tarihli Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik, Resmî Gazete Sayısı: 28910.

SONUÇ

Ulaşma ve kullanma anlamında bir insan hakkı olan su, yaşamın devamlılığı için en temel kaynaktır. Kaliteli ve yeterli miktarda suya ulaşabilmek tüm canlıların en temel haklarından. Tarih boyunca suyun kullanımını planlamak için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Günümüzde ise bu düzenlemeler hem ülke içerisinde hem de ülkeler arasında hukuki düzenlemeler ve anlaşmalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Su kaynaklarının, ekosistemin ve insanların ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için yönetilmesi ise bir zorunluluk olmuştur. Suyun yönetilmesi yasal düzenlemeler ve kurumsal oluşumlar sayesinde olmaktadır. Su ile ilgili kurumlar, yapılan yasal düzenlemelere göre kararlar almakta ve aldıkları bu kararları yürütmektedir. Aynı zamanda su yönetimi süreci yönetim esaslarına göre yapılmaktadır. Su yönetiminin entegre su yönetimi anlayışına göre yapılması da son derece önemlidir.

Dünya’da suyun genel görünümüne bakıldığında suyun %97,5’inin tuzlu su geriye kalan %2,5’lik kısmın ise tatlı su olduğu görülmektedir. Tatlı su miktarının %70’ini buzullar, çok küçük bir kısmını nehirler ve göller ve yaklaşık %30’luk kısmını ise yeraltı suları oluşturmaktadır. Buzulların dışında en yüksek tatlı su oranını yeraltı suları oluşturmaktadır. Ülkemizde ise yıllık kullanılabilir yüzey suyu 98 milyar m³ ve yıllık kullanılabilir yeraltı suyu miktarı da 14 milyar m³’tür. Ülkemizin kişi başına yıllık 1519 m³ kullanılabilir su miktarına sahip olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda ve su varlığına göre sınıflandırma yaptığımızda su azlığı çeken ülke konumunda olduğumuzu söyleyebiliriz. Dolayısıyla ilerleyen yıllarda su fakiri olan ülkeler sınıfında yer almamak için, güçlü su yönetimi politikaları izlenmesi gerekmektedir.

Tarım, sanayi ve evsel kullanım suyun başlıca kullanım alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel kullanım oranlarında %70 ile tarım ilk sırada yer almaktadır. Tarımı %19 ile sanayi ve %11 ile evsel kullanım izlemektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oranlar tarım ve sanayi sektöründe değişiklik göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde en büyük paya sanayi sektörü sonrasında ise tarım sektörü ve evsel kullanım sahiptir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise suyun kullanımında en büyük pay tarım sektörünüdür. Tarımdaki su kullanımını sanayi ve evsel kullanım izlemektedir.

Ülkemizde ise suyun kullanımında tarım sektörü ilk sırada yer alırken, tarım sektöründen sonraki en büyük pay evsel kullanım ve sanayi sektörüne aittir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarımda kullanılan su oranının gelişmiş ülkelere göre yüksek olmasının sebebi, tarımda modern sulama yöntemlerinin kullanılmamasıdır.

Uluslararası kuruluşlar su kaynakları yönetiminde önemli rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler, OECD, Dünya Su Konseyi, Küresel Su Ortaklığı, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlar su yönetiminde etkin rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler, suyu ekonomik bir mal olarak görmüş ve su yönetiminde katılımcı bir yaklaşımın olması gerekliliği üzerinde durmuştur. OECD de suyu ekonomik bir mal olarak nitelendirerek su yönetiminde kamudan piyasa mekanizmalarına geçişi savunmuştur. Dünya Su Konseyi ise 1997 yılından günümüze kadar üçer yıl aralıklarla düzenlemiş olduğu Dünya Su Forum'ları ile su yönetimi ile ilgili olan kuruluşları bir araya getirerek su kaynaklarının yönetimi konularının konuşulduğu bir forum oluşturma görevini üstlenmiştir. Dünya Su Konseyi, su yönetiminde küresel bir yönetimi savunmaktadır ve yine önceki uluslararası kuruluşlar gibi suyu ekonomik bir mal olarak görmektedir. Küresel Su Ortaklığı ise entegre su kaynakları yönetimini savunarak, su kaynakları yönetiminde yönetişimi ön plana çıkarmaktadır. Dünya Bankası da su projelerine hibe ve kredi vererek, su kaynakları yönetiminde önemli bir rol üstlenmiştir. Dünya Ticaret Örgütü ise su gibi çevresel malların ticaretinin yapılması aşamasında ortaya çıkan ticari engellerin kalkması için gerekli olan çalışmaları yapmaktadır. Avrupa Birliği de 1970'ten bu yana yayımlamış olduğu direktiflerle ülkelerin su yönetimine katkıda bulunmaktadır. Bu direktiflerde su kirliliğinin önlenmesi, su kirliliğinin azaltılması ve nehir havza yönetim planlarının oluşturulması gibi önemli düzenlemeler yapılmıştır. Direktiflerde suyun iyi duruma getirilmesi temel hedef olarak belirlenmiştir. Bunu sağlamak için de su ile ilgili olan kuruluşlar arasında iş birliği yapılması önemli bir konu olarak görülmüştür. Yeraltı sularının kirliliğinin önlenmesi ve korunması yine bu direktiflerde olan en önemli konulardandır. Ayrıca Avrupa Birliği; suyu diğer uluslararası kuruluşlar gibi ekonomik bir mal olarak görmemiş, suyu korunması gerekli olan bir miras olarak görmüştür.

Türkiye’de yeraltı sularıyla ilgili kurumsal yapılanmaya baktığımızda, ulusal su yönetiminden sorumlu olan bakanlığın Tarım ve Orman Bakanlığı olduğu görülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığının merkez birimi olan Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ile yine bakanlığa bağlı kuruluşlardan olan Türkiye Su Enstitüsü ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü su ile ilgili yaptıkları çalışmalarla Tarım ve Orman Bakanlığının üstlenmiş olduğu ulusal su yönetimini koordine etme görevinde bakanlığa yardımcı olmaktadır. Bu kuruluşlardan olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, su kaynaklarının yönetiminden sorumlu olan kuruluştur. Bizim de çalışmamızın konusunu oluşturan yeraltı sularının, aranması ve kullanılması için gerekli olan belgeleri verme yetkisi Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Ayrıca Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, yeraltı sularını kalite yönünden izlemekle ve yeraltı suları kirliliğini ilgili bakanlığa bilgi vermekle görevlendirilmiştir. Kısaca Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yeraltı sularının yönetimi aşamasında yetkili olan kuruluş olma özelliğine sahiptir.

Su konusuna, günümüze kadar yayımlanan kalkınma planlarında farklı açılardan değinilmiştir. 1963-1967 dönemini kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan 1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’na kadar olan kalkınma planlarında genel olarak; tarımda kullanılan suyun verimliliği, köylere götürülecek olan içme suyu hizmetleri ve su ile ilgili hukuki mevzuatın hazırlanacağı konularına sıkça yer verilmiştir. 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan, 2014-2018 yıllarını içine alan Onuncu Kalkınma Planı’na kadar olan dönemde ise yeraltı ve yerüstü sularının kirliliğe karşı korunmasının sağlanarak iyi duruma getirileceği, su kaynakları yönetimi konusunda ve belediyelerin su ve kanalizasyon hizmetleriyle ilgili hukuki düzenlemelerin yapılacağı sıkça ifade edilen konular olmuştur.

Türkiye’de yeraltı suları ile ilgili yasal mevzuata bakıldığında, su ile ilgili yapılan düzenlemelerin temelini 1982 Anayasası’nın çevre ile ilgili olan 56. maddesi ve 168. maddesi oluşturmuştur. 1960 yılında yayımlanan ve bazı maddelerinde değişiklikler yapılarak günümüze kadar gelen 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” ise yeraltı sularının yönetimi ile ilgili olan tüm konuların temelini oluşturmaktadır. Bu kanun ile yeraltı suları konusunda yapılacak işlemlerle ilgili yetkilerin tümü Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Çalışmamızda yer verdiğimiz yeraltı suları

ile ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak ifadelerin yer aldığı kanunlar ise yeraltı sularıyla ilgili yasal mevzuatın çok dağınık olduğunu göstermektedir. 831 sayılı “Sular Hakkında Kanun”da yeraltı sularıyla ilgili bir ifadenin bulunmaması su mevzuatındaki eksikliği ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca 3202 sayılı “Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun”da yer alan¹³⁹, “*Köy ve bağlı yerleşme birimleri ile askeri garnizonlara içme ve kullanma suyu temini amacıyla açılacak sondajlar, tahditli bölgelerde açılacak olanlar dışında, 167 sayılı Yeraltı Suları Kanunu hükümlerine tabi değildir*” ifadesi ile 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” arasında bir ihtilaf bulunduğunu göstermektedir. 2012 yılında yayımlanan “Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik”, 2013 yılında yayımlanan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği ve 2014 yılında yayımlanan “Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik” yeraltı sularının izlenmesi, kirliliğe karşı korunması ve çekilecek su miktarının denetim altında tutularak yeraltı sularının korunmasına yönelik yayımlanmış yönetmeliklerdir.

Sonuç olarak; Türkiye’deki yeraltı sularıyla ilgili olan mevzuatın çok eski tarihli ve dağınık bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda yeraltı sularının yönetiminde söz sahibi olan kurum ve kuruluşların yetki ve sorumluluklarının bazı noktalarda çatışması, kurum ve kuruluşların koordineli çalışmalarına engel olabilmektedir. **Türkiye’de yeraltı sularının daha etkin yönetimi anlamında şu öneriler ileri sürülebilir.**

- Ulusal su yönetiminde söz sahibi olan kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon geliştirilebilir.
- 1960 yılında yayımlanan 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun” çağın ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden güncellenebilir.
- Mevzuatımızdaki sularla ilgili olan çok sayıdaki kanun, tek su kanunu olacak şekilde düzenlenebilir.
- Su yönetiminde yönetim kavramı daha etkin bir şekilde kullanılabilir.

---

¹³⁹ 09/05/1985 Tarihli ve 3202 sayılı “Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 18761.

- Avrupa Birliği'nin sularla ilgili yayımlamış olduğu direktifler dikkate alınarak, daha etkili su yönetimi politikaları izlenebilir.
- Yeraltı sularının kirliliğinin önlenmesi iin, halk arasında farkındalık oluşturması adına televizyonlarda ve sosyal medyada kamu spotları yayınlanabilir.
- Üniversitelerin su alanında yapacakları bilimsel araştırmalar iin teşvikler sağlanabilir.
- Tarımda kullanılan sulama yöntemleri daha modern hale getirilerek su tasarrufu sağlanabilir.
- Tarımda kullanılacak su altyapı hizmetleri geliştirilebilir ve iftiler bu yönde bilinlendirilebilir.
- Yeraltı suyu yönetiminde merkezden karar alırken bölgelerin kendilerine özgü özelliklerinin dikkate alınması faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- AKÇA Çağatay, **Sınıraşan Sularla İlgili Uluslararası Hukuki Metinlerin Değerlendirilmesi**, Orman ve Su İşleri Bakanlığı (Uzmanlık Tezi), Ankara, 2014.
- AKDOĞAN A. Argun, “4.Dünya Su Forumu ve İstanbul’da Düzenlenecek 5. Forum Üzerine”, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/inceleme-33.pdf>, (19.12.2018).
- AKKAYA Cansen vd., “Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **TMMOB Su Politikaları Kongresi**, 1.cilt, 2006.
- AKTAŞ ACABEY Münevver, **Sınıraşan Sular**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2006.
- AYDIN Bahattin vd., 2017 Yılı Yağış Değerlendirmesi, <https://mgm.gov.tr/FILES/arastirma/yagis-degerlendirme/2017alansal.pdf>, 23.12.2018.
- AYMAN GÜLER Birgül vd., “Hukuksal ve Kurumsal Yapı”, **Su Hizmetleri Yönetimi-Genel Yapı**, (Ed. Birgül Ayman Güler), Ankara: TODAİE, 1999.
- AYSU Abdullah, **Küreselleşme ve Tarım Politikaları**, İstanbul: Su Yayınevi, 2008.
- AYTÜRE Selma, “Su Kanunu’nun AB Su Çerçeve Direktifi Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2016, ss.65-71.
- B. MULUK Çağrı, Türkiye’de Suyun Durumu ve Su Yönetimi’nde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif, <http://www.skdturkiye.org/files/yayin/Turkiyede-Suyun-Durumu-ve-Su-Yonetiminde-Yeni-Yaklasimler-Raporu.pdf>, 07.08.2018.
- BİLEN Özden, **Türkiye’nin Su Gündemi, Su Yönetimi ve AB Su Politikaları**, Ankara: DSİ İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı Basım ve Foto-Film Şube Müdürlüğü, 2009.
- ÇOLAKOĞLU Elif, **Suya Erişim Bağlamında Su Güvenliği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008.

- DALKILIÇ Yıldırım ve Nilgün Harmancıoğlu, “Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi’nin Türkiye’de Uygulama Olanakları”, Ankara: **TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi**, 2008.
- DPT, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 04.03.2019.
- DPT, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 03.03.2019.
- DPT, **Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 02.03.2019.
- DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 05.03.2019.
- DPT, **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 03.05.2019.
- DPT, **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 02.03.2019.
- DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 05.03.2019.
- DPT, **Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 02.03.2019.
- DPT, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 04.03.2019.
- ESENYEL Ömer, **Türkiye’nin Su Potansiyeli ve Potansiyelin Kullanılması**, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 2001.
- GÜRSELER İ. Güneş, “İnsan Hakları, Çevre, Anayasa”, **TBB Dergisi**, Sayı: 75., 2008, ss.199-208.
- İNAN Yüksel, “Sınır Aşan Suların Hukuksal Boyutları (Fırat ve Dicle)”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 49, Sayı:1, ss.243-253.
- Kalkınma Bakanlığı, **Onuncu Kalkınma Planı**, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, 05.03.2019.
- KAYPAK Şafak, “Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:20, 2011, ss.19-33.

- KELEŞ Ruşen vd., **Çevre Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi, 2012.
- KODAL Süleyman vd., Ankara: **Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı-1**, 2015.
- KOLUMAN Aziz, “Dünya’da Su Sorununa Genel Bir Bakış” **Dünya’da Su Sorunları ve Stratejileri**, (Ed. Aziz Koluman), Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002.
- MÜFTÜOĞLU Ferruh, **Ortadoğu Su Meseleleri ve Türkiye**, İstanbul: Marifet Yayınları, 1997.
- ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI, **Ulusal Havza Yönetim Stratejisi (2014-2023)**, Resmî Gazete Tarih ve Sayısı: 04.07.2014, 29050.
- ÖZTUNALI KAYIR Gülser, “Küresel Ölçekte Suyun Yönetimi”, Antalya: **Antalya Su Sempozyumu**, 8 Aralık 2007.
- PALLEMAERTS Marc, “Stockholm’dan Rio’ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı?”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:52, Sayı:1, 1997, ss.613-632.
- PAMUKÇU Konuralp, **Su Politikası**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2000.
- SARGIN Ahmet Hamdi, **Yeraltı suları**, Ankara: Jeoteknik Hizmetler Yeraltı Suları Dairesi Başkanlığı, 2010.
- SHİVA Vandana, **Su Savaşları Özelleştirme, Kirlenme ve Kâr**, İstanbul: Bgst Yayınları, 2007.
- ŞİRİN Tolga, “Su Hakkı ve Suyun Özelleştirilmesine Karşı Bazı Anayasal Tecrübeler”,<https://www.suhakki.org/wpcontent/uploads/2012/11/TurkiyedeSuyunOzellestirilmesiveSuHakki.pdf>, 04.03.2019.
- TMMOB İMO, **Su Hakkı Raporu**,
http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/03f0de3afe0fba3_ek.pdf?dergi=144, 03.12.2019.
- TMMOB Teknik Güç, “Dünya Su Konseyi ve Dünya Su Forumu-2”,
http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/391a63c81c45461_ek.pdf?dergi=84, 16.12.2018.
- TOMANBAY Mehmet, **Dünya’da Su ve Küresel Isınma Sorunu**, İstanbul: Ara Kitap, 2008.

TOPÇU Eral, “Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Cilt:26, 2008, ss. 15-40.

TOPÇU Eral, **Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2009.

TÜRK DİL KURUMU, **Türkçe Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010.

ULUATAM Özhan, **Damlaya Damlaya Ortadoğu'nun Su Sorunu**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.

ULUIRMAK Abdurrahman, **Türkiye’de Su Yönetimi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014.

UYDURANOĞLU ÖKTEM Ayşe ve Ayça Aksoy, **WWF Türkiye’nin Su Riskleri Raporu**,

http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/turkiyenin_su_riskleri__raporu_web.pdf, 07.07.2018.

YILDIRIM Uğur ve ÖNER Şeref, “Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye’ye Yansımaları: GAP’ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı: 4, 2003, ss.6-27.

YILDIZ Dursun, Nevşehir: **Su Kaynaklarının Yönetimi Politikalar ve Sorunlar: Küreselden Yerele Panel Bildirileri**, 2013.

YILDIZ Fatih Feramuz ve Kutay Dişbudak, “AB Su Çerçeve Direktifi ve Havza Yönetimi Yaklaşımı Bağlamında AB Ortak Tarım Politikasında Su Yönetimi”, **Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Türktarım Dergisi**, Sayı:167, 2006, ss.1-16.

İnternet Kaynakları

<https://www.unric.org/en/water/27360-making-water-a-human-right>, 11.01.2019.

<http://www.fao.org/land-water/water/water-management/en/>, 13.01.2019.

<https://www.swpwater.org/what-is-water-security/>, 14.01.2019.

<https://www.safeopedia.com/definition/3092/water-stress>, 01.05.2019.

<https://ceowatermandate.org/posts/water-scarcity-water-stress-water-riskactually-mean/>, 01.05.2019.

<https://www.wri.org/resources/charts-graphs/water-stress-country>, 03.03.2019.

<https://www.un-igrac.org/what-groundwater>, 11.12.2018.

<https://www.gwp.org/en/About/who/What-is-the-network/>, 25.02.2019.

<http://www.worldbank.org/>, 02.03.2019.

<http://www.worldbank.org/en/topic/water/brief/working-with-public-private-sectors-to-increase-water-sanitation-access>, 02.03.2019.

http://www.mfa.gov.tr/dunya-ticaret-orgutu-__dto_.tr.mfa, 21.01.2019.

https://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/climate_challenge_e.htm, 21.01.2019.

<http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/history.htm>, 20.02.2019.

<http://www.dsi.gov.tr/kurumsal-yapi/hakkimizda>, 16.03.2019.

<https://www.suen.gov.tr/Suen/page.aspx?pg=organizasyon>, 05.05.2019.

<http://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=3>, 04.03.2019.

Mevzuat

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası.

16/12/1960 Tarihli ve 167 sayılı “Yeraltı Suları Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 10688.

29/06/2011 Tarihli ve 645 sayılı “Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, Resmî Gazete Sayısı: 27984.

10/07/2018 Tarihli ve 1 Sayılı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30474.

15/07/2018 Tarihli ve 4 sayılı “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Resmî Gazete Sayısı: 30479.

26/01/2011 Tarihli ve 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 27840.

24/04/1930 Tarihli ve 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 1489.

18/03/1924 Tarihli 442 sayılı “Köy Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 68.

22/02/2005 Tarihli ve 5302 sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25745.

03/07/2005 Tarihli ve 5393 sayılı “Belediye Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25874.

- 10/07/2004 Tarihli ve 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25531.
- 28/04/1926 Tarihli ve 831 sayılı “Sular Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 368.
- 24/04/1930 Tarihli ve 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 1489.
- 09/05/1960 Tarihli ve 7478 sayılı “Köy İçme Suları Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 10506.
- 09/05/1985 Tarihli ve 3202 sayılı “Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 18761.
- 03/07/1968 Tarihli ve 1053 sayılı “Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun”, Resmî Gazete Sayısı: 12951.,
- 09/08/1983 Tarihli ve 2872 sayılı “Çevre Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 18132.
- 22/11/2001 Tarihli ve 4721 sayılı “Türk Medeni Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 24607.
- 26/09/2004 Tarihli ve 5237 sayılı “Türk Ceza Kanunu”, Resmî Gazete Sayısı: 25611.
- 20/07/1961 Tarihli Yeraltı Suları Tüzüğü, Resmî Gazete Sayısı: 10875.
- 31/12/2004 Tarihli Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 25687.
- 12/10/2013 Tarihli Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 28793.
- 23/06/1972 Tarihli DSİ Yeraltı Suları Teknik Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 14224.
- 07/04/2012 Tarihli Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete Sayısı: 28257.
- 11/02/2014 Tarihli Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik, Resmî Gazete Sayısı: 28910.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Mustafa YILMAZ

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 1993/ OLUR

e-posta: mstfylvz.0793@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Akdeniz Üniversitesi	2016

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Yıl
-------	-------	-----

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı ( ) KPDS ( ) ÜDS ( ) EILTS